

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΠΑΤΡΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«Τουριστική Πολιτική στην Ευρωπαϊκή Ένωση (πλαίσια – στόχοι)»

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΣΚΟΤΤΗ (Α.Μ 4028)

ΕΠΟΠΤΕΥΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: Κος ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ
ΠΑΝΑΓΟΠΟΥΛΟΣ

ΠΑΤΡΑ 2007

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ.....	8
1.1.- Ανάπτυξη του τουρισμού.....	8
1.2.- Ο τουρισμός συμβάλλει στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ένωση.....	10
1.3- Ο τουρισμός αποτελεί σημαντικό τομέα για την υλοποίηση της αειφόρου ανάπτυξης.....	12
1.4- Ο τουρισμός συμβάλλει στην προώθηση της Ευρωπαϊκής ταυτότητας.....	18
1.5- Η συμβολή στη διαχείριση των διαρθρωτικών και τεχνολογικών μεταβολών και στην ανάπτυξη των ΜΜΕ του τουρισμού.....	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ.....	24
2.1- Η απασχόληση στον τομέα του τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	24
2.2- Τουρισμός και ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	26
2.3- Ιστορική αναδρομή.....	27
2.4- Παρούσα κατάσταση.....	29
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΟΥ EURO ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ- ΘΕΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ.....	32
3.1- Θετικές επιπτώσεις.....	32
3.2- Αρνητικές επιπτώσεις.....	34

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ	37
4.1- Εισαγωγή.....	37
4.2- Φορολογία του τομέα των μεταφορών.....	39
4.3- Η φορολογία των ξενοδοχείων.....	41
4.4- Η φορολογία των τουριστικών πρακτόρων.....	41
4.5- Θεώρηση διαβατηρίου(visa).....	42
4.6- Στρεβλώσεις και επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα.....	42
4.7- Ελαστικότητα προσφοράς και ζήτησης του τουριστικού προϊόντος.....	43
4.8- Φορολογικά έξοδα.....	45
4.9- Συναλλαγματικές επιπτώσεις.....	46
4.10- Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις.....	46
4.11- Επιδράσεις στην απασχόληση.....	47
4.12- Επιπτώσεις στην περιφερειακή ανάπτυξη.....	48
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5:ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ.....	49
5.1- Οδηγία για τη χρονομεριστική μίσθωση.....	49
5.2- Οδηγία για τα οργανωμένα ταξίδια.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6: ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ.....	56
6.1- Κατάργηση των ελέγχων: Κεκτημένο Schengen.....	56
6.2- Επιπτώσεις της visa Schengen στον τουρισμό.....	60
6.3- Κατάργηση των φορολογικών συνόρων: Κατάργηση των καταστημάτων αφορολογήτων ειδών.....	62
6.3.1- Θεσμικό πλαίσιο.....	62
6.3.2-Επιπτώσεις στον τουρισμό.....	63
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ.....	66

7.1- Κρατική παρέμβαση για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.....	66
7.2- Πολυεθνικοί tour operator.....	74

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8: ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ.....	78
8.1- Διαρθρωτικά ταμεία.....	78
8.1.1- ΕΤΠΑ-Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.....	78
8.1.2- ΕΚΤ- Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο.....	79
8.1.3- ΕΓΤΠΕ- Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Προσανατολισμών και Εγγυήσεων- FEOGA.....	79
8.1.4- Ταμείο Συνοχής.....	80

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9: ΤΟ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ.....

9.1- Προώθηση της δικτύωσης των τουριστικών ΜΜΕ (CLUSTERING).....	89
9.2- Συνεχιζόμενη κατάρτιση εργαζομένων σε μικρότερες ΜΜΕ και ΠΜΕ.....	100
9.3- Καινοτόμα προγράμματα συμπληρωματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης για αποφοίτους τουριστικής εκπαίδευσης.....	100
9.4- Ανάπτυξη και υλοποίηση προγραμμάτων κατάρτισης σε μείζονος σημασίας παρεμβάσεις στο πλαίσιο δικτύων τουριστικού ενδιαφέροντος.....	101
9.5- Προγράμματα συμπληρωματικής εκπαίδευσης για εργαζομένους, ανέργους και επιχειρηματίες στον τουρισμό με στόχο την αναβάθμιση των γνώσεων τους.....	102

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	104
-------------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	107
-------------------	-----

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η πολυετής φοίτησή μου στο Τ.Ε.Ι της Πάτρας και συγκεκριμένα στο Τμήμα των Τουριστικών Επιχειρήσεων με έκανε να επιλέξω το εν λόγω θέμα για να κατανοήσουμε καλύτερα τι σημαίνει Τουριστική Πολιτική και συγκεκριμένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και να εξετάσουμε τα πλαίσια και τις παραμέτρους στις οποίες κινείται αυτή.

Έτσι λοιπόν, έγραψα αυτήν την εργασία, η οποία απαρτίζεται από εννέα κεφάλαια μια εισαγωγή και έναν επίλογο όπου παρατίθενται τα συμπεράσματα που βγαίνουν από όλη αυτήν την έρευνα που έχει προηγηθεί.

Γίνεται λοιπόν λόγος, για την ανάπτυξη του τουρισμού σε γενικές γραμμές, την αειφόρο ανάπτυξη, την πληροφορική και την τεχνολογία και την καταλυτική βοήθεια που προσφέρουν αυτές στον τομέα του τουρισμού, ακόμα και το πώς ο τουρισμός συμβάλλει στην στην Ευρωπαϊκή μας ταυτότητα. Επίσης αναφέρομαι στην συμβολή του Ευρωπαϊκού τουρισμού οικονομικά και κοινωνικά στη συνοχή της Ευρώπης. Επίσης έχουμε τον ερχομό του Euro στην Ευρώπη, ένας ερχομός ο οποίος είχε τα θετικά αλλά και τα αρνητικά του στοιχεία στον τομέα του τουρισμού αλλά και τον ρόλο της φορολογίας στο τουριστικό προϊόν.

Προστασία του καταναλωτή, χρονομεριστική μίσθωση, οργανωμένα ταξίδια, αλλά και η εσωτερική αγορά είναι ορισμένα από τα θέματα που αναλύω στην εν λόγω εργασία. Επιπλέον γίνεται λόγος των προβλημάτων που πηγάζουν από την εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου του Ανταγωνισμού στις χώρες που ανήκουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, τα Διαρθρωτικά Ταμεία, το Ταμείο Συνοχής, οφέλη για τις Ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις, αλλά και το Τ.Κ.Π.Σ είναι τα θέματα που αναλύονται στο περιεχόμενο της πτυχιακής μου εργασίας. Τελειώνοντας δεν θα μπορούσαν να λείψουν τα μέτρα και τα συμπεράσματα ου

προκύπτουν από αυτή την ανάλυση για την Ευρωπαϊκή τουριστική πολιτική.

Πριν ξεκινήσει η ανάλυση της εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους εκείνους οι οποίοι με βοήθησαν ώστε να ψάξω και να βρω όλες αυτές τις πληροφορίες γύρω από το θέμα αυτό.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η επιλογή του συγκεκριμένου θέματος της πτυχιακής εργασίας μου, μου έδωσε το έναυσμα για αναζήτηση αλλά και ανάλυση όλων αυτών των παραγόντων οι οποίοι αποτελούν στο σύνολό τους την έννοια «Τουριστική Πολιτική» και συγκεκριμένα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Αναφέρεται σε θέματα τα οποία έχουν να κάνουν με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι οποίες επηρεάζουν έμμεσα και άμεσα τη λειτουργία και την απόδοση των ευρωπαϊκών τουριστικών επιχειρήσεων. Στόχος της εργασίας μου είναι να παραθέσω τα πλαίσια στα οποία κινείται τουριστική πολιτική αλλά και τους στόχους τους οποίους επιθυμεί να υλοποιήσει.

Η εργασία χωρίζεται σε εννέα κεφάλαια.

Στο πρώτο κεφάλαιο γίνεται μια γενική αναφορά στην ανάπτυξη του τουρισμού, στην ενίσχυσή του οικονομικά και κοινωνικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και στον τουρισμό σαν σημαντικό φορέα της αειφόρου ανάπτυξης. Γίνεται λόγος για την βοήθεια που προσφέρει ο τουρισμός στην προώθηση της ευρωπαϊκής ταυτότητας και τέλος στην καταλυτική βοήθεια της τεχνολογίας και της πληροφορικής ως προς την αγορά αλλά και την ανταγωνιστικότητα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται προσέγγιση και ανάλυση του Ευρωπαϊκού τουρισμού και εξετάζεται και η συμβολή του στην απασχόληση και στην ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής της Ευρώπης. Παράλληλα εξετάζεται και το θέμα της Ευρωπαϊκής τουριστικής πολιτικής.

Στο τρίτο κεφάλαιο προσεγγίζονται οι θετικές και οι αρνητικές επιπτώσεις της νομισματικής ένωσης στον τομέα του τουρισμού.

Στο τέταρτο κεφάλαιο διερευνάται ο ρόλος της φορολογίας στα επί μέρους συστατικά τμήματα του τουριστικού προϊόντος.

Στο πέμπτο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στην προστασία του καταναλωτή, η οποία αποτελεί μια κοινοτική πολιτική με ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στο έκτο κεφάλαιο παρατίθενται τα προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί στους Ευρωπαϊκούς τουριστικούς προορισμούς από τη Συνθήκη Schengen, καθώς και την κατάργηση των αφορολόγητων πωλήσεων στους σταθμούς εισόδων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Στο έβδομο κεφάλαιο αναπτύσσονται τα προβλήματα τα οποία πηγάζουν από της εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου του ανταγωνισμού μόνο στις χώρες μέλη της Ε.Ε.

Στο όγδοο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στα οφέλη που ευνοούν τις Ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις, τα διαρθρωτικά ταμεία, το ταμείο συνοχής αλλά και τις κοινοτικές πρωτοβουλίες στήριξης.

Στο ένατο κεφάλαιο γίνεται ένας εκτενής λόγος για το ΈΓ Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης.

Τέλος έχουμε τον επίλογο όπου συνθέτονται οι στόχοι – προτάσεις και τα μέτρα της Ευρωπαϊκής τουριστικής πολιτικής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΤΟΥ

1.1- Η ανάπτυξη του τουρισμού

Το σύνολο των οικονομικών αναλύσεων δείχνει ότι ο τουρισμός, που αντιπροσωπεύει κατά μέσο όρο το 5,5% της Ένωσης και το διπλάσιο σχεδόν σε ορισμένα κράτη μέλη, είναι ένας από τους τομείς δραστηριότητας που έχει γνωρίσει, για μεγάλο διάστημα, μια συνεχή ανάπτυξη¹.

Οι αναλύσεις αυτές επιβεβαιώνουν επιπλέον ότι η Ευρώπη παραμένει κύρια ωστική δύναμη του διεθνούς τουρισμού όσον αφορά τις αφίξεις, τα έσοδα και τη ροή προς τις τρίτες χώρες. Ωστόσο, η απώλεια μέρους της αγοράς (περίπου 10% από το 1970 έως το 1994 όσον αφορά τις αφίξεις και 14% όσον αφορά τα έσοδα²) προς όφελος των νεοεμφανιζόμενων προορισμών της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού δείχνει την ικανότητα των χωρών αυτών να ανταποκρίνονται στις προσδοκίες μιας αυξανόμενης τουριστικής ζήτησης σε μια παγκόσμια αγορά ανοικτή σε πολλούς ανταγωνιστές. Όμως, η συζήτηση όσον αφορά τα μέρη των αγορών δεν αντικατοπτρίζει παρά ελάχιστα την πραγματικότητα της οικονομικής εξέλιξης του τουρισμού. Πράγματι, αφενός, είναι αναγκαίο να εξεταστεί η ανάπτυξη σε απόλυτη τιμή του τουρισμού και η κατανομή των σημαντικών κερδών της τουριστικής δραστηριότητας μεταξύ των διαφόρων διεθνών προορισμών: στο πλαίσιο αυτό, ο όγκος εισόδων τουριστών στην Ευρώπη φαίνεται να εξακολουθεί να έχει αυξητική τάση μεσοπρόθεσμα και εν πάση περίπτωση πρέπει να εξεταστεί σε σχέση με

---

¹ Για την εις βάθος ανάλυση των πρόσφατων εξελίξεων του τουρισμού στην Ευρώπη, βλέπε ΕΚ « τουρισμός στην Ευρώπη» ΓΔ XXIII – Eurostat, που βρίσκεται στο στάδιο της έκδοσης.

² πρβλ. WORLD TOURISM ORGANISATION TOURISM 1994 – HIGHLIGHTS, JANUARY 1995, MADRID

μια αξιολόγηση του επιπέδου πραγματικού ή δυνητικού κορεσμού της προσφοράς. Και, αφετέρου η ποσοτική εξέλιξη σε απόλυτη τιμή ή σε μέρη αγοράς και ζήτησης δεν είναι παρά ένας από τους δείκτες της ανάπτυξης της δραστηριότητας, ενδεχομένως περιθωριακός σε σχέση με την εξέλιξη της αποδοτικότητας της τουριστικής ζήτησης ή της ανταγωνιστικότητας της προσφοράς : η επιλογή μεταξύ ποσότητας (κυρίως μαζικός τουρισμός) και αποδοτικότητας (κυρίως αναμενόμενο κέρδος ανά τουρίστα) είναι ένα θεμελιώδες ζήτημα για το μέλλον του ευρωπαϊκού τουρισμού.

Έτσι, υπάρχουν ευνοϊκές συνθήκες για μια μεταγενέστερη αύξηση του όγκου των τουριστών, ιδιαίτερα σε διεθνές επίπεδο και κυρίως η γήρανση του πληθυσμού στις εκβιομηχανισμένες χώρες, η βελτίωση του μορφωτικού επιπέδου, η αύξηση των αδειών μετ' αποδοχών, η μείωση του χρόνου εργασίας που επιτρέπουν την πρόβλεψη μιας μεταγενέστερης εξάπλωσης των σύντομων διαμονών, οι πολλαπλές αναχωρήσεις και η μεγαλύτερη πρόσβαση στον τουρισμό των νέων και των συνταξιούχων³. Και, αφενός, η πιθανότητα σημαντικής ανάπτυξης του τουρισμού σε τοπικό επίπεδο, που είναι παράγοντας δημιουργίας θέσεων απασχόλησης σε τμήματα αγορών σχετικά προστατευμένων από τον διεθνή ανταγωνισμό. Αφετέρου, η καλύτερη συνειδητοποίηση των προσφερόμενων δυνατοτήτων για ταξίδια, σε συνδυασμό με τη βελτίωση των δικτύων μεταφοράς, τη μείωση των τιμών για την αεροπορική μεταφορά και τις ευκολίες κράτησης που οφείλονται στην τεχνολογική πρόοδο μπορεί να έχουν για την ευρωπαϊκή τουριστική προσφορά είτε θετικό αποτέλεσμα αυξάνοντας την εσωτερική και διεθνή ζήτηση, είτε

---

³ Εκτός από τις εκτιμήσεις αυτές που σθνδέονται με την εξέλιξη της δημογραφίας και των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών σε διεθνή κλίμακα, ορισμένοι παρατηρητές θεωρούν τον τουρισμό ως την τυπική εκδήλωση του «καθολικού παραδόξου» το οποίο θα χαρακτηρίζει την κοινωνία του 2000 και μετά : η διάδοση των συστημάτων πληροφοριών και των προτάσεων από τα μέσα μαζικής επικοινωνίας στα «πλασματικά ταξίδια» δεν κάνει τίποτε άλλο παρά να αυξάνει τις ανάγκες για πραγματικά ταξίδια. Βλέπε κυρίως John Naisbitt, *The Global Paradox*, W. Marrow 1994.

αντιθέτως να στρέψουν μια μέχρι τώρα σχετικά σταθερή ζήτηση προς προορισμούς εκτός της Κοινότητας.

1.2- Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΣΥΝΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΕΝΩΣΗ

Τα άρθρα 130Α και 130Β προσδιορίζουν το νόημα των δράσεων της Κοινότητας οι οποίες επιδιώκουν να ενισχύσουν την οικονομική και κοινωνική συνοχή μειώνοντας την απόσταση μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης των διαφόρων περιφερειών και την καθυστέρηση των λιγότερο ευνοημένων περιφερειών, περιλαμβανομένων των αγροτικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής κοινοτικών πολιτικών και δράσεων, της πραγματοποίησης της εσωτερικής αγοράς και, κυρίως, μέσω της δράσης των ταμείων διαρθρωτικού χαρακτήρα (ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ), καθώς και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υφιστάμενων χρηματοδοτικών μέσων⁴.

Και ακριβώς ο τουρισμός μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη κατανομή των δραστηριοτήτων και των θέσεων απασχόλησης στην επικράτεια της Ένωσης, συμβάλλοντας έτσι στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των περιφερειών της Κοινότητας. Σημειώθηκε λοιπόν κατά τα πρόσφατα έτη σύγκλιση στόχων μεταξύ της τάσης για διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς και της φιλοδοξίας συνοχής της Κοινότητας, η οποία μεταφράστηκε σε χρηματοδοτική κυρίως υποστήριξη της εξάπλωσης του τουρισμού σε καθυστερημένες περιφέρειες και περιοχές ή στις περιφέρειες εκείνες που είναι επιλέξιμες για τους στόχους 2 και 5β των διαρθρωτικών ταμείων.

Πράγματι, η διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς, είτε προκειμένου να ανταποκριθεί στην εξέλιξη της ζήτησης είτε για να

---

⁴ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, the role of the EC in regard to Tourism and Regional Development, Γενική Διευθynση Έρευνας, Έγγραφο εργασίας Λουξεμβούργο, Οκτώβριος 1993

προσεκλύσει νέα στρώματα πελατείας, διευρύνει το πεδίο των παρερχομένων υπηρεσιών περιλαμβάνοντας υπηρεσίες όπως ο πολιτιστικός τουρισμός ή ο αγροτικός τουρισμός ή εξειδικεύει τις παρεχόμενες υπηρεσίες με πρόσθετες υπηρεσίες πέρα από την παροχή καταλύματος, όπως η συνεργασία μεταξύ τουριστικών χώρων γύρω από ένα κοινό θέμα (προσκύνημα στην Κομποστέλα, ενέργεια την οποία επινόησε το Συμβούλιο της Ευρώπης και στην οποία η Ένωση παρέχει οικονομική υποστήριξη, δρόμος των κρασιών κτλ.). Επομένως, κατέστησε τελικά τον τουρισμό εναλλακτική, ακόμη και πρωταρχική, πηγή δραστηριοτήτων σε εγκαταλελειμμένες περιοχές, οι οποίες συχνά ταυτίζονται με τις γεωγραφικές περιοχές που αφορά η δράση των διαρθρωτικών ταμείων.

Ωστόσο, λόγω της ίδιας της οργάνωσης της κοινοτικής ενίσχυσης σε διαρθρωτικά ταμεία, ανέκυψαν ερωτήματα σχετικά με το πόσο μόνιμη μπορεί να είναι η προσφυγή στον τουρισμό ως φορέα ανάπτυξης ορισμένων τοπικών περιοχών και, κυρίως, σχετικά με τη συμβατότητα της ανάπτυξης αυτής με τη διατήρηση της πολιτισμικής και περιβαλλοντικής ποικιλομορφίας του κοινοτικού χώρου⁵. Έτσι, για την ιδιαίτερη περίπτωση του αγροτικού τουρισμού, η Επιτροπή των Περιφερειών, θεωρώντας τον αγροτικό τουρισμό ως βασικό άξονα για μια πραγματική αγροτική πολιτική, υποστηρίζει ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί μια νέα σφαιρική προσέγγιση προκειμένου να εξασφαλιστεί «μια πραγματική λογική, συνεταιριστική και κληρονομική εκμετάλλευση του τουριστικού αποθέματος που αποτελεί μια ευκαιρία η οποία δεν πρέπει να χαθεί για πολλά από τα αγροτικά μας μέρη⁶.

---

⁵ Βλέπε ιδίως γήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 13^{ης} Ιουλίου [EE C 231] και συγκεκριμένα το σημείο I « εκφράζοντας τη λύπη του διότι σε πολλές περιπτώσεις η τουριστική ανάπτυξη επιτεύχθη σε βάρος του περιβάλλοντος χωρίς κανένα σχεδιασμό ως να επρόκειτο για ανανεώσιμο αγαθό» και το σημείο 6 το οποίο «καλεί την Επιτροπή των ΕΚ να εγκρίνει κονδύλια από το ΕΤΠΑ και άλλα ταμεία για τουριστικά προγράμματα μόνο εφόσον είναι αποδεδειγμένο ότι τα προγράμματα αυτά δεν βλάπτουν σύμφωνα με αφα που ορίζει η σχετική οδηγία, το περιβάλλον...»

⁶ Γνώμη της επιτροπής των περιφερειών σχετικά με «Μια πολιτική ανάπτυξης του αγροτικού τουρισμού στις περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης»

Η τουριστική δραστηριότητα επηρεάζει την εξέλιξη του ευρωπαϊκού χώρου και ταυτόχρονα εξαρτάται από αυτήν. Μια αειφόρος τουριστική πολιτική θα πρέπει επομένως να εντάσσεται και σε ένα σχήμα ανάπτυξης του ευρωπαϊκού χώρου το οποίο οι ευρωπαίοι υπουργοί Χωροταξίας συμφώνησαν να εκπονηθεί στο πλαίσιο της συνεργασίας μεταξύ κρατών μελών και μαζί με την Επιτροπή, συγκεκριμένα με βάση τα έγγραφα που υποβλήθηκαν στην σύνοδο της Λειψίας στις 21 και 22 Σεπτεμβρίου 1994⁷. Ένα τέτοιο σχήμα θα διαρθρωθεί γύρω από τρία στοιχεία: ένα πολυκεντρικό αστικό σύστημα, ένα δίκτυο αποτελεσματικών και αποδεκτών για το περιβάλλον υποδομών και ένα ευρωπαϊκό δίκτυο ανοιχτών χώρων οικολογικής και τυπικής σημασίας.

1.3- Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΣΗΜΑΝΤΙΚΟ ΤΟΜΕΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΗΣ ΑΕΙΦΟΡΟΥ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το μέλλον της Ευρωπαϊκής τουριστικής δραστηριότητας εντάσσεται στην επιδίωξη του στόχου που αναφέρεται στο άρθρο 2 της συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, δηλαδή στην προαγωγή της "αρμονικής και ισόρροπης ανάπτυξης των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας και μιας σταθερής και διαρκούς, μη πληθωριστικής και σεβόμενης στο περιβάλλον ανάπτυξης". Επίσης, βρίσκεται στο επίκεντρο του προβληματισμού που διατυπώθηκε στα πλαίσια της Λευκής Βίβλου

---

⁷ Ευρώπη 2000+: Έκθεση σχετικά με τη συνεργασία για την ανάπτυξη του ευρωπαϊκού χώρου[COM(94)354 της 27^{ης} Ιουλίου 1994] Principles for a European Spatial Development Policy, Committee on Spatial Development (CSD), 4.10.94: το έγγραφο αυτό διευκρινίζει ότι ένα αναπτυξιακό σχήμα του κοινοτικού χώρου έχει ως αποστολή να συμβάλλει κυρίως στην εφαρμογή κοινοτικών πολιτικών που έχουν εδαφικό αντίκτυπο, προκρινόμενου να επιτύχει τον κεντρικό στόχο: να επιτύχει ισόρροπη και αειφόρο ανάπτυξη η οποία προσδιορίζεται ως διαδικασία οικονομικής και κοινωνικής αλλαγής που χρησιμοποιεί τους πόρους προς άμεσο και μελλοντικό όφελος των πληθυσμών. Αυτό σημαίνει ότι η αειφόρος ανάπτυξη συνεπάγεται μεταβολές στα σχήματα παραγωγής και κατανάλωσης καθώς και στην τεχνολογία για τη βελτίωση της παραγωγικότητας και την περισσότερο αποτελεσματική χρησιμοποίηση των πρώτων υλών ενώ η ποιότητα του περιβάλλοντος είναι μακροπρόθεσμα προϋπόθεση της οικονομικής ανάπτυξης.

της Επιτροπής⁸ σχετικά με νέο αναπτυξιακό πρότυπο της Κοινότητας, ένα από τα κύρια στοιχεία του οποίου θα είναι η μετατροπή της σχέσης οικονομίας – οικολογίας από αρνητική σε θετική, ιδίως μέσω του αναπροσανατολισμού των σύγχρονων μέσων πολιτικής στο βαθμό που ενθαρρύνουν την αναποτελεσματική χρησιμοποίηση των πόρων στην Κοινότητα. (...) Αυτού του είδους η αναθεώρηση της πολιτικής θα πρέπει να καταλήξει στην εκπόνηση μιας σειράς σαφών εξαγγελιών και κινήτρων τα οποία θα απευθύνονται προς όλους τους οικονομικούς φορείς και τους υπεύθυνους για τη λήψη αποφάσεων.

Ο τουρισμός μπορεί από σήμερα κιόλας να υιοθετήσει αυτή την προσέγγιση της αειφόρου ανάπτυξης διότι σπάνιες είναι πράγματι οι δραστηριότητες η επιτυχία των οποίων εξαρτάται τόσο ξεκάθαρα από την αναγκαιότητα σύγκλισης των διαφόρων πολιτικών. Για να ξεπεραστεί η πολυπλοκότητα της τουριστικής δραστηριότητας η οποία συνιστά μεν οικονομική δραστηριότητα που ασκείται συνήθως σε ιδιωτική βάση αλλά στηρίζεται στη διάθεση δημόσιας περιουσίας (φυσικοί χώροι, πολιτιστική παράδοση, ψυχαγωγικές εγκαταστάσεις, υποδομές μεταφορών κτλ.), πρέπει να καταστούν αδιαχώριστες η οικονομική δυναμική του τομέα, η ικανοποίηση του τουρίστα και η διατήρηση του φυσικού πλούτου και της πολιτιστικής παράδοσης. Υπάρχουν άφθονα παραδείγματα τα οποία δείχνουν ότι όταν το περιβάλλον υποβαθμίζεται- είτε πρόκειται π.χ. για την ποιότητα του νερού είτε για το τοπίο – λειτουργεί λιγότερο ελκυστικά για τους τουρίστες. Από την άλλη πλευρά, ένας φυσικός πλούτος και μια πολιτιστική παράδοση χωρίς φθορές και σωστά αξιοποιημένα είναι σημαντικό πλεονέκτημα το οποίο δεν παραλείπουν να τονίζουν οι τουριστικές δράσεις προώθησης.

Η αναγκαιότητα σύγκλισης διαφορετικών πολιτικών προς τον ίδιο στόχο καθιστά επίσης τον τουρισμό πεδίο δράσης που προσφέρεται πολύ

---

⁸ Ανάπτυξη – Ανταγωνιστικότητα, Απασχόληση – Οι προκλήσεις και η αντιμετώπισή τους για μετάβαση στον 21^ο αιώνα, Λευκή Βίβλος της Επιτροπής, Κεφ. 10.

για την πρακτική εφαρμογή της αειφόρου ανάπτυξης. Επιπλέον, το στοιχείο της προβλέψιμης αύξησης του αριθμού τουριστών και των πιέσεων που αυτή ασκεί, μαζί με το στοιχείο των μεγαλύτερων απαιτήσεων ποιότητας από μέρους των τουριστών, δεν επιτρέπουν πλέον άλλες αναβολές για την υιοθέτηση αυτής της προσέγγισης. Το θέμα αυτό καταδεικνύεται στις συζητήσεις σχετικά με τη διάδοση των επενδύσεων σε ακίνητα που επιτρέπουν την αύξηση της ικανότητας στέγασης κυρίως με τη μορφή δεύτερης κατοικίας ή μερικής χρησιμοποίησης των καταλυμάτων αυτών. Το άρθρο 13P.2 της συνθήκης ορίζει τον έναν από τους βασικούς τρόπους δράσης για να επιτευχθεί στον καθορισμό και στην εφαρμογή των πολιτικών της Ένωσης. Η ένταξη είναι η κινητήρια ιδέα του 5^{ου} Κοινοτικού Προγράμματος Δράσης στον τομέα του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, είναι η ιδέα με την οποία είναι εμποτισμένη η δραστηριότητα της Επιτροπής, η οποία υιοθέτησε σειρά εσωτερικών κανόνων για να διασφαλίσει ότι η περιβαλλοντική πτυχή θα λαμβάνεται υπόψη όσο το δυνατόν νωρίτερα κατά την εκπόνηση νομοθετικών ή άλλων μέτρων. Οι υπουργοί Περιβάλλοντος της Ένωσης, κατά τη συνεδρίαση τους στη Σαντορίνη (13 – 14 Μαΐου 1994), αναγνώρισαν ότι επείγει να εφαρμοστεί στον τουρισμό μια τέτοια ολοκληρωμένη προσέγγιση. Υπογράμμισαν επίσης ότι θα πρέπει να καταβληθούν περαιτέρω προσπάθειες για να εφαρμοστεί πλήρως η κοινοτική νομοθεσία και να μειωθεί ο αντίκτυπος των δραστηριοτήτων που συνδέονται με τον τουρισμό στο περιβάλλον, συμφώνησαν επίσης να αναπτύξουν τις αναγκαίες προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση. Το Συμβούλιο της Ευρώπης συμμερίζεται την ανησυχία αυτή και οργάνωσε διάφορες εκδηλώσεις με θέμα την προστασία του περιβάλλοντος, κυρίως σε σχέση με τον τουρισμό.

Ο τουρισμός στην Ένωση θα μπορούσε επομένως από σήμερα να σχεδιάζεται και να εφαρμόζεται βάσει των αρχών της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτό θα μπορούσε να διασφαλίσει τη μακροβιότητα της

δραστηριότητας, να εξασφαλίσει την ικανοποίηση του τουρίστα και να συμβάλει στη διατήρηση του φυσικού πλούτου και της Ευρωπαϊκής πολιτισμικής παράδοσης. Επιπλέον, η προσέγγιση αυτή, η οποία είναι απαραίτητη και χρειάζεται να υιοθετηθεί επειγόντως από τον τομέα του τουρισμού, θα μπορούσε να χρησιμεύσει ως υπόδειγμα για άλλες δραστηριότητες το μέλλον των οποίων εξαρτάται εξίσου, αν και αυτό δεν είναι άμεσα ορατό, από τη συγκεκριμενοποίηση της αειφόρου ανάπτυξης.

Η Κοινότητα θα μπορούσε να διαδραματίσει το ρόλο της μέσω της εφαρμογής πειραματικών δράσεων για την τόνωση της αειφόρου ανάπτυξης του τουρισμού επιδιώκοντας τον τριπλό στόχο της αύξησης της ευχαρίστησης του τουρίστα, της προστασίας και της αξιοποίησης της κληρονομιάς και της τόνωσης της ανάπτυξης και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων.

Βέβαια, η Κοινότητα συνειδητοποιεί πλήρως το γεγονός ότι, όταν πρόκειται για την εφαρμογή στρατηγικών προσαρμογής κατάλληλων για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της εξέλιξης της ζήτησης που τείνουν να αποδίδουν μεγαλύτερη προσοχή στις ποσοτικές πλευρές του τουρισμού (ικανοποίηση του τουρίστα και κληρονομιά), κατ' εξοχήν αρμόδιοι, είναι οι ιδιωτικοί φορείς, εφόσον διευκολυνθούν στο να αντιληφθούν τις προκλήσεις αυτές. Ωστόσο, η Κοινότητα μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή μιας προσέγγισης που να συνδυάζει τις απαντήσεις που πρέπει να δοθούν στις συμπληρωματικές πτυχές της ανάπτυξης του τουρισμού. Ειδικότερα, θα μπορούσε να αναλάβει συγκεκριμένες πρωτοβουλίες ώστε να δοθεί απάντηση στην ανάγκη εσωτερικού καταλογισμού, σε επίπεδο τουριστικού προϊόντος, των εξωτερικών δαπανών που οφείλονται στη χρήση δημόσιων αγαθών ως συντελεστή τουριστικής παραγωγής. Πράγματι, συχνά, η χρήση από τις επιχειρήσεις των δημόσιων αγαθών που είναι απαραίτητα για τη δραστηριότητα τους (π.χ. φυσικός χώρος, πολιτιστική κληρονομιά) δεν

εξομοιώνεται με επένδυση που θα πρέπει να διατηρηθεί και να αξιοποιηθεί, αλλά με αδρανές δωρεάν αγαθό (σύμφωνα με τον κλασικό οικονομολογικό ορισμό). Η διαφορά αυτή οδηγεί, σε πολλές περιπτώσεις, σε διαφορετικές εκτιμήσεις της χρήσης αυτών των δημόσιων αγαθών που βλάπτουν τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη του τουρισμού, ανάλογα με το αν αποδίδεται προτεραιότητα στο συμφέρον της επιχείρησης, στο συμφέρον του τουρίστα ή στο συμφέρον του προσηλωμένου στο περιβάλλον του πολίτη.

Είναι γεγονός ότι η ιδιαίτερα μεγάλη ανομοιογένεια του τουρισμού και το μικρό μέγεθος των περισσότερων φορέων προκαλούν, σε ορισμένους τομείς, την έλλειψη ενιαίας αντίληψης του κοινού συμφέροντος. Συνεπώς, η απάντηση που δίνεται στις συνολικές προκλήσεις της ανάπτυξης είναι υποχρεωμένη να συνυπολογίσει τις μεμονωμένες απαντήσεις των φορέων. Έτσι, η Κοινότητα, συμπληρώνοντας, ενδεχομένως, τις πολιτικές των κρατών μελών που έχουν εφαρμόσει δράσεις τόνωσης του τουρισμού για να αντιμετωπίσουν τις αδυναμίες της αγοράς, μπορεί, και αυτή, να συνεισφέρει προστιθέμενη αξία προσφέροντας ορισμένους συντελεστές χρήσιμους για την ανάπτυξη του τουρισμού όπως η δημιουργία ή η διευθέτηση υποδομών⁹, η αξιοποίηση το χρησιμοποιημένου ανθρωπίνου δυναμικού¹⁰, η προστασία και η αξιοποίηση του περιβάλλοντος¹¹, καθώς

---

⁹ Θεμελιώδη άξονας των εθνικών πολιτικών υπέρ του τουρισμού είναι η ύπαρξη βασικής υποδομής ως προϋπόθεση για τη διενέργεια ιδιοτικών επενδύσεων στον τομέα: υποδομή επικοινωνιών, εξοπλισμού ενέργειας (οδοί, αεροδρόμια, σταθμοί βιολογικού καθαρισμού, διευθέτηση υδάτιν χώρων, χιονοδρομικών περιοχών κλπ). Αυτή η φάση του «κράτους – οικοδόμου» έχει ολοκληρωθεί στην αρχική της μορφή, στις περισσότερες χώρες μέλη και επικεντρώνεται, στο εξής, στη χωροταξία (κυρίως: ασυγχρονισμός των υφιστάμενων υποδομών που έχουν καταστεί ακατάλληλες, ανασυγκρότηση της υποβαθμισμένης χωρικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς ή δημιουργία της υποδομής που είναι αναγκαία για την προστασία της υφιστάμενης περιβαλλοντικής και πολιτιστικής κληρονομιάς) και στην παροχή της τεχνικής που είναι απαραίτητη για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων (π.χ υποδομή τηλεπικοινωνιών)

¹⁰ Παρόλο που έχουν αναληφθεί τόσο σε εθνικό όσο και σε κοινοτικό επίπεδο, σημαντικές δράσεις κατάρτισης, η ισορροπία ανάμεσα στην προσφορά και τη ζήτηση της απασχόλησης στον τουρισμό παραμένει ανεπαρκής βλ., ιδίως το σχέδιο με τίτλο «συνεχής κατάρτισης στις επιχειρήσεις του τουρισμού» που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια του προγράμματος FORCE, Οκτώβριος 1994

¹¹ Ιδίως στο πλαίσιο των εργασιών που διεξάγονται σχετικά με τις σχέσεις μεταξύ τουρισμού και περιβάλλοντος, μετά τη συνεδρίαση της Σαντορίνης.

και ο πειραματισμός και η διάδοση νέων ή διαφοροποιημένων τουριστικών προϊόντων¹².

Η υποστήριξη του πειραματισμού για νέα τουριστικά προϊόντα, όπως τα σχετικά με τον αγροτικό ή τον πολιτιστικό τουρισμό, ανταποκρίνεται στην ανάγκη συμβολής για τη βελτίωση της συνολικής ανταγωνιστικότητας της τουριστικής οικονομίας, καθώς και της απασχόλησης στον τομέα. Βασίζεται, επίσης στο γεγονός ότι η διαφοροποίηση της προσφοράς μπορεί να αποτελεί παράγοντα μετριασμού των υφιστάμενων εντάσεων στον τομέα: διευρύνοντας το πεδίο άσκησης της τουριστικής δραστηριότητας πέρα από τις συνηθισμένες ζώνες και περιόδους άσκησης της (π.χ. παραλία, βουνό, καλοκαίρι/χειμώνας), οι δημόσιες αρχές επιδιώκουν τη μείωση των πιέσεων που ασκούνται στο περιβάλλον, καθώς και την ενίσχυση των μέσων παροχής μεγαλύτερης ικανοποίησης στον τουρίστα, σύμφωνα με την εξέλιξη της ζήτησης για υπηρεσίες ποιότητας και για περισσότερες εξατομικευμένες υπηρεσίες. Η υποστήριξη του πειραματισμού νέων τουριστικών προϊόντων ανταποκρίνεται, έτσι, σε μια τριπλή προσδοκία, εκείνη των φορέων για μια διαφοροποίηση της προσφοράς, ικανή να αυξήσει την ανταγωνιστικότητα του τομέα στο σύνολό του, εκείνη των τουριστών και εκείνη των δημόσιων αρχών που καταβάλλουν προσπάθειες ποσοτικής βελτίωσης της προσφοράς μέσω της καλύτερης κατανομής του τουρισμού από χρονική και χωρική άποψη.

Συνεπώς, η Κοινότητα, όπως έχει ήδη πράξει σε άλλους τομείς, θα μπορούσε να προσφέρει στους τουριστικούς φορείς και στα κράτη μέλη ένα δυναμικό ανταλλαγής εμπειριών και σύγκρισης των αποτελεσματικών πρακτικών, καθώς και συγκεκριμένη και αλληλοσυμπληρούμενη υποστήριξη στο πλαίσιο των υφιστάμενων ή προς δημιουργία κοινοτικών μέσων.

---

¹² Ιδίως βάσει της αξιολόγησης της εφαρμογής της οδηγίας 92/421/ΕΟΚ.

1.4- Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΣΥΜΒΑΛΛΕΙ ΣΤΗΝ ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΑΣ

Μια μεγάλη καινοτομία της συνθήκης της 7^{ης} Φεβρουαρίου 1992 ήταν η θέσπιση, στο δεύτερο μέρος της συνθήκης, της ιθαγένειας της Ένωσης (άρθρο 8), για κάθε άτομο που έχει την ιθαγένεια ενός από τα κράτη μέλη. Η άσκηση της ιθαγένειας αυτής ορίζεται από ορισμένο αριθμό δικαιωμάτων¹³, στην πρώτη σειρά των οποίων συγκαταλέγεται το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας στην επικράτεια των κρατών μελών της Ένωσης (άρθρο 8Α).

Για την πλειονότητα των ευρωπαίων πολιτών το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας και διαμονής θα ασκείται στο πλαίσιο του τουρισμού, ακόμη και αν οι επαγγελματικές ανταλλαγές διευρυνθούν με την υλοποίηση της εσωτερικής αγοράς και την εγκαθίδρυση της Ένωσης χωρίς σύνορα.

Όμως η σχέση ανάμεσα στη βελτίωση της ελευθερίας κυκλοφορίας και διαμονής σε όλη την επικράτεια της Ένωσης και τη θέσπιση της ιθαγένειας της Ένωσης δεν έχει γίνει κατ'ανάγκη αισθητή ακόμη ούτε έχει βεβαιωθεί από τους πολίτες κατά τις τουριστικές τους μετακινήσεις. Η μεγαλύτερη ευκολία μετακίνησης δεν σημαίνει συστηματική ενίσχυση των ανταλλαγών μεταξύ πολιτών που ανήκουν στον ίδιο πολιτικό σ'ψρο ο οποίος οικοδομείται, δηλ. στο χώρο της Ένωσης. Πράγματι, διαβάζει κανείς συχνά τόσο στις οικονομικές όσο και στις πολιτικές αναλύσεις ότι η ταχύτητα του κινήματος δημιουργίας της Ένωσης οδήγησε στην πτώση των φυσικών συνόρων πολύ πιο γρήγορα απ'ότι στην πτώση των "νοητών" συνόρων και ότι αυτή η ανακολουθία μεταξύ της στενά οικονομικής πραγματικότητας και της πραγματικότητας της

¹³ Πρόκειται για το δικαίωμα του εκλέγειν και του εκλέγεσθαι (άρθρο 8B), το δικαίωμα της διπλωματικής προστασίας (άρθρο 8Γ), το δικαίωμα αναφοράς προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και προσφυγή στο διαμεσολαβητή (άρθρο 8Δ)

συμπεριφοράς περικλείει μακροπρόθεσμα κινδύνους για την ίδια τη συνέχιση της δημιουργίας της Ένωσης. Η αναγκαιότητα κινητοποίησης του πολίτη για να διασφαλιστεί η προσήλωση του στις αξίες που θεμελιώνουν την Ένωση, πέρα από τις επιμέρους θεσμικές λύσεις, είναι αισθητή από πολλές πλευρές, αλλά τα μέσα για την πραγματοποίηση αυτής της κινητοποίησης, εκτός του πεδίου της οικονομίας, είναι δύσκολο να τα φανταστεί κανείς.

Στο πλαίσιο μιας τέτοιας προσπάθειας αναζήτησης μέσων για τη θεμελίωση του περιεχομένου της θεσπισμένης από τη συνθήκη ιθαγένειας, ο τουρισμός είναι ένας τομέας προς διερεύνηση. Πράγματι, όταν ο πολίτης είναι τουρίστας, έξω από την συνήθη περιοχή κατοικίας του, έχει οπωσδήποτε συνείδηση των πολιτισμικών διαφορών μεταξύ των κρατών μελών, της απύσης ή της ανεπάρκειας κοινών αναφορών, είτε οικονομικών είτε περιβαλλοντικών είτε πολιτισμικών, χωρίς ωστόσο τις διαφορές αυτές να τις αντιλαμβάνεται αρνητικά, ούτε βεβαία να τις απορρίπτει, όπως θα μπορούσε να γίνει σε άλλα πλαίσια (π.χ. επαγγελματικά ή οικονομικά): η αίσθηση του ξένου την οποία μπορεί να προκαλεί η παρέμβαση άλλων γλωσσών, άλλων τρόπων σκέψης, άλλων εθίμων ή ακόμη και άλλων ενδιαφερόντων δεν είναι, σε τουριστικά πλαίσια, οπωσδήποτε εμπόδιο στην ανταλλαγή, αντίθετα μπορεί να αποτελεί τη βάση επιθυμίας ή βούλησης γνωριμίας και κατανόησης των ξένων αυτών στοιχείων.

Με την προσέγγιση αυτή ο τουρισμός μπορεί να γίνει φορέας μείωσης της απόστασης μεταξύ των πολυάριθμων και ετερογενών πραγματικοτήτων που συνιστούν την Ένωση και, ως φαινόμενο διαρκούς γνωριμίας με κάτι διαφορετικό σε ένα περιβάλλον όπου δεν υπάρχουν συγκρούσεις, μπορεί να διευκολύνει την επικοινωνία μεταξύ των πολιτών και επομένως να βελτιώσει το πεδίο των ανταλλαγών, τόσο των πολιτιστικών όσο και των οικονομικών, μεταξύ των κρατών μελών.

Αυτός ο άξονας προβληματισμού, ο οποίος θίγεται κυρίως σε αρκετά ψηφίσματα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁴, αξίζει προσοχής διότι φέρνει στο προσκήνιο τον τρίτο παράγοντα του τομέα, τον τουρίστα, ο οποίος όχι μόνο είναι ο αποδέκτης των υπηρεσιών που παρέχει η τουριστική βιομηχανία και ο χρήστης των τουριστικών χώρων και της τουριστικής κληρονομιάς, αλλά επίσης παράγοντας της πολιτικής και οικονομικής οικοδόμησης της Ένωσης.

1.5- ΣΥΜΒΟΛΗ ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΩΝ ΜΕΤΑΒΟΛΩΝ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΩΝ ΜΜΕ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

Στους περισσότερους υποτομείς του τουρισμού, όπως και σε ορισμένους άλλους τομείς δραστηριότητας, παρατηρείται κατακερματισμός των φορέων, πράγμα που δυσχεραίνει τη δυνατότητά τους να αντιλαμβάνονται το εύρος των επερχομένων διαρθρωτικών μεταβολών, είτε πρόκειται για την εξέλιξη της ζήτησης και, ειδικότερα, τη μεγαλύτερη προσοχή που θα πρέπει να δοθεί για την ικανοποίηση και την προστασία του τουρίστα, είτε για την αλλαγή των όρων της προσφοράς, εξαιτίας της τεχνολογίας, του διεθνούς ανταγωνισμού ή της αύξησης της σημασίας της περιβαλλοντικής και πολιτισμικής πτυχής για το μέλλον του τουρισμού. Η αντίληψη αυτή είναι, ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για την εκτίμηση των δυνατοτήτων και των κινδύνων που ενέχουν αυτές οι διαρθρωτικές μεταβολές, έτσι ώστε να καταρτιστούν κατάλληλες στρατηγικές προσαρμογής για το σύνολο των φορέων.

Επιπλέον, η χρησιμοποίηση των πολλαπλών δυνατοτήτων που παρέχονται από τα προηγμένα συστήματα τηλεπικοινωνιών και οι τεχνολογίες της πληροφορικής μπορούν να συμβάλουν καθοριστικά στην

---

¹⁴ Βλέπε κυρίως το σχέδιο ψηφίσματος που αναφέρθηκε (PE 209.897 της 23.11.94) καθώς και την έμφαση που δίνουν στην ενθάρρυνση του τουρισμού των νέων οι τροπολογίες που προτάθηκαν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο για τον προϋπολογισμό του τουρισμού (PE 184.153 της 27.10.94)

ανάπτυξη των τουριστικών δραστηριοτήτων, στην πληρέστερη ικανοποίηση των αναγκών του τουρίστα και επίσης στη διαφύλαξη της κληρονομιάς. Οι εργασίες που εκτελούνται ήδη από την Κοινότητα σχετικά με το θέμα αυτό και οι ενέργειες που πρόκειται να ξεκινήσουν ή να ενθαρρυνθούν για την ανάπτυξη της "κοινωνίας της πληροφορίας" στην Ευρώπη μπορούν να επιτρέψουν, προς όφελος του τουρισμού, να ανοίξουν περισσότερο οι αγορές, να βελτιωθεί η διαχείριση των επιχειρήσεων του τουρισμού και η ποιότητα των υπηρεσιών τους, να καταστούν ανταγωνιστικότερα και περισσότερο γνωστά τα ευρωπαϊκά τουριστικά προϊόντα¹⁵.

Προκειμένου να ευνοηθεί η πρόβλεψη των μεταβολών, η Κοινότητα μπορεί να παράσχει στο σύνολο των φορέων του τομέα και, ιδίως, στις επιχειρήσεις, στοιχεία παρατήρησης των τουριστικών ροών από μορφή στατιστικών ή μελετών, καθώς και στοιχεία για τον προσδιορισμό των αναγκών των τουριστών και των επιχειρήσεων, επιτρέποντας, με τον τρόπο αυτό, την κινητοποίηση των φορέων σε ευρωπαϊκή κλίμακα έναντι της πρόκλησης του διεθνούς ανταγωνισμού. Έτσι, οι προσπάθειες που καταβάλλουν τα κράτη μέλη στον τομέα των στατιστικών και των μελετών μπορούν να αποκτήσουν προστιθέμενη αξία με την ένταξή τους σε μια κοινοτική προσέγγιση που παρέχει ένα πλαίσιο σύγκρισης των εθνικών δεδομένων και, συνεπώς, επιτρέπει τον εντοπισμό, στην κλίμακα της Ένωσης, των αλληλοσυμπληρούμενων στοιχείων και των δυσλειτουργιών στον τομέα του τουρισμού. Εξάλλου, αυτή η κοινοτική προσέγγιση ευνοεί τη βελτίωση των αποτελεσμάτων των στατιστικών και των μελετών που καταρτίζονται σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο, χάρη

---

¹⁵ «Προς την κοινωνία της πληροφορίας στην Ευρώπη: ένα πρόγραμμα δράσης» COM(94) 347 τελικό της 19.7.1994 συμπεράσματα της συνόδου κορυφής της ομάδας των επτά σχετικά με την κοινωνία της πληροφορίας που συνήλθε στις Βρυξέλλες στις 25 και 26.2.1995.

στο συντονισμό των προσπαθειών που καταβάλλονται, σε όλα τα επίπεδα, στον εν λόγω τομέα¹⁶.

Η Κοινότητα θα μπορούσε, επίσης, να συμβάλλει στην εφαρμογή των μέσων προσαρμογής των επιχειρήσεων στις διαρθρωτικές και τεχνολογικές μεταβολές, ευνοώντας τη δημιουργία νομοθετικού και διοικητικού περιβάλλοντος ευνοϊκού για τους τουριστικούς φορείς, δηλαδή ικανού να παρακολουθήσει την εξέλιξη της τουριστικής ζήτησης ή να ενισχύσει την προσαρμογή της προσφοράς στις εξελίξεις. Η δημιουργία αυτού του ευνοϊκού περιβάλλοντος πρέπει να αφορά όχι μόνο τον παραδοσιακό προσανατολισμό που εστιάζεται στη διευκόλυνση των όρων άσκησης της επιχειρηματικής δραστηριότητας (π.χ. με βάση μια λογική κατάργησης των ρυθμίσεων ή των διατάξεων παρέκκλισης), αλλά και να διευρυνθεί, ώστε να συμπεριλάβει την εφαρμογή ενός συνδυασμού ειδικών διατάξεων για την τουριστική δραστηριότητα, την προστασία του περιβάλλοντος, την υποδοχή και την προστασία του τουρίστα.

Η Κοινότητα θα μπορούσε να δημιουργήσει ένα ευνοϊκό περιβάλλον μέσω πρωτοβουλιών που απορρέουν από τις αποκλειστικές της αρμοδιότητες, όπως έπραξε θεσπίζοντας τις προαναφερθείσες διατάξεις σχετικά με την πραγματοποίηση της εσωτερικής αγοράς, με τη θέσπιση μέτρων οικονομικής πολιτικής (π.χ. στον νομισματικό τομέα) καθώς και διατάξεων για την προστασία των καταναλωτών, για την ανταπόκριση στις ανάγκες εξασφάλισης επαγγελματικών προσόντων και για τον συνυπολογισμό των απαιτήσεων σεβασμού και αξιοποίησης του

---

¹⁶ Για τον σκοπό αυτό έγινε το πρώτο βήμα με την απόφαση του Συμβουλίου (EE L 358 της 21.12.1990) σχετικά με ένα διετές πρόγραμμα εργασίας, Το πρόγραμμα αυτό αφορούσε μια ομάδα ενεργειών μεταξύ των οποίων, ανάλυση των αναγκών των χρηστών, ανάπτυξη των αναγκών και των μεθόδων και συλλογή και διάδοση των υφιστάμενων πληροφοριών. Μετά τα συμπεράσματα της εφαρμογής της απόφασης αυτής, η Επιτροπή σε συνεργασία με τα κράτη – μέλη προετοίμασε και υπέβαλε στο συμβούλιο ένα σχέδιο οδηγίας (COM(94)582 τελικό της 4.1.95), σχετικά με την προσαρμογή και την ανάπτυξη των στατιστικών του τουρισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο γύρω από ένα σύστημα που κρίνεται αναγκαίο από τους χρήστες. Το σύστημα αυτό αφορά κυρίως την ανάλυση της προσφοράς και τη χρήση της και την ανάλυση της ζήτησης. Παράλληλα ένα σχέδιο συστασης για τους στατιστικούς κανόνες, τους ορισμούς και τις μεθόδους συλλογής βρίσκεται στο στάδιο της προετοιμασίας.

περιβάλλοντος. Έτσι, η Κοινότητα θα μπορούσε να δράσει, επίσης, στο πλαίσιο προσεγγίσεων που θα καθοριστούν σε συνεργασία με τα κράτη μέλη ή βάσει των διεθνών συμβάσεων που εφαρμόζονται άμεσα ή έμμεσα στον τουρισμό.

Σύμφωνα με την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή, η πλήρωση των βασικών προϋποθέσεων στο πλαίσιο της εσωτερικής αγοράς και της διαδικασίας δημιουργίας οικονομικής και νομισματικής ένωσης δεν θα αρκούσε για να αξιοποιηθούν όλα τα πλεονεκτήματα του τομέα και να διασφαλιστεί η ισόρροπη ανάπτυξη χωρίς την θέσπιση ευρύτερης Ευρωπαϊκής πολιτικής του τουρισμού¹⁷.

---

¹⁷ ΟΚΕ, γνωμοδότηση πρωτοβουλίας σχετικά με τον τουρισμό που εκδόθηκε στις 15.9.94 (ΟΚΕ/1021/94)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ2
Η ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ

2.1.-Η απασχόληση στον τομέα του τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Περίπου 9 εκ. άτομα εργάζονται στον τομέα του τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αριθμός ο οποίος αντιπροσωπεύει από άποψη θέσεων εργασίας άμεσα συνδεδεμένων με τα τουριστικά προϊόντα και τις τουριστικές δραστηριότητες, περίπου το 6% της συνολικής απασχόλησης. Επιπλέον, οι εργασίες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης(ΟΟΣΑ)¹⁷ επιβεβαιώνουν την ικανότητα του τουρισμού να συμβάλλει άμεσα στη μείωση της ανεργίας και στη δημιουργία θέσεων εργασίας λόγω της ανάπτυξης των τουριστικών των και εσόδων.

Η απασχόληση στον τουρισμό συνδέεται με την ιδιομορφία των καθηκόντων και της οργάνωσης της τουριστικής δραστηριότητας. Η φύση της τουριστικής δραστηριότητας, η οποία έχει ως κύριο άξονα την προσφορά υπηρεσιών σε συνεχείς χρονικές περιόδους, όταν φθίνει η δραστηριότητα των άλλων οικονομικών τομέων, συνεπάγεται ιδιαίζοντες όρους εργασίας και απασχόλησης:εποχιακή εργασία, εργασία το Σαββατοκύριακο, μεγάλο ωράριο εργασίας, όλοι οι παράγοντες οι οποίοι υφίστανται αλληλεπίδραση. Η εποχικότητα της τουριστικής δραστηριότητας, κυρίως, η οποία συνεπάγεται αβεβαιότητα της απασχόλησης (παράγοντας αστάθειας του εισοδήματος) τείνει να οδηγήσει σε διαφορετική κατανομή της εργασίας στη διάρκεια του έτους.

---

¹⁷ Σύμφωνα με τις αναλύσεις που παρουσιάστηκαν στη διάρκεια του σεμιναρίου που οργάνωσε η Επιτροπή Τουρισμού του ΟΟΣΑ με θέμα «Τουρισμός και Απασχόληση» (Αττάλεια 24 – 26 Απριλίου 1994), ο αντίκτυπος που έχει στην απασχόληση η αύξηση της τουριστικής κατανάλωσης είναι πολύ εντονότερος από ό,τι στους άλλους τομείς της οικονομίας.

Οι ιδιομορφίες αυτές, σε συνδυασμό με την κυριαρχία των μικρομεσαίων επιχειρήσεων στον τομέα, εξηγούν και ίσως είναι η αιτία του γεγονότος ότι στον τουρισμό απασχολούνται σε μεγαλύτερο ποσοστό ιδιαίτερες κατηγορίες εργατικού δυναμικού: μεταξύ 45% - 65% γυναίκες, σημαντικό ποσοστό νέων και ανειδίκευτο ή ειδικευμένο προσωπικό.

Τα χαρακτηριστικά αυτά έχουν ορισμένες συνέπειες: ο γρήγορος κύκλος εργασιών ή –από την άποψη του μισθωτού- η αβεβαιότητα της απασχόλησης μπορούν να εμποδίσουν την ανάπτυξη ειδικοτήτων σε ορισμένους κλάδους του τουρισμού, τη στιγμή μάλιστα που ο περισσότερο ποιοτικός προσανατολισμός της ζήτησης απαιτεί να κλίνει περισσότερο επαγγελματική η τουριστική βιομηχανία. Μπορούν ακόμη να οδηγήσουν και σε ελλείψεις εργατικού δυναμικού, βλαβερές για την ανάπτυξη της τουριστικής απασχόλησης και της τουριστικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με τους εμπειρογνώμονες του τομέα, το κοινό σημείο που καθορίζει τα κυριότερα χαρακτηριστικά στον τομέα είναι η εποχικότητα της τουριστικής δραστηριότητας. Αυτό συνεπάγεται ότι οι εργαζόμενοι που απασχολούνται στον τουρισμό, όπως οι περισσότερες τουριστικές δραστηριότητες, δεν έχουν αρκετή ειδίκευση, ενώ δέχονται πολύ μικρή κατάρτιση για να αποκτήσουν μεγαλύτερη ειδίκευση λόγω έλλειψης χρόνου και κινήτρων. Είναι προφανές ότι οι πτυχές αυτές αποτελούν βασικό παράγοντα για τη διαχείριση των επιχειρήσεων και για την εικόνα του τομέα αυτού, αλλά και για την ενίσχυση της θέσης του απέναντι στην ανταγωνιστικότητα των άλλων περιοχών του κόσμου.

2.2- Τουρισμός και ενίσχυση της οικονομικής και κοινωνικής συνοχής στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Τα άρθρα 130Α και 130Β προσδιορίζουν το νόημα των δράσεων της Κοινότητας οι οποίες επιδιώκουν να ενισχύσουν την οικονομική και κοινωνική συνοχή, μειώνοντας την απόσταση μεταξύ των επιπέδων ανάπτυξης και διαφόρων προφεριών, περιλαμβανομένων των αγριτικών περιοχών, μέσω της εφαρμογής κοινοτικών πολιτικών και δράσεων, μέσω της δράσης των ταμείων διαρθρωτικού χαρακτήρα(ΕΤΠΑ, ΕΚΤ, ΕΓΤΠΕ), του Ταμείου Συνοχής και της Ευρωπαϊκής Τράπεζας Επενδύσεων και των άλλων υγιισταμένων χρηματοδοτικών μέσων.¹⁸

Ο τουρισμός μπορεί να βοηθήσει στην καλύτερη κατανομή των δραστηριοτήτων και των θέσεων απασχόλησης στην επικράτεια της Ένωσης, συμβάλλοντας έτσι στην αποκατάσταση της ισορροπίας μεταξύ των περιφερειών της Ένωσης.

Η διαφοροποίηση της τουριστικής προσφοράς, είτε για να ανταποκριθεί στην εξάλειξη της ζήτησης είτε για να προσελκύσει νέα στρώματα πελατείας, διευρίνει το πεδίο των παρεχόμενων υπηρεσιών περιλαμβάνοντας υπηρεσίες όπως ο πολιτικός τουρισμός ή ο αγροτικός τουρισμός. Επίσης εξειδικεύει τις παρεχόμενες υπηρεσίες με πρόσθετες υπηρεσίες πέρα από την παροχή καταλύματος, όπως η συνεργασία μεταξύ των τουριστικών χωρών γλυρω από ένα κοινό θέμα(προσκύνημα στην Κομποστέλα, δρόμος μεταξιού, δρόμος του κρασιού κ.λ.π ενέργειες τις οποίες επινόησε το Συμβούλιο της Ευρωπης). Ο τουρισμός καθίσταται εναλλακτική, ακόμη και πρωταρχική πηγή δραστηριοτήτων σε εγκαταλελειμμένες περιοχές, οι οποίες συχνά ταυτίζονται με τις γεωγραφικές περιοχές που αφορά η δράση των διαρθρωτικων ταμείων.

---

¹⁸ Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, «The role of the EC in regard to Tourism and Regional Development(Γενική Διεύθυνση Έρευνας, Έγγραφο εργασίας, Λουξεμβούργο, Οκτώβριος 1993)»

Ωστόσο, λόγω της ίδιας της οργάνωσης της κοινοτικής ενίσχυσης σε διαρθρωτικά ταμεία, ανέκυψαν ερωτήματα σχετικά με το πόσο μόνιμη και αποτελεσματική μπορεί να είναι η προσφυγή στον τουρισμό ως φορέα ανάπτυξης ορισμένων τοπικών περιοχών και, κυρίως, σχετικά με τη συμβατότητα της ανάπτυξης αυτής με τη διατήρηση της πολιτισμικής και περιβαλλοντικής ποικιλομορφίας του κοινοτικού χώρου. Έτσι, για την ιδιαίτερη περίπτωση του αγροτικού τουρισμού, η Επιτροπή των Περιφερειών, θεωρώντας τον αγροτικό τουρισμό ως βασικό άξονα για την πραγματική αγροτική πολιτική, υποστηρίζει ότι πρέπει να ενθαρρυνθεί μια νέα σφαιρική προσέγγιση προκειμένου να εξασφαλιστεί «μια πραγματική λογική συνεταιριστική και κληρονομική εκμετάλλευση του τουριστικού αποθέματος ποθ αποτελεί την ευκαιρία η οποία δεν πρέπει να χαθεί για πολλά από τα αγροτικά μέρη της Ευρώπης».

2.3.- Ιστορική αναδρομή

Παρά το σημαντικό ρόλο τον οποίο επιτελεί ο τουρισμός προς την κατεύθυνση της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν διαθέτει, στα πλαίσια των Συνθηκών (Συνθήκη της Ρώμης, Λευκή Βίβλος, Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη), νομοθετική διάταξη που αφορά τον τουρισμό. Συνεπώς, κάθε φορά που η Ευρωπαϊκή Ένωση επιθυμεί να ασκήσει νομοθετική δραστηριότητα σε επίπεδο δευτογενούς κοινοτικού δικαίου, για να λάβει μέτρα στον τομέα του τουρισμού, δεν είναι δυνατό να χρησιμοποιήσει ως νόμική βάση, ορισμένη διάταξη των Συνθηκών. Έτσι, τόσο κατά τις αρχές της δεκαετίας του 1980 οπότε και ξεκινά η σετική νομοθετική δραστηριότητα της Κοινότητας¹⁹, όσο και κατά τις

---

¹⁹ Βλ. Για σχετική παρουσίαση της δραστηριότητας αυτής στο βιβλίο : Μουτσιού-Ευαγγελινού-Αναγνωστοπούλου, Το οργανωτικό παλίσιο του τουρισμού-κοινοτική διάσταση και ελληνική νομοθεσία, κείμενα έρευνας 4, Κ.Δ.Ε.Ο.Δ, Θεσσαλονίκη 1990,σελ.

αρχές του 1990, καταφεύγει στη χρήση του άρθρου 235²⁰, Σ.Ε.Ο.Κ (μετέπειτα Σ.Ε.Κ.)²¹. Αναγνωρίζουν δηλαδή τα κοινοτικά νομοθετικά όργανα το κενό που υπάρχει στις Συνθήκες, στον τομέα του τουρισμού και προσπαθούν να το καλύψουν δια του παραγωγού κοινοτικού δικαίου, στηριζόμενα στο άρθρο 235 Σ.Ε.Κ., το οποίο όμως, απαιτεί ομοφωνία και λήψη αποφάσεων. Η ομοφωνία επιτυγχάνεται δύσκολα ή πολλές φορές δεν επιτυγχάνεται, μεταξύ των κρατών μελών, γιατί ο τουρισμός έχει διαφορετική ωαρότητα στις προτεραιότητες των οικονομιών τους. Ο βιομηχανικός Βορράς της Ευρωπαϊκής Ένωσης αδιαφορεί για την ανάλυση δράσεων υπέρ του τουρισμού και είναι αντλιθητός σε οποιαδήποτε κοινοτική ενέργεια στήριξής του, Υποστηρίζει ότι για τον τουρισμό είναι υπεύθυνα τα κράτη μέλη να αναλάβουν και να χρηματοδοτήσουν από εθνικούς πόρους σχετικές δράσεις στήριξης. Δεν έχουν βέβαια την ίδια θέση για κοινοτική χρηματοδότηση δράσεως π.χ. της βιομηχανίας ή της έρευνας της τεχνολογίας, όπου εκδηλώνουν άμεσο και λεντονο ενδιαφέρον.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ αναγνωρίζει στην Επιτροπή την ευχέρεια να αναλάβει μέτρα για τον τομέα του τουρισμού(άρθρο 3τ). Επιπλέον, στη δήλωση του άρθρου 1 προβλέπεται ότι το θέμα της εισαγωγής, σχετικού με τον τουρισμό, τίτλου στη συνθήκη, θα εξεταστεί από τη διάσκεψη των αντιπροσώπων των κυβερνήσεων η οποία θα συγκληθεί το 1996, με βάση έκθεση που η Επιτροπή θα υποβάλει στο Συμβούλιο.

---

²⁰ Άρθρο 235: «Αν ενέργεια της Κοινότητας θεωρείται αναγκαία για την πραγματοποίηση ενός από τους στόχους της στο πλαίσιο της κοινής αγοράς και δεν προβλέπονται από την παρούσα Συνθήκη προς τον σκοπό αυτόν απαιτούμενες εξουσίες, το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής και κατόπιν διαβουλεύσεων με το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, θεσπίζει ομοφώνως, τις κατάλληλες διατάξεις».

²¹ Βλ. Π.χ. Απόφαση του Συμβουλίου(86/664/Ε.Ο.Κ), της 22-12-1986 «για την καθιέρωση διαδικασίας διαδικασίας διαβουλεύσεων και συνεργασίας στον τουριστικό τομέα» (EEL 384/52, 31.12.86), Σύσταση Συμβουλίου (86/665/Ε.Ο.Κ.), της 22-12-1986 «σχετικά με την τυποποίηση των πληροφοριών στα ξενοδοχεία» (EEL384/54, 31.12.86), Απόφαση του Συμβουλίου (89/46/Ε.Ο.Κ.), της 21.12.1988 «σχετικά με το πρόγραμμα δράσηγια το Ευρωπαϊκό Έτος Τουρισμού (1990)»(EEL 17/53, 21.1.89), Απόφαση του Συμβουλίου (92/421). Της 13.7.1992 «σχετικά με το σχέδιο κοινοτικών δράσεων υπέρ του τουρισμού» (EEL 231/26, 13.8.92) κ.λ.π αποφάσεις οι οποίες για να εκδοθούν στηρίχθηκαν στι άρθ. 235 Σ.Ε.Κ.

Η σημαντική αυτή καινοτομία ήταν απόδειξη της συνειδητοποίησης τριών παραγόντων. Πρώτον, της οικονομικής σημασίας των τουριστικών δραστηριοτήτων για την ανάπτυξη της απασχόλησης της Ένωσης. Δεύτερον, της συμβατότητας μεταξύ της τήρησης της αρχής της επικουρικότητας και της χρησιμότητας μιας δράσης σε κοινοτικό επίπεδο στον τομέα αυτό που δεν υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Κοινότητας. Τρίτον, της αναγκαίας επίτευξης συνοχής και συνάφειας των ενεργειών σε τρεις τομείς που συνδέονται μεταξύ τους, όπως και αυτοί του τουρισμού, του καταναλωτή και της φυσικής πολιτισμικής κληρονομιάς.

Στη Συνθήκη του Άμστερνταμ ο τομέας του τουρισμού εμφανίζεται πάλι με την ίδια μορφή, δηλαδή ασαφώς όσον αφορά στις αρμοδιότητες της Επιτροπής, όπως και στη Συνθήκη Μάαστριχτ.

2.4- Παρούσα κατάσταση

Ο τουρισμός σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν συνιστά επίσημη αρμοδιότητα των Ευρωπαϊκών Θεσμών. Συνεπώς κάθε φορά που η επιτροπή νομοθετεί υπέρ του τουρισμού, πρέπει να σλεβεται την αρχή της επικουρικότητας του άρθρου 3B παρ. 2 της Σ.Ε.Κ²². Εντούτοις, δεδομένης της οριζόντιας φύσης του τουριστικού τομέα, πολλές δράσεις εκπορευόμενες από πολλές πολιτικές περιοχές απιδρούν άμεσα ή έμμεσα στον τουρισμό. Τέτοιες πολιτικές και δράσεις προέρχονται: από την εσωτερική αγορά, την πολιτική ανταγωνισμού, την περιβαλλοντική πολιτική, την περιφερειακή πολιτική, την πολιτική μεταφορών, τα

---

²² Το άρθρ. 3B παρ. 2 της Σ.Ε.Κ. αναφέρει σχετικά με την αρχή της επικουρικότητας: «Στους τομείς που δεν υπάγονται στην αποκλειστική δραστηριότητα της Κοινότητας, η Κοινότητα δρα σύμφωνα με την αρχή της επικουρικότητας, μόνο εάν και στο βαθμό που οι στόχοι της προβλεπόμενης δράσης είναι αδύνατον να επιτευχθούν επαρκώς από τα Κ-Μ και δύναται συνεπώς λόγω των διαστάσεων ή των αποτελεσμάτων της προβλεπόμενης δράσης, να απιτευθοπύν καλύτερα σε κοινοτικό επίπεδο».

προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης, την πολιτική καταναλωτών, την πολιτιστική πολιτική, τα προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης κ.α.

Η τουριστική βιομηχανία προσπάθησε να διορθώσει αυτή τη δυσαναλογία με τη δημιουργία δικτύου των ευρωπαϊών επιχειρηματιών του τουριστικού τομέα. Η HOTREC²³ ήταν ιδρυτικό μέλος του δικτύου στο οποίο ενταχθήκαν η ECTAA, Η ΕΤΟΑ²⁴, Η ΕFCO²⁵, και η IRU²⁶. Η θέση του δικτύου σε σχέση με την κάθε είδους τουριστική ανάπτυξη, δίνει έμφαση στο ήδη υπάρχον εκτενές θεσμικό πλαίσιο και στην ανάγκη να αντιμετωπισθεί ο τουρισμός από τη σκοπιά της βιομηχανικής του υπόστασης σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Οικονομίας. Το δίκτυο της Ευρωπαϊκής Τουριστικής Βιομηχανίας (ETIN)²⁷ δημιουργήθηκε το 2001, και ως ευέλικτο δίκτυο συνενώνει περισσότερες από πενήντα τουριστικές ενώσεις της Ευρωπαϊκής επικρατείας.

Όσον αφορά στη θεσμική υπόσταση του τουρισμού, στο τελικό κείμενο του Ευρωπαϊκού Συντάγματος, στον τίτλο I: «Ορισμός και Στόχοι της Ένωσης» στο άρθρο 16, υπάρχει η ακόλουθη σχετική αναφορά:

«Η Ένωση διαθέτει αρμοδιότητα για να εκτελεσει δράσεις υποστήριξης, συντονισμού ή συμπλήρωσης. Οι εν λόγω τομείς δράσεις είναι, στην ευρωπαϊκή τους διάσταση:

- Ø Η προστασία και η βελτίωση της ανθρώπινης υγείας
- Ø Η βιομηχανία
- Ø Ο πολιτισμός
- Ø Ο τουρισμός
- Ø Η παιδεία, η νεολαία, ο αθλητισμός και η επαγγελματική κατάρτιση
- Ø Η πολιτική προστασία

²³ Group of Travel Agents and Tour Operators Association within the E.U

²⁴ European Tour Operators Associations

²⁵ European Federation of Camping sites Organisations

²⁶ International Road Transport Union

²⁷ ETIN(European Tourism Industry Network)

Ø Η διοικητική συνεργασία»

Στον τίτλο III: « Πολιτικές και λειτουργία της Ένωσης» στο άρθρο 181^α αναφέρεται:

«1.-Η Ένωση συμπληρώνει και στηρίζει τη δράση των Κ-Μ με στοχο να προάγει την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων της Ένωσης στον τομέα του τουρισμού.

2.-Προς τούτο, η δράση της Ένωσης έχει ως στόχο:

α.- να ενθαρρύνει τη δημιουργία περιβάλλοντος ευνοϊκού για την ανάπτυξη των επιχειρήσεων στο συγκεκριμένο τομέα

β.- να ενθαρρύνει τη συνεργασία μεταξύ των Κ-Μ, ιδίως με την ανταλλαγή/η ορθών πρακτικών

3.-Με ευρωπαϊκό νόμο ή νόμο πλαίσιο θεσπίζονται τα ειδικά μέτρα για τη συμπήρωση δράσεων τις οποίες διεξάγουν τα Κ-Μ προκειμένου να υλοποιήσουν τους στοχουν που αναφλερονται στο παρόν άρθρο, εξαιρουμένης οποιασδήποτε εναρμόνισης των νομοθετικών διαταξεων των Κ-Μ».

Το Ευρωπαϊκό Σύνταγμα, εφόσον επικυρωθεί από όλα τα Κοινοβούλια των εικοσι πέντε Κ-Μ, θα τεθεί σε ισχύ το 2009.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3
Η ΚΑΘΙΕΡΩΣΗ ΤΟΥ EURO ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ- ΘΕΤΙΚΕΣ
ΚΑΙ ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

3.1.- Θετικές επιπτώσεις

Από τον Ιανουάριο του 1999 το ευρώ υιοθετήθηκε ως ενιαίο νόμισμα σε ένδεκα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα οποία πληρούσαν τα κριτήρια σύγκλισης που προβλέπονταν από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ. Από τον Ιανουάριο του 2001 η Ελλάδα έγινε δεκτή ως το δωδέκατο μέλος της ζώνης του ευρώ.

Η κατάργηση των εθνικών νομισμάτων και η υιοθέτηση του ευρώ ως κοινού νομίσματος δημιουργεί οικονομικά οφέλη για τις χώρες της Ε.Ε., στις οποίες ισχύει ως βασική χρηματική μονάδα. Τα οφέλη είναι η μείωση του κόστους συναλλαγών, η μείωση της αβεβαιότητας των τιμών που οδηγεί σε βελτίωση της καταναλωτικής αποτελεσματικότητας του μηχανισμού των τιμών και η μεγαλύτερη διαφάνεια των τιμών, η οποία αυξάνει τον ανταγωνισμό και οφείλει τον καταναλωτή²⁸. Η εξάλειψη του κόστους ανταλλαγής των εθνικών νομισμάτων είναι το πλέον προφανές (και το πιο ποσοτικοποιήσιμο) όφελος που προκύπτει από μια νομισματική ένωση. Η Επιτροπή της Ε.Ε. υπολόγισε ότι αυτό το όφελος αντιπροσωπεύει το 0,25-0,5%²⁹ του κοινοτικού ΑΕΠ.

Το έμμεσο όφελος είναι η μείωση του πεδίου για διαφοροποίηση των τιμών ανάμεσα στις εθνικές αγορές και η σύγκριση των τιμών των προϊόντων και υπηρεσιών από τον Ευρωπαίο καταναλωτή. Κανείς δεν αμφισβητεί τη θετική επίδραση του ευρώ στους επισκέπτες, δηλαδή ,

²⁸ Βλ. Τράπεζα της Ελλάδος: www.bankofgreece.gr/euro/ - Ομιλία διοικητή της Τράπεζας της Ελλάδος κ. Ν. Γκαργκάνια προς την τακτική γενική συνέλευση των μετόχων, 24-4-1994.

²⁹ Βλ. Organization Mondiale du Tourism, L' euro et le Tourisme, 5-8 May 1998, p.35

στην τουριστική ζήτηση. Ως γνωστόν η ποικιλία των νομισμάτων, καθώς επίσης και η πολλαπλότητα των γλωσσών και διαλέκτων συνθέτουν τεχνικό εμπόδιο το οποίο αποθαρρύνει το ταξίδι. Σήμερα όμως στις χώρες της Ε.Ε. που έχουν κοινό νόμισμα, οι τουρίστες δεν επιβαρύνονται πλέον με το κόστος μετατροπής των νομισμάτων τους (παρ' ότι το όφελος αυτό έχει μειωθεί, εξαιτίας της διαδεδομένης χρήσης των πιστωτικών καρτών) Επιπλέον θετική επίδραση δημιουργείται για τους ξενοδόχους, οι οποίοι τώρα υπογράφουν τις συμφωνίες αλότμεντ³⁰ με τους ξένους tour operator σε σκληρό πλέον νόμισμα, αποφεύγοντας το κόστος που θα συνεπάγετο για τη λειτουργία της ξενοδοχειακής μονάδας μια έντονη διολίσθηση ή υποτίμηση του εθνικού νομίσματος. Στην Ελλάδα τα χρόνια του διψήφιου πληθωρισμού και της έντονης διολίσθησης του εθνικού νομίσματος, ο ξενοδόχος έχοντας υπογράψει ένα χρόνο πριν το συμβόλαιο με τον ξένο τουριστικό πράκτορα δεν εισέπραττε περισσότερα χρήματα, δηλαδή το ποσοστό της υποτίμησης, ενώ παράλληλα επιβαρυνόταν με την αυξημένη τιμή των εισαγόμενων εισροών των αναγκών για τη λειτουργία της ξενοδοχειακής του μονάδας.

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα της οικονομίας μιας χώρας είναι σημαντική απόδειξη ορθολογικής οικονομικής πολιτικής. Η Ευρώπη μέσω του ευρώ δημιούργησε ένα δεύτερο εύρωστο νομισματικό διεθνή χώρο όπως εκείνος των Ηνωμένων Πολιτειών. Η εισαγωγή του ευρώ είναι ικανή και προβλέπεται να ενδυναμώσει τη διεθνή ανταγωνιστικότητα των χωρών της Ε.Ε. σε όλους του οικονομικούς κλάδους, ιδιαίτερα δε σε εκείνον του τουρισμού. Πράγματι, η νομισματική Ένωση δημιουργεί ένα τουριστικό χώρο, μέσα στον οποίο πραγματοποιείται το 40% των διασυνοριακών ή διεθνών τουριστικών συναλλαγών, με βάση το ενιαίο κοινοτικό νόμισμα.

---

³⁰ Σύμφωνα για το συγκεκριμένο χρονικό διάστημα με έναν ή περισσότερους tour operator ή ταξιδιωτικά γραφεία του εσωτερικού ή του εξωτερικού, για την έμμεση διάθεση του ξενοδοχειακού προϊόντος στον τελικό καταναλωτή.

Επιπλέον, το χαμηλό επίπεδο των επιτοκίων, που επιτυγχάνεται στην ευρωζώνη, καθιστά φθηνότερες τις επενδύσεις. Η αναγέννηση της οικονομικής και τουριστικής υποδομής βετιώνουν τη διεθνή ανταγωνιστικότητα και ενισχύουν την οικονομική μεγέθυνση.

3.2.-Αρνητικές επιπτώσεις

Οι χώρες της ευρωζώνης είναι όμως δέκτριες και αρνητικών επιπτώσεων, λόγω του ότι η νομισματική πολιτική ασκείται πλέον από την ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα και όχι από τις εθνικές κυβερνήσεις και οι συναλλαγματικές τους ισοτιμίες είναι σταθερές. Οι τρίτες τουριστικά ανταγωνίστριες χώρες με μαλακά νομίσματα πλεονεκτούν όσον αφορά τον τουριστικό κλάδο. Τούτο συμβαίνει διότι οι tour operator που προσυμφωνούν ή προαγοράζουν τον προηγούμενο χρόνο τα τουριστικά πακέτα στο μαλακό νόμισμα της χώρας υποδοχής τουριστών, προσανατολίζουν την πελατεία τους προς τις χώρες εκείνες των οποίων το νόμισμα προβλέπεται ότι μέσα στον επόμενο χρόνο θα υποτιμηθεί ή θα διολισθήσει σε σημαντικό ποσοστό. Μέσω αυτής της πολιτικής οι tour operator καρπώνονται την προκύπτου συναλλαγματική διαφορά.

Εξάλλου η απόφαση της Ε.Ε. για τη συγκράτηση του πληθωρισμού σε προκαθορισμένο επίπεδο λειτουργεί απαγορευτικά για ανάληψη δράσεων εκ μέρους των εθνικών κυβερνήσεων προκειμένου να μειωθεί η ανεργία, η οποία στον τομέα του τουρισμού, λόγω του έντονου προβλήματος της εποχικότητας που τον χαρακτηρίζει, είναι ιδιαίτερα σημαντική τη χειμερινή περίοδο στις τουριστικές περιοχές. Οι εθνικές κυβερνήσεις επιφορτίζονται με την πρόσθετη οικονομική επιβάρυνση που προκύπτει από την καταβολή επιδομάτων ανεργίας.

Ένα ακόμη πρόβλημα στο οποίο πρέπει να γίνει αναφορά και το οποίο λεχει σχέση με την ανεργία και την εποχικότητα του τουριστικού επαγγέλματος είναι το πρόβλημα της πλεονάζουσας ή υπέρμετρης δυναμικότητας των ξενοδοχειακών δυναμικοτήτων. Ο ξενοδόχος επενδυτής, κατά το σχεδιασμό της δυναμικότητας μιας ξενοδοχειακής μονάδας σύμφωνα με τα δεδομένα της αγοράς, προγραμματίζει την κατασκευή ξενοδοχειακής μονάδας εκείνης της δυναμικότητας, η οποία θα μπορεί να ικανοποιήσει τις ανάγκες της ζήτησης κατά το χρονικό διάστημα της υψηλής τουριστικής περιόδου. Συνεπώς η επιπλέον δυναμικότητα μόνο εποχικώς (κατά την υψηλή περίοδο) συμμετέχει στην παραγωγική διαδικασία της ξενοδοχειακής μονάδας, ενώ το μεγαλύτερο μέρος του χρόνου λειτουργίας του ξενοδοχείου αδρανεί. Όμως η διατήρηση πλεοναζουσών δυναμικοτήτων προκαλεί αυξημένο σταθερό κόστος παραγωγής, διότι απαιτούνται μεγαλύτερες αποπληρωμές δανείων, αυξημένες δαπάνες συντήρησης, υψηλές αποσβέσεις κ.λ.π. Είναι λοιπόν φανερό ότι οι επιχειρηματίες δεν επιλέγουν τη δυναμικότητα που ελαχιστοποιεί το κόστος, αλλά τη δυναμικότητα που παρέχει τη μεγαλύτερη προσαρμοστικότητα στις μεταβολές της ζήτησης και καθιστά την επιχείρηση περισσότερο αποδοτική.

Πράγματι, η ύπαρξη πλεονάζουσας δυναμικότητας αποτελεί παράγοντα διατήρησης της ίδιας της βιωσιμότητας της ξενοδοχειακής μονάδας, διότι ενώ η προσφορά του ξενοδοχείου υπερβαίνει(με εξαίρεση την περίοδο αιχμής), η πλεονάζουσα δυναμικότητα είναι εκείνη η οποία κατά τη διάρκεια της υψηλής τουριστικής περιόδου εξυπηρετεί την αυξημένη ζήτηση, με αποτέλεσμα όχι μόνο να αντισταθμίζονται οι ζημιές των περιόδων, μέσης και χαμηλής πληρότητας αλλά να δημιουργούνται και κέρδη. Για το λόγο αυτό ο ξενοδόχος επενδυτής κατασκευάζει δυναμικότητες οι οποίες κατά το δυνατόν πλησιάζουν την αιχμή της ζήτησης, που η δυνητική πελατεία προκαλεί. Η ξενοδοχειακή μονάδα σε

αντίθεση με τη βιομηχανική μονάδα, δεν έχει την δυνατότητα ικανοποίησης της ζήτησης με τη δημιουργία πρόσθετης βάρδυνας για τις υφιστάμενες δυναμικότητες της. Ένα ξενοδοχείο εκατό κλινών μπορεί να εξυπηρετήσει μόνο εκατό πελάτες. Η δημιουργία υπέρμετρων ξενοδοχειακών δυναμικότητων, με βάση τα δεδομένα της αγοράς για μελλοντικές μέγιστες πληρότητες, αποτελεί ιδιαίτερο διαρθρωτικό γνώρισμα της ξενοδοχειακής μονάδας και κυρίως της αποχικά λειτουργούσας. Για τους λόγους αυτούς διαρκής στόχος των ελλήνων ξενοδόχων αλλά και της ελληνικής κυβέρνησης ήταν και είναι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και η χρησιμοποίηση των ξενοδοχειακών εγκαταστάσεων για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα.

Τέλος ένα άλλο ζήτημα που δημιουργείται είναι αυτό της αυξημένης ελαστικότητας ζήτησης των τουριστικών υπηρεσιών προς την τιμή, γεγονός που σημαίνει ότι μπορούν να αντικατασταθούν από άλλες υπηρεσίες ή να καταστούν πολύ ακριβές. Η διαφάνια των τιμών, η οποία επιτυγχάνεται μέσω του ενιαίου νομίσματος, αυξάνει περαιτέρω την ελαστικότητα της τουριστικής ζήτησης ως προς την τιμή. Για τους ξένους επισκέπτες είναι αδιάφορο εάν η αύξηση της τιμής (π.χ της διαμονής) προέρχεται από άνοδο της τιμής ή από νομισματική επανεκτίμηση. Επιπλέον, πρέπει να επισυμανθεί ότι η ελαστικότητα της τιμής ποικίλλει σύμφωνα με τις αγορές και τις υποδομές της αγοράς. Για παραδειγμά τα οργανωμένα ταξίδια είναι πρσισότερο ευαίσθητα απ' ότι είναι ο μεμονωμένος τουρισμός. Η κυριότερη πρόκληση στον τουριστικό τομέα είναι η ανταγωνιστικότητα σε επίπεδο τιμών. Σε αυτό το επίπεδο οι χώρες της ευρωζώνης έχουν μικρότερο περιθώριο χειρισμών από τις ανταγωνίστριές τους, οι οποίες υποτιμώντας το νόμισμά τους μπορούν να διαχειριστούν αποτελεσματικότερα μια ασύμμετρη χρήση είτε στην προσφορά είτε στη ζήτηση του τουριστικού προϊόντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΠΡΟΪΟΝΤΟΣ

4.1. Εισαγωγή

Το τουριστικό προϊόν είναι σύνθετο προϊόν, στου οποίου την παραγωγή και προσφορά εμπλέκονται πολλοί και διαφορετικοί τομείς της οικονομίας. Συνεπώς, ο τουρισμός εξαρτάται από την αποτελεσματικότητα πολλών κλάδων, οι οποίοι αποτελούν τις βασικές πηγές φορολογικών εισροών τόσο για τις χώρες υποδοχής όσο και για τις χώρες αποστολής τουριστών.

Η φορολογία του τουρισμού είναι σχετικά νεοφυής αφού πριν σαράντα χρόνια ο διεθνής τουρισμός ήταν απαλλαγμένος φόρων. Τη γρήγορη ανάπτυξη της διεθνούς τουριστικής βιομηχανίας ακολούθησε ,ε τον ίδιο ρυθμό η φορολογία της, τόσο σε αριθμό φόρων όσο και σε φορολογικό βάρος.

Οι λόγοι που οδήγησαν τις κυβερνήσεις να αναζητήσουν νέες πηγές εσόδων ήταν τα υψηλά ελλείμματα των κρατικών προϋπολογισμών, σε συνδυασμό με τη σχετικά εύκολη συλλογή εσόδων από τον τουρισμό. Εξάλλου οι φόροι αυτοί πληρώνονται, κατά το μεγαλύτερο μέρος τους, από ψηφοφόρους άλλων κυβερνήσεων και όχι από ψηφοφόρους της επιχώριας κυβέρνησης.

Υποστηρίζεται ότι ο στόχος της φορολογίας τουρισμού είναι η είσπραξη εσόδων, που στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθούν για τη χρηματοδότηση έργων υποδομής τα οποία βελτιώνουν τις υπηρεσίες που προσφέρονται στον τουρίστα. Από την άλλη πλευρά, όμως, προβάλλονται επιχειρήματα τα οποία είναι αντίθετα προς την επιβολή φορολογίας του τουριστικού προϊόντος.

Τέτοια είναι τα ακόλουθα:

- Ø Οι φόροι στρεβλώνουν την ανταγωνιστική θέση μεταξύ των διαφόρων προορισμών.
- Ø Η ζήτηση του τουριστικού προϊόντος είναι ελαστική, συνεπώς η μεταβολή του φόρου είναι δυνατόν να οδηγήσει σε μείωση, παρά σε αύξηση, των συνολικών εσόδων από την πηγή.
- Ø Οι φόροι αυτοί προκαλούν άνιση φορολογική μεταχείριση μεταξύ του τουριστικού προϊόντος και οποιουδήποτε άλλου εξαγόμενου προϊόντος, αφού το τελευταίο απαλλάσσεται από τον φόρο.

Τα τελευταία χρόνια οι φόροι που επιβάλλονται στο τουριστικό προϊόν, σε διεθνές επίπεδο, έγιναν έναν από τους πλέον αυξανόμενους παράγοντες των λειτουργικών δαπανών του τουριστικού κλάδου, καθόσον η φορολογία, σήμερα συνιστά ένα σημαντικό τμήμα του συνολικού κόστους του ταξιδιού (14,3%)²³.

Οι επιβαρύνσεις που επιβάλλονται στο τουριστικό προϊόν και στην τουριστική βιομηχανία διακρίνονται σε φόρους και τέλη. Οι φόροι αποτελούν την υποχρεωτική εισφορά του τουρίστα ή της τουριστικής βιομηχανίας προς το κράτος χωρίς συγκεκριμένη αντιπαροχή από αυτό, ενώ τα τέλη αποτελούν αναγκαστική εισφορά των παραπάνω φορέων για συγκεκριμένη αντιπαροχή από το κράτος. Επειδή το τουριστικό προϊόν έχει διεθνή χαρακτήρα εμπλέκονται στη φορολόγηση του τουλάχιστον δύο χώρες. Σε αυτήν την περίπτωση, προκειμένου να μειωθούν οι στρεβλώσεις που μπορεί να δημιουργηθούν σε διεθνές επίπεδο, αφενός από πλευράς κατανομής των παραγωγικών πόρων και αφετέρου από πλευράς κοινωνικής δικαιοσύνης σε επίπεδο χωρών, είναι απαραίτητος ο συντονισμός αυτών των φόρων. Με άλλα λόγια απαιτείται οριζόντια εναρμόνιση της φορολογίας που επιβάλλεται στο τουριστικό προϊόν. Η

---

²³ Βλ. Πατσουράτης Β. «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος», Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο ΈΡΕΥΝΑΣ, Αθήνα 2000 σελ.5

εμπειρία αποδεικνύει ότι οι φόροι, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, δεν συντονίζονται στο βαθμό που επιβάλλει η ιδιαιτερότητα του τουριστικού προϊόντος.

Ο χρόνος επιβολής ή αύξησης ενός φόρου είναι σημαντικός για την τουριστική βιομηχανία, διότι η σύναψη συμβολαίων με τους ξένους τουρ οπερέϊτορ και η διαμόρφωση των τιμών των τουριστικών πακέτων πραγματοποιείται από τον Απρίλιο μέχρι τον Ιούνιο και στη συνέχεια κυκλοφορούν οι τουριστικοί κατάλογοι, για να αρχίσουν, από τον Οκτώβριο, οι πωλήσεις της επόμενης τουριστικής περιόδου. Αν η επιβολή ή αύξηση ενός φόρου ανακοινωθεί αφού οι τουριστικοί πράκτορες, τα ταξιδιωτικά γραφεία, τα ξενοδοχεία, τα κρουαζιερόπλοια και οι λοιπές τουριστικές επιχειρήσεις έχουν υπογράψει συμφωνίες για την τουριστική περίοδο του επόμενου έτους και έχουν ανακοινώσει τα τιμολόγια τους ή έχουν εκδώσει τους καταλόγους πώλησης τους, αυτό σημαίνει ότι ο επιπλέον φόρος θα επιβαρύνει τις τουριστικές επιχειρήσεις της χώρας υποδοχής, διότι οι τουρ οπερέϊτορ των χωρών αποστολής τουριστών δεν είναι δυνατόν να αλλάξουν τις τιμές των καταλόγων τους, οι οποίοι κυκλοφορούν σε εκατομμύρια αντίτυπα.

4.2.-Φορολογία του τομέα των Μεταφορών

Ο κλάδος των μεταφορών περιλαμβάνει τις εναέριες, τις οδικές και τις θαλάσσιες μεταφορές. Οι αερομεταφορές αποτελούν τον κυριότερο υποκλάδο. Η τιμή του αεροπορικού εισιτηρίου αποτελεί ένα σημαντικό τμήμα του συνολικού κόστους του πακέτου, επομένως αποτελεί έναν ιδιαίτερο παράγοντα επηρεασμού των αποφάσεων του κοινού σχετικά με την επιλογή του τύπου διακοπών. Γι'αυτό συχνά παρατηρούμε έναν πόλεμο τιμών μεταξύ των αεροπορικών εταιρειών. Οι τελευταίες, εκτός των άλλων επιβαρύνσεων, πληρώνουν ποικίλους φόρους και τέλη στα αεροδρόμια. Στόχος πρέπει να είναι η αποφυγή πολλαπλής φορολόγησης

του προϊόντος, όταν οι υπηρεσίες προσφέρονται σε περισσότερες από μία χώρες.

Η διεθνής πρακτική έχει δείξει ότι η φορολογία στις μεταφορές επικεντρώνεται στα καύσιμα, το κόστος των οποίων μετακυλύεται στους πελάτες. Οι εταιρείες τουριστικών λεωφορείων επιβαρύνονται σε διάφορους φόρους όπως π.χ. ο φόρος αυτοκίνητου, ο ειδικός φόρος κατανάλωσης, ΦΠΑ, τέλη, διόδια κ.ά.

Ο ΦΠΑ δεν επιβάλλεται στις αεροπορικές μεταφορές μέσα στην Ε.Ε., ενώ επιβάλλεται στις οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές. Οι επιβάτες φορολογούνται στη χώρα που γίνεται η μεταφορά. Αυτό σημαίνει ότι οι εταιρείες μεταφορών θεωρητικά υπόκεινται σε ΦΠΑ σε κάθε χώρα που γίνεται το ταξίδι. Οι χώρες μέλη έχουν την ευχέρεια να αποφασίσουν φια τον τρόπο που επιβάλλεται ο ΦΠΑ, καθώς και για τον συντελεστή του. Τούτο έχει ως αποτέλεσμα οι συντελεστές ΦΠΑ να ποικίλουν από 0% στο Ηνωμένο Βασίλειο έως 25% στη Δανία. Μερικές χώρες επιβάλλουν το φόρο μόνο στους τουριστικούς πράκτορες που είναι εγκατεστημένοι στην επικράτειά τους, ενώ άλλες εφαρμόζουν προτιμησιακό καθεστώς για τους πράκτορες από ορισμένες χώρες.

Το 1992 η Επιτροπή της Ε.Ε. πρότεινε τη φορολόγηση των επιβατών στη χώρα αναχώρησης. Δηλαδή, η έμμεση φορολογία να επιβάλλεται με βάση την αρχή του τόπου παραγωγής και όχι του τόπου προορισμού λόγω της κατάργησης των φορολογικών συνόρων μέσα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Η πρόταση αυτή εξετάζεται ακόμη κι φαίνεται ότι δεν πρόκειται να υιοθετηθεί, εξαιτίας των προβλημάτων που θα προκύψουν για τις χώρες με αρνητικά εμπορικά ισοζύγια.

4.3.-Η φορολογία των ξενοδοχείων

Η πλειοψηφία των κυβερνήσεων στην Ευρωπαϊκή Ένωση αναγνωρίζει ότι η ευνοϊκή μεταχείριση των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων έχει θετικές επιδράσεις στον τουριστικό τομέα, αφού οδηγεί σε περισσότερα έσοδα και στη δημιουργία περισσότερων θέσεων εργασίας. Επειδή όμως τη θέση αυτή δεν τη συμμερίζονται όλες οι κυβερνήσεις, υπάρχει σημαντική απόκλιση στους συντελεστές ΦΠΑ που επιβάλλεται στα ξενοδοχεία, η οποία κυμαίνεται από 3% στο Λουξεμβούργο μέχρι 25% στη Δανία. Η απόκλιση αυτή δημιουργεί σοβαρή στρέβλωση στην τουριστική αγορά. Οι χώρες που έχουν τους υψηλότερους συντελεστές ΦΠΑ παρουσιάζουν τα τελευταία χρόνια σημαντική μείωση του μεριδίου τους στην ευρωπαϊκή τουριστική αγορά. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ξενοδοχεία επιβαρύνονται φορολογικά όχι μόνον από την κυβέρνηση, αλλά και από τους Ο.Τ.Α., γεγονός που οδηγεί στη συσσώρευση του αριθμού των φόρων όσο και του φορολογικού βάρους των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων.

4.4.-Η φορολογία των τουριστικών πρακτόρων

Η φορολογία των τουριστικών πρακτόρων που δραστηριοποιούνται στην Ε.Ε. δημιουργεί πρόβλημα, το οποίο γίνεται προσπάθεια να ξεπερασθεί με το «σχήμα περιθωρίου» των τουριστικών πρακτόρων σύμφωνα με το οποίο ο ΦΠΑ επιβάλλεται μόνο στο κέρδος του τουριστικού πράκτορα. Ωστόσο, η φορολογία των τουριστικών πρακτόρων οι οποίοι δραστηριοποιούνται σε διεθνές επίπεδο και κάτω από διαφορετικά καθεστώτα, δημιουργεί ένα σύνθετο και πολύπλοκο θέμα, που δεν είναι δυνατόν να αναπτυχθεί στο περιορισμένο πλαίσιο αυτής της εργασίας.

4.5.-Θεώρηση διαβατηρίου (visa)

Το θέμα της θεώρησης διαβατηρίου, προκειμένου κάποιος να εισέλθει/εξέλθει από μια χώρα, ιδιαίτερα με την ιδιότητα του τουρίστα, αποτελεί αντικείμενο διαβουλεύσεων οι οποίες συνηγορούν υπέρ της μείωσης του κόστους θεώρησης. Η θεώρηση διαβατηρίου συνεπάγεται την πληρωμή ενός ποσού, αξιόλογου σε ορισμένες περιπτώσεις, γεγονός που προσδίδει στη θεώρηση άνισο χαρακτήρα, αφού οι χαμηλές εισοδηματικά τάξεις επιβαρύνονται συγκριτικά περισσότερο. Συνεπώς επηρεάζει αρνητικά τη ζήτηση τουριστικού προϊόντος των δυνητικών τουριστών με μεσαία και χαμηλά εισοδήματα, οι οποίοι αποτελούν τη βασική πηγή του μεσογειακού τουρισμού. Στις περιπτώσεις που απαιτείται βίζα προκειμένου να εξέλθει ένα άτομο από μια χώρα, αυτό ισοδυναμεί με φόρο ο οποίος έχει στόχο να εμποδίσει το άτομο να εξέλθει από τη χώρα.

4.6.-Στρεβλώσεις και επιπτώσεις στην ανταγωνιστικότητα

Οι διαφορές που υπάρχουν στη φορολογία του τουριστικού τομέα μεταξύ των διαφόρων χωρών οδηγούν σε φορολογικό ανταγωνισμό ο οποίος δημιουργεί στρεβλώσεις σε διεθνές επίπεδο. Τέτοιο παράδειγμα είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπου τα Κ-Μ έχουν την ευχέρεια να υιοθετούν διαφορετικούς συντελεστές ΦΠΑ. Η χώρα που υιοθετεί χαμηλότερο ΦΠΑ αποκτά συγκριτικό πλεονέκτημα έναντι των άλλων χωρών, το οποίο είναι δυνατό να οδηγήσει σε μεγαλύτερο ρεύμα τουριστών προς αυτήν και συνεπώς σε περισσότερα συναλλαγματικά αλλά και φορολογικά έσοδα. Μια άλλη μορφή που μπορεί να πάρει η διαφοροποίηση της φορολογίας του τουριστικού κλάδου είναι η παροχή φορολογικών απαλλαγών, τόσο μεταξύ διαφόρων χωρών, όσο και μέσα

σε μια χώρα μεταξύ των διαφόρων κλάδων που αποτελούν το τουριστικό κύκλωμα²⁴. Συνεπώς κατά τη διαμόρφωση του συντελεστή ΦΠΑ απαιτείται να λαμβάνεται υπόψη ο συντελεστής ΦΠΑ που ισχύει στις άλλες χώρες, μέλη και μέλη της Ε.Ε. , ώστε να μην επιβαρύνεται υπέρμετρα το Ευρωπαϊκό ή εθνικό τελικό τουριστικό προϊόν με συνέπεια να γίνεται ακριβότερο και να μειώνεται η ζήτησή του.

4.7.-Ελαστικότητα προσφοράς και ζήτησης του τουριστικού προϊόντος

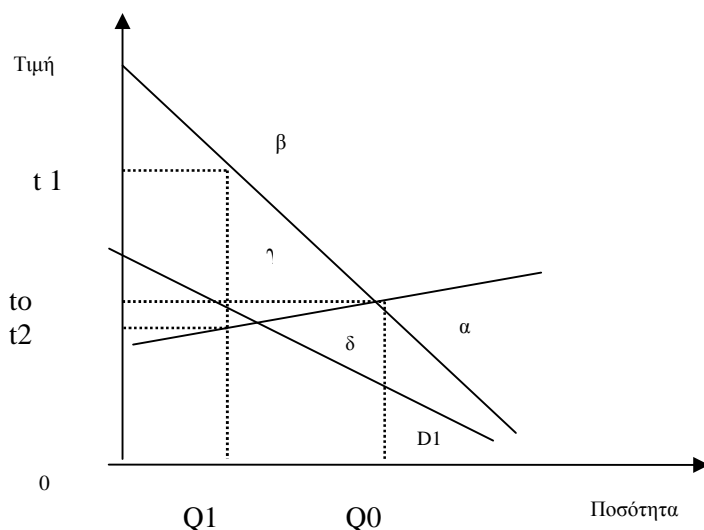
Η ελαστικότητα της ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών ως προς την τιμή, μετρά την αντίδραση των τουριστών σε μια μεταβολή της τιμής του τουριστικού προϊόντος, όταν όλοι οι άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν τη ζήτηση παραμένουν αμετάβλητοι. Οι φόροι διαφοροποιούν την τιμή που πληρώνει ο καταναλωτής και την τιμή που εισπράττει ο πωλητής. Το ποιός τελικά θα πληρώσει το φόρο ή πως θα μοιραστεί μεταξύ του πελάτη και της τουριστικής βιομηχανίας προσδιορίζεται από τις σχέσεις της προσφοράς και της ζήτησης.

Η έκταση στην οποία ένας φόρος τουρισμού μπορεί να μετακυληθεί εξαρτάται από την ελαστικότητα ζήτησης για τουριστικές υπηρεσίες ως προς την τιμή, σε σχέση με την ελαστικότητα της προσφοράς ως προς την τιμή. Όσο μεγαλύτερη είναι η ελαστικότητα προσφοράς σε σχέση με την ελαστικότητα της ζήτησης τόσο μεγαλύτερο είναι το μέρος του φόρου το οποίο τελικά πληρώνεται από τον τουρίστα. Εφόσον τόσο η ζήτηση όσο και η προσφορά παρουσιάζουν κάποια ελαστικότητα, ο φόρος στις τουριστικές υπηρεσίες μπορεί μόνο μερικώς να μετακυληθεί. Η επιβολή φόρου στις τουριστικές υπηρεσίες θα ανεβάσει την τιμή στους τουρίστες, θα μειώσει την καθαρή τιμή που θα λάβει ο προσφέρων αυτές.

---

²⁴ Βλ. Πατσουράτης Β. «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος» ΟΠΑ, Κ.Ε., Αθήνα 2000

Και θα μειώσει την ποσότητα των υπηρεσιών που αγοράζεται και πωλείται. Στο σχήμα που ακολουθεί παρουσιάζονται οι καμπύλες προσφοράς και ζήτησης τουριστικών υπηρεσιών. Πριν την επιβολή του φόρου η τιμή του τουριστικού προϊόντος είναι t_0 και η ζητούμενη ποσότητα Q_0 .

Η επιβολή του φόρου, ύψους β ²⁵, ανεβάζει την τιμή του τουριστικού προϊόντος από t_0 σε t_1 , ενώ η καθαρή τιμή που εισπράττει η τουριστική επιχείρηση μειώνεται στο t_2 . Η ποσότητα που αγοράζεται και πωλείται μειώνεται από Q_0 σε Q_1 .

Οι κύριοι προσδιοριστικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ελαστικότητα της ζήτησης είναι:

- Ø Ο βαθμός υποκατάστασης ο οποίος μπορεί να γίνει είτε μεταξύ των διαφόρων τουριστικών προορισμών, είτε μεταξύ του επιπέδου ποιότητας των υπηρεσιών
- Ø Το μέγεθος της τουριστικής δαπάνης στον οικογενειακό προϋπολογισμό. Όσο μεγαλύτερο είναι το μερίδιο για τουρισμό

²⁵ Βλ. Mankiw Gregory, Αρχές Οικονομικής Α' τόμος, σελ. 240

στον προϋπολογισμό τόσο μεγαλύτερη είναι η ελαστικότητα ζήτησης για τουρισμό

- Ø Το μέγεθος του χρόνου: μακροπρόθεσμα η ελαστικότητα της ζήτησης για τουριστικές υπηρεσίες είναι μεγαλύτερη από ότι βραχυπρόθεσμα.

Εμπειρικές έρευνες²⁶ έχουν δείξει ότι η ελαστικότητα προσφοράς το τουριστικού προϊόντος ως προς την τιμή είναι υψηλότερη από την ελαστικότητα της ζήτησης ως προς την τιμή, γεγονός που σημαίνει ότι το μεγαλύτερο βάρος του φόρου πληρώνεται από τον καταναλωτή.

4.8.-Φορολογικά έσοδα

Σύμφωνα με εκτιμήσεις του Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού η τουριστική βιομηχανία, σε διεθνές επίπεδο, συμβάλλει κατά 10,6% στα συνολικά φορολογικά έσοδα. Εκτιμήσεις ΟΟΣΑ οριοθετούν το μερίδιο αυτό μεταξύ 9% και 24%. Η μείωση της ζητούμενης ποσότητας τουριστικών υπηρεσιών, ως συνέπεια της φορολογίας, έχει αρνητικές επιπτώσεις σε μια σειρά οικονομικών μεγεθών μεταξύ των οποίων το εισερχόμενο συνάλλαγμα, η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, η επίδραση του οικονομικού πολλαπλασιαστή, η είσοδος νέων επιχειρήσεων στον κλάδο κ.λ.π. Συνεπώς η διαμόρφωση ορθολογικής τουριστικής πολιτικής και η υλοποίησή της, αποτελεί επιτακτική ανάγκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση αλλά και για κάθε κράτος μέλος αντίστοιχα, εφόσον επιδιώκεται η αύξηση των κοινοτικών ή κρατικών εισροών.

---

²⁶ Κουζέλης Α., Επιπτώσεις της συναλλαγματικής πολιτικής στις πρόσφατες επιδόσεις του τουριστικού τομέα, Ι.Τ.Ε.Π. 1997

4.9.-Συναλλαγματικές επιπτώσεις

Οι συναλλαγματικές εισπράξεις μιας χώρας αντανακλούν τόσο τις διεθνείς όσο και τις εσωτερικές εξελίξεις. Το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών της Ελλάδας ήταν και παραμένει ελλειμματικό. Αντίθετα, το ισοζύγιο των άδηλων συναλλαγών είναι πάντα πλεονασματικό και καλύπτει σταθερά το μεγαλύτερο μέρος του ελλείμματος. Κύριες πηγές εισπράξεων από τις συναλλαγές αυτές είναι το τουριστικό συνάλλαγμα, τα μεταναστευτικά εμβάσματα και το ναυτιλιακό συνάλλαγμα. Τα έσοδα από τον τουρισμό κατέχουν την πρώτη θέση (19%) στο σύνολο των άδηλων συναλλαγματικών εσόδων και καλύπτουν το 21% του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου της. Συνεπώς είναι δικαιολογημένο το ενδιαφέρον που επιδεικνύει η Ελλάδα για τον τομέα του τουρισμού.

4.10.-Πολλαπλασιαστικές επιδράσεις

Ο Τουρισμός ενεργοποιεί, εκτός από τους άμεσα συνδεδεμένους με αυτόν κλάδους, ένα σημαντικό αριθμό τομέων οικονομικής δραστηριότητας που σχετίζονται έμμεσα με αυτόν π.χ. γεωργία, βιοτεχνία, τεχνικές εταιρείες κ.λ.π. Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Τουρισμού το έμμεσο προϊόν που παράγουν οι παραπάνω φορείς είναι ίσης ποσότητας ,ε το προϊόν που παράγουν οι άμεσα σχετιζόμενοι με τον κλάδο οικονομικοί φορείς. Πρόσφατη μελέτη²⁷ εκτιμά ότι το ύψος του τουριστικού πολλαπλασιαστή κυμαίνεται μεταξύ 1,5 και 3 ανάλογα με τις παραδοχές που υιοθετούνται.

---

²⁷ Βλ. Πατσουράτης Β., «Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος» Ο.Π.Α, Κ.Ε., Αθήνα 2000

4.11.-Επιδράσεις στην απασχόληση

Η διεθνής εμπειρία έχει δείξει ότι τα μεγέθη της άμεσης και έμμεσης απασχόλησης που δημιουργούνται από την τουριστική βιομηχανία είναι περίπου τα ίδια, με ελαφρά μεγαλύτερο αυτό της έμμεσης απασχόλησης. Έρευνα του ΟΟΣΑ έδειξε ότι ο τουρισμός δημιουργεί θέσεις εργασίας για το τμήμα του εργατικού δυναμικού που αποτελεί το «σκληρό πυρήνα» της ανεργίας (νεαρά άτομα, γυναίκες, ανειδίκευτοι) και ότι οι άνεργοι που απορροφούνται από τον τουρισμό προέρχονται κατά 70% από μη τουριστικά επαγγέλματα γεγονός που δείχνει τη σημασία του τουρισμού ως τομέα απορρόφησης ανέργων.

Ο ελληνικός τουρισμός με μέσο ετήσιο ρυθμό ανάπτυξης 3,6% συνέβαλε σημαντικά στην κατά 16,3% αύξηση της συνολικής απασχόλησης της χώρας. Η υπερβολική φορολογία των τουριστικών υπηρεσιών οδηγεί στη συγκράτηση του ρυθμού ανάπτυξης του κλάδου αλλά και των σχετιζόμενων με αυτόν κλάδων. Η άμβλυση του προβλήματος της έντονης εποχικότητας που χαρακτηρίζει τον ελληνικό τουρισμό, θα συμβάλλει στην επίτευξη υψηλότερων ρυθμών ανάπτυξης του κλάδου και συνεπώς στη δημιουργία περισσότερων ωφελημάτων για ολόκληρη την οικονομία. Είναι ενδεικτικό της σπουδαιότητας αυτού του ζητήματος το γεγονός ότι με βάση το χρόνο λειτουργίας των διαφόρων ειδών καταλυμάτων, αλλά και τα άλλα χαρακτηριστικά τους (κατηγορία, μέγεθος, περιοχή κ.λ.π.) υπολογίζεται ότι μόνο το 35% των απασχολούμενων σε αυτά εργάζεται σε ετήσια βάση, το 40% από έξι έως οκτώ μήνες και το υπόλοιπο 25% τρεις μήνες.

4.12.-Επιπτώσεις στην περιφερειακή ανάπτυξη

Η διεθνής, αλλά και η ελληνική εμπειρία έχει αποδείξει ότι οι περιφέρειες μιας χώρας που έχουν αξιόλογη τουριστική ανάπτυξη έχουν πληγεί λιγότερο από την ανεργία. Η διαπίστωση αυτή έχει ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα όπου η γεωμορφολογία του ηπειρωτικού χώρου και ο νησιωτικός χαρακτήρας κάνουν δύσκολη την ανάπτυξη του δευτερογενούς τομέα, συχνά δε και του πρωτογενούς. Σχετική μελέτη¹ για την Ελλάδα έδειξε ότι η τουριστική ανάπτυξη της ήταν σε ένα μεγάλο αριθμό περιφερειών ο κύριος παράγοντας της οικονομικής και κοινωνικής εξέλιξής της, αφού συγκράτησε τον πληθυσμό στην περιφέρεια και το ποσοστό ανεργίας σε χαμηλό επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΗ

5.1.-Οδηγία για τη χρονομεριστική μίσθωση

Η συνηθισμένη ξενοδοχειακή μίσθωση συνίσταται στη σύναψη σύμβασης επιχειρηματία – πελάτη, σύμφωνα με την οποία ο ξενοδόχος παραχωρεί στον πελάτη διαμονή, σε συμφωνημένο υπνοδωμάτιο ή διαμέρισμα και άλλες συμπληρωματικές παροχές π.χ. χρήση κοινόχρηστων χώρων, αθλοπαιδιών, πρωινό και σε ορισμένες περιπτώσεις γεύματα για συγκεκριμένο, περιορισμένης συνήθως διάρκειας, χρονικό διάστημα.

Με τον όρο χρονομεριστική μίσθωση (timesharing), γενικά, νοείται το δικαίωμα διαδοχικής χρήσης ή κυριότητας καταλύματος διακοπών για ορισμένη χρονική περίοδο κάθε χρόνο, επί ορισμένο χρόνο (π.χ. 10, 20 χρόνια), έναντι εφάπαξ τιμήματος. Οι χρονομεριστικές διακοπές (timeshare holidays) σε καταλύματα χρονομεριστικής πολυϊδιοκτησίας ή πολυμίσθωσης είναι μια σχετικά νέα μορφή διακοπών, ανταγωνιστική του παραδοσιακού τουρισμού, μια εναλλακτική λύση στο μαζικό τουρισμό. Με τη σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης, ο ιδιοκτήτης – επιχειρηματίας του συγκροτήματος διακοπών μεταβιβάζει στον καταναλωτή έναντι συμφωνημένου τιμήματος το δικαίωμα της αποκλειστικής χρήσης ενός καταλύματος, για μια περίοδο του έτους, και για συγκεκριμένο αριθμό ετών. Η χρονική περίοδος συνήθως είναι ορισμένη, η ίδια κάθε χρόνο, και προσδιορίζεται σε εβδομάδες, συγκεκριμένες ή έμμεσα προσδιοριζόμενες στη σύμβαση. Το κατάλυμα είναι συγκεκριμένο διαμέρισμα ή δωμάτιο συγκροτήματος διακοπών ή τουριστικής εγκατάστασης, ή είναι ένας συγκεκριμένος τύπος καταλύματος. Πέραν του εφάπαξ τιμήματος για τη χρήση του

καταλύματος υπάρχουν και συμφωνημένες περιοδικές καταβολές για τη συντήρηση του ακινήτου και την παροχή συναφών υπηρεσιών.

Η οδηγία 94/47/EΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «για την προστασία των αγοραστών ως προς ορισμένες πλευρές των συμβάσεων, που αφορούν απόκτηση δικαιώματος χρήσης ακινήτων υπό καθεστώς χρονομεριστικής μίσθωσης»²⁸ κρίθηκε απαραίτητη για λόγους προστασίας των αγοραστών time-sharing από επιθετικές και απατηλές πρακτικές πωλήσεων. Η προστασία των αγοραστών χρονομεριστικής μίσθωσης, κατά την οδηγία, θα μπορούσε να θεωρηθεί «υπερβολική» για συστήματα δικαίου, όπως το ελληνικό, και για τις συναλλακτικές πρακτικές της Ελλάδας. Τα Κ-Μ της Ε.Ε. μη έχοντας τη δυνατότητα να απαλείψουν στην πράξη την αιτία των προβλημάτων, δηλαδή την εξαπάτηση των υποψηφίων αγοραστών από εξειδικευμένους και επιθετικούς πωλητές, πήραν μια σειρά μέτρων, ορισμένα των οποίων καθιστούν διαυγέστερη τη λειτουργία της αγοράς της χρονομεριστικής μίσθωσης αλλά και ορισμένα των οποίων δυσχεραίνουν τη λειτουργία της αγοράς αυτής και εκ των πραγμάτων την περιορίζουν.

Η επιδιωκόμενη προστασία του τουρίστα, ως καταναλωτή, κρίθηκε αναγκαία λόγω:

- Ø Της μεγάλης διαφοροποίησης των συστημάτων Χ.Μ. στα Κ-Μ της Ε.Ε.
- Ø Του διασυνοριακού χαρακτήρα του θεσμού, που συχνά συνεπάγεται καταστροφικές συνέπειες σε βάρος του καταναλωτή
- Ø Του γεγονότος, ότι μόνο τρεις χώρες (Γαλλία, Ελλάδα, Πορτογαλία) διέθεταν ειδική για τη Χ.Μ. νομοθεσία, με διαφορετικό βαθμό δεσμευτικότητας η κάθε μια.

---

²⁸ Βλ. Χατζηνικολάου Ελ., Το δίκαιο των καταλυμάτων και των λοιπών τουριστικών εγκαταστάσεων, Αθήνα 2002, «Η χρήση του όρου «χρονομεριστική μίσθωση» ως μετάφραση του όρου «time sharing» είναι άστοχη. Ο όρος καλύπτει όλες τις νομικές μορφές συμβάσεων και δικαιωμάτων όλων των Κ – Μ, όπως π.χ τη χρονικά διαιρεμένη κοινότητα και όχι τη μόνο τη χρονικά διαιρεμένη μίσθωση του ελληνικού δικαίου.

Το μισθίο (διαμέρισμα-δωμάτιο) ανήκει εξ ορισμού δε τουριστικό κατάλυμα, που λειτουργεί νόμιμα, δηλαδή με άδεια του ΕΟΤ, και ανήκει:

- Ø Σε ξενοδοχείο κλασσικού τύπου (τάξης ΑΑ έως Β)
- Ø Σε ξενοδοχείο τύπου επιπλωμένων διαμερισμάτων (τάξης Α έως και Β)
- Ø Σε ξενοχείο μικρή λειτουργικής μορφής, ή είναι:
- Ø Τουριστική επιπλωμένη έπαυλη
- Ø Τουριστική επιπλωμένη κατοικία

Η λογική της Πολιτείας είναι να εκμισθώνονται με Χ.Μ. μόνο ικανοποιητικών εξυπηρετήσεων και επιπέδου καταλύματα, ώστε αφενός να περιορίζονται κατά το δυνατόν τα τυχόν παράπονα και αφετέρου ο όλος θεσμός να οδηγήσει σε σημαντική εισροή συναλλάγματος με την καταβολή των μισθωμάτων.

Σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (Ν.1652/86), που είναι αρκετά αυστηρή και περιοριστική, σε καθεστώς χρονομεριστικής μίσθωσης είναι δυνατόν να υπαχθεί μόνο το 70% της συνολικής δυναμικότητας των θπαγομένων στο σύστημα Χ.Μ. ξενοδοχειακών μονάδων²⁹. Ο περιορισμός αυτός έχει ως στόχο την προστασία των μισθωτών από τυχόν κάλυψη όλης της δυναμικότητας του συγκροτήματος με συμβάσεις Χ.Μ. και την εν συνεχεία εγκατάλειψή τους από τον επιχειρηματία, που έχει εν τω μεταξύ προεισπράξει τα μισθώματα και δεν θα έχει άλλο οικονομικό ενδιαφέρον για την καλή λειτουργία του συγκροτήματος.

Το κυριότερο προβλήματα που προκαλείται από την Οδηγία είναι η πρόβλεψη περιόδου αβεβαιότητας ως προς την ισχύ της σύμβασης (προθεσμίες υπαναχώρησης και καταγγελίας). Η πρόβλεψη αυτή αντί να διευκολύνει τη λειτουργία της αγοράς της χρονομεριστικής μίσθωσης τη δυσχεραίνει. Διότι δίνει την ευχέρεια στον αγοραστή να συνάπτει

---

²⁹ Για τις προϋφιστάμενες της εισαγωγής του θεσμού ξενοδοχειακές μονάδες το ποσοστό αυτό ορίζεται σε 49%

σύμβαση και στη συνέχεια, εντός δέκα ημερών, να υπαναχωρεί. Η καχυποψία που δημιουργείται από τη ειδική και ασυνήθηστη προστασία του αγοραστή αποβαίνει σε βάρος του θεσμού της χρονομεριστικής μίσθωσης στην Ε.Ε. Η κοινοτική νομοθεσία μοιάζει να ευνοεί την αβεβαιότητα των συναλλαγών μετατρέποντας ειδικά τον αγοραστή δικαιωμάτων χρονομεριστικής μίσθωσης σε άτομο υπερπροστατευόμενο,

που δύναται να συνάπτει συμβάσεις χωρίς σκέψη και χωρίς ευθύνες.

Η Ε.Ε. διαμόρφωσε και επέβαλε στα Κ-Μ μια σειρά κανόνων αναγκαστικού δικαίου, προκειμένου για σχέσεις, που κατά παράδοση ρυθμίζονται σε σημαντικό βαθμό ελεύθερα. Με την έννοια αυτή έχει σε ορισμένες περιπτώσεις περιορίσει την ελευθερία των συμβαλλομένων, ενώ δεν έχει αποτρέψει σοβαρές καταστρατηγήσεις όπως π.χ. η σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης για περίοδο μικρότερη των τριών χρόνων.

Σημειώνεται ότι η σύμβαση χρονομεριστικής μίσθωσης περιβάλλεται τον τύπο του συμβολαιογραφικού εγγράφου και υποβάλλεται σε μεταγραφή, γεγονός που σημαίνει κόστος και ταλαιπωρία των εμπλεκομένων στη σύμβαση.

Η Επιτροπή σε σχετική αναφορά, το Νοέμβριο του 2000, διαπίστωσε ότι η οδηγία δεν έλυσε τα προβλήματα και δεν μείωσε τις σχετικές καταγγελίες των καταναλωτών. Για το λόγο αυτό κρίνει αναγκαία την τροποποίηση της Οδηγίας όσον αφορά:

- Ø Στη διάρκεια της ισχύος του συμβολαίου, για χρονικό διάστημα μικρότερο των 3 χρόνων και του δικαιώματος ετήσιας χρήσης μικρότερης των 7 ημερών
- Ø Στην αναγκαιότητα πρόσθετων συμβατικών εγγυήσεων σε βάρος του πωλητή σε περίπτωση αφερεγγυότητας, όπως ισχύει στην Οδηγία 90/134 για τα οργανωμένα ταξίδια

Σύμφωνα με πληροφορίες που διαθέτει η ECTAA, η Επιτροπή φαίνεται να μην είναι διατεθειμένη να ανθεωρήσει την Οδηγία στο άμεσο μέλλον, παρόλο που γνωρίζει την ύπαρξη των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι καταναλωτές, όσον αφορά τα μεταβατικά εμπράγματα ή ενοχικά δικαιώματα που συνεπάγεται η χρονομεριστική ιδιοκτησία ή μίσθωση

5.2. – Οδηγία για τα οργανωμένα ταξίδια

Τον Ιούνιο του 1990, το Συμβούλιο υιοθέτησε την Οδηγία 90/314/CEE για τα οργανωμένα ταξίδια και περιηγήσεις, προς την οποία έπρεπε να εναρμονισθούν οι εθνικές νομοθεσίες μέχρι την 1-1-1993. Η Οδηγία αυτή αποσκοπούσε στη διαμόρφωση ενιαίας αγοράς υπηρεσιών, η οποία θα επέτρεπε, στους εγκατεστημένους σε διαφορετικά Κ-Μ της Ε.Ε. τουριστικούς επιχειρηματίες, να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους, και στους καταναλωτές να επωφελούνται σε περίπτωση αγοράς οργανωμένου ταξιδιού, συνθήκες συγκρίσιμες σε οποιοδήποτε Κ-Μ. Για να μπορεί ο καταναλωτής να επωφεληθεί της προστασίας που προσφέρει η εν λόγω Οδηγία, το οργανωμένο ταξίδι που αγοράζει, πρέπει να περιλαμβάνει δύο τουλάχιστον από τα ακόλουθα στοιχεία: μεταφορά – διαμονή – λοιπές υπηρεσίες (όχι συμπληρωματικές της μεταφοράς ή της διαμονής). Η Οδηγία είχε ως στόχο τη διαλεύκανση των δικαιωμάτων των καταναλωτών³⁰, και την εναρμόνιση αθτών των δικαιωμάτων σε όλα τα Κ-Μ. Οι εθνικές νομοθεσίες είχαν το δικαίωμα να υιοθετούν και διατηρούν νομοθετικές ρυθμίσεις για τα οργανωμένα ταξίδια, περισσότερο ευνοϊκές, για να προστατεύσουν τους καταναλωτές³¹.

---

³⁰ Σε σχέση με τους Τ.Ο, τα ταξιδιωτικά γραφεία, τους ξενοδόχους και τους λοιπούς προσφέροντες τουριστικές υπηρεσίες, σε ένα οργανωμένο ταξίδι.

³¹ Η Οδηγία καθορίζει τις ελάχιστες υποχρεώσεις. Το κράτος μέλος μπορεί να υιοθετεί αυστηρότερες διατάξεις, όταν το κρίνει σκόπιμο και αναγκαίο.

Η ανάγκη υιοθέτησης μιας οδηγίας για τα οργανωμένα ταξίδια και περιηγήσεις προέκυψε μετά από σωρεία καταγγελιών που δεχόταν η Διεύθυνση Προστασίας Καταναλωτή, για αθέτηση υπηρεσιών από τους τουρ οπερέϊτορ, τις οποίες υπηρεσίες είχαν αγοράσει και πληρώσει οι καταναλωτές. Η προαναφερόμενη Διεύθυνση ετοίμασε σχέδιο Οδηγίας, το οποίο μη δυναμένη να επεξεργασθεί, καθόσον το θέμα ήταν αμιγώς τουριστικό, παραπέμφθηκε για επεξεργασία στο αρμόδιο για τον τουρισμό Τμήμα της Επιτροπής.

Η Οδηγία είναι σε ισχύ σήμερα και εφαρμόζεται από όλα τα Κ-Μ, αλλά είναι αρκετά και σημαντικά τα σημεία στα οποία χωλαίνει:

- Ø Το σύστημα των εγγυήσεων, (για την αφερεγγυότητα του παρέχοντα τις υπηρεσίες και την ικανοποίηση του καταναλωτή ως προς το τμήμα των υπηρεσιών που δεν του παρασχέθηκαν), που έχει θεσπίσει κάθε Κ-Μ, δεν είναι ενιαίο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα ο καταναλωτής να μην γνωρίζει τις ισχύουσες εγγυήσεις σε κάθε Κ-Μ της Ε.Ε., δηλαδή πως, τότε και από ποιόν θα αποζημιωθεί σε περίπτωση αθέτησης των όρων της σύμβασης που έχει υπογράψει με τον τουρ οπερέϊτορ.
- Ø Δεν υπάρχουν μηχανισμοί ελέγχου για την εφαρμογή των εγγυήσεων, συνεπώς δεν γνωρίζουμε εάν εφαρμόζονται και σε ποιό βαθμό οι θεσμοθετημένες εγγυήσεις.
- Ø Σε περίπτωση συνδικής πτώχευσης του τουρ οπερέϊτορ, εάν ο καταναλωτής επιθυμεί τον επαναπατρισμό του, το κόστος αυτό καλύπτεται από τις εγγυήσεις. Εάν όμως ο καταναλωτής επιθυμεί τη συνέχιση της διαμονής του, η Οδηγία δεν αναφέρει αν, τότε και πως θα πληρωθεί ο ξενοδόχος, ο οποίος ανησυχεί και συχνά συγκρούεται με τον καταναλωτή.

Ø Η οδηγία χρήζει αναθεώρησης διότι θεωρείται ξεπερασμένη, πλέον σήμερα, λόγω των εξελίξεων που έχουν επέλθει στις καταναλωτικές συνήθειες. Απόδειξη αυτού αποτελεί η μη κάλυψη, από την Οδηγία, των οργανωμένων ταξιδιών που διαμορφώνονται κατά περίπτωση ανάλογα με τις επιθυμίες των καταναλωτών (dynamic packages), τα οποία εξ αντικειμένου δεν είναι δυνατόν να πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις που ορίζει η Οδηγία, π.χ. να είναι τυπωμένα στους τουριστικούς καταλόγους των τουρ οπερέιτ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΕΣΩΤΕΡΙΚΗ ΑΓΟΡΑ

6.1. - Κατάργηση των ελέγχων : Κεκτημένο Schengen

Το άρθρο 14 της Συνθήκης ΕΚ αναφέρεται στην εγκαθίδρυση εσωτερικής αγοράς η οποία οφείλει να λειτουργεί με τον ίδιο τρόπο που λειτουργεί και μία εθνική αγορά. Τούτο σημαίνει ότι δεν πρέπει να υπάρχουν έλεγχοι στα σύνορα των Κρατών Μελών όσον αφορά στη μεταφορά προϊόντων, υπηρεσιών, κεφαλαίων και προσώπων. Η υλοποίηση ενός τέτοιου στόχου θα συμβάλλει στην εξασφάλιση μεγαλύτερης ελευθερίας κίνησης των τουριστών και τη γενική ανάπτυξη του τουρισμού.

Η ανάπτυξη του τομέα Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων (ΔΕΥ), ως δυναμικού πεδίου πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπήρξε, μία από τις πιο αξιόλογες εξελίξεις της δεκαετίας του 1990. Η συνεργασία μεταξύ των Κ-Μ της Ε.Ε. σε αυτό το πεδίο ξεκίνησε στα μέσα της δεκαετίας του 1970, εντός άτυπου και διακυβερνητικού πλαισίου και εκτός του κοινοτικού συστήματος λήψης αποφάσεων. Με τη θέση σε ισχύ της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ, Συνθήκη του Μάαστριχτ) την 1^η Νοεμβρίου 1993, η συνεργασία σε θέματα ΔΕΥ περιλήφθηκε στη Συνθήκη της Ε.Ε. Τα θέματα αυτά αποτέλεσαν τον τρίτο πυλώνα (Τίτλος VI της Συνθήκης Ε. Ε.) και παρέμειναν εντός του πλαισίου της διακυβερνητικής συνεργασίας.

Η Συνθήκη του Άμστερνταμ η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999 μετέβαλε την ανάπτυξη των πολιτικών της Ε.Ε. σε θέματα ΔΕΥ, σε θεμελιακό στόχο, μέσω του άρθρου 2 της ΣΕΕ που προβλέπει τη διατήρηση και την ανάπτυξη της Ε.Ε. ως «Χώρου Ελευθερίας, Ασφάλειας και Δικαιοσύνης» (Χώρος ΕΑΔ). Η Συνθήκη του

Άμστερνταμ έκανε ένα σημαντικό βήμα προς την «κοινοτικοποίηση» των ζητημάτων ΔΕΥ δια της μεταφοράς των θεμάτων ασύλου, μετανάστευσης, ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα και δικαστικής συνεργασίας σε αστικά θέματα στο νέο Τίτλο VI της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας (ΣΕΚ). Συνεπώς, οι προαναφερόμενες ενότητες πολιτικής μεταφέρθηκαν στον υπερεθνικό πρώτο πυλώνα της Ε.Ε. Μόνο η δικαστική συνεργασία σε ποινικά θέματα και η αστυνομική συνεργασία παρέμειναν εντός του διακυβερνητικού πλαισίου του Τίτλου VI (τρίτος πυλώνας).

Η Συνθήκη Schengen υπογράφηκε στο Λουξεμβούργο ανάμεσα στις χώρες Βέλγιο, Ολλανδία, Λουξεμβούργο, Γαλλία και Γερμανία στις 14 Ιουνίου 1985. Στόχος της Συμφωνίας ήταν η κατάργηση των ελέγχων στα κοινά εσωτερικά χερσαία, εναέρια και θαλάσσια σύνορα, μεταξύ των Κ-Μ. Βάσει αυτής της Συμφωνίας, τα ίδια πέντε Κ-Μ υπέγραψαν τη Σύμβαση για την Εφαρμογή της Συμφωνίας Schengen (γνωστή ως Σύμβαση Schengen) στις 19 Ιουνίου 1990.

Η Σύμβαση περιλαμβάνει διατάξεις για την αστυνομική συνεργασία, τη δικαστική συνεργασία, την προστασία δεδομένων, την πρόληψη των σχετικών με τα ναρκωτικά εγκλημάτων, μία κοινή πολιτική θεωρήσεων και ένα ομοιόμορφο επίπεδο ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα.

Όταν η Συνθήκη του Άμστερνταμ τέθηκε σε ισχύ την 1^η Μαΐου 1999, το κεκτημένο Schengen ενσωματώθηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση δια μέσου ενός Πρωτοκόλλου που αποτέλεσε παράρτημα στη Συνθήκη του Άμστερνταμ το οποίο περιείχε λεπτομερείς ρυθμίσεις ως προς αυτήν τη διαδικασία ενσωμάτωσης. Η πορεία της Ελλάδας προς το Schengen υπήρξε αργή αλλά σταθερή. Η πρώτη συμφωνία υπογράφηκε το Νοέμβριο του 1992, ενώ η απαραίτητη νομοθεσία οριστικοποιήθηκε το 1997. Η ολοκλήρωση όλων των διαδικασιών και η πλήρης εφαρμογή του

κεκτημένου Schengen ξεκίνησε την 1^η Ιανουαρίου 2000 (25-3-2000 για τα εναέρια σύνορα).

Βασικοί τομείς του κεκτημένου Schengen είναι:

- Ø Κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα
- Ø Ελεύθερη κυκλοφορία υπηκόων τρίτων χωρών εντός της ζώνης Schengen
- Ø Έλεγχοι στα εξωτερικά σύνορα
- Ø Πολιτική θεωρήσεων (έκδοση visas)
- Ø Αστυνομική/δικαστική συνεργασία
- Ø Μέτρα κατά του λαθρεμπορίου ναρκωτικών/όπλων και πυρομαχικών – συνεργασία κατά του οργανωμένου εγκλήματος
- Ø Οργάνωση και λειτουργία του Συστήματος Πληροφοριών Schengen (SIS)

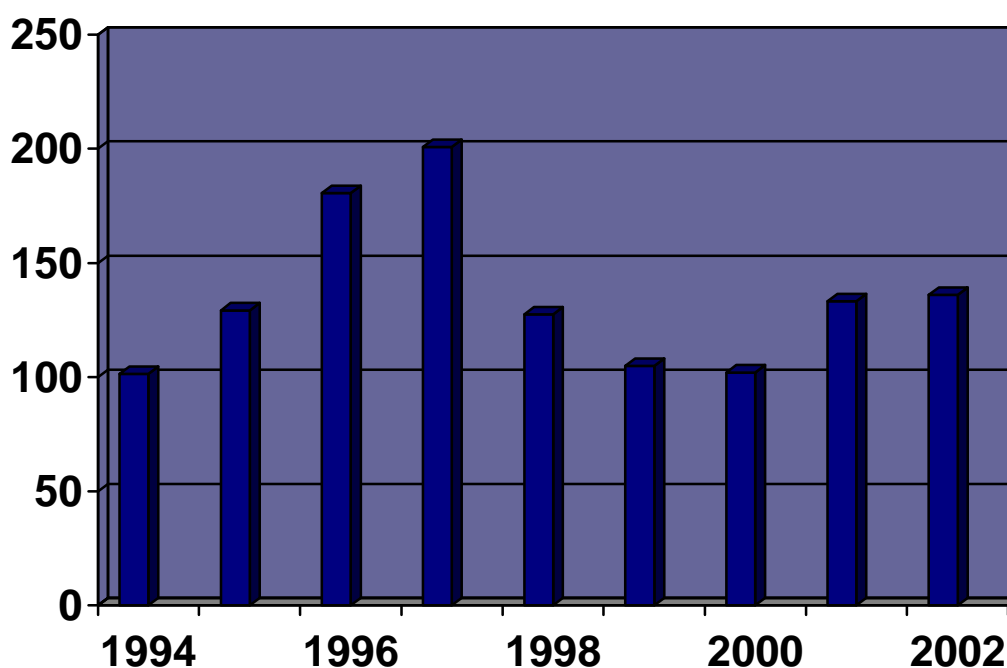
Ο κύριος τομέας του κεκτημένου είναι η κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα καθόσον οι υπόλοιποι αποτελούν τα επονομαζόμενα «αντισταθμιστικά - (συμπληρωματικά) μέτρα» που εκπληρώνουν το στόχο του πρώτου.

Κοινές Προξενικές οδηγίες περιέχονται σε εγχειρίδιο και περιέχουν όλες τις πληροφορίες σχετικά με την ομοιόμορφη διαδικασία υποβολής αιτήσεων για τη χορήγηση θεωρήσεων από τις Προξενικές Υπηρεσίες των Κ-Μ και ενσωματώνουν όλη τη σχετική με την πολιτική θεωρήσεων κοινοτική νομοθεσία, όσον αφορά:

- Ø Τον κατάλογο των χωρών για τους υπηκόους των οποίων απαιτείται θεώρηση
- Ø Τις προϋποθέσεις για την έκδοση θεωρήσεων
- Ø Τους τύπους θεωρήσεων κλπ.

Στην πράξη η εφαρμογή του κεκτημένου Schengen σημαίνει πως πλέον δεν ασκούνται κοινοί διαβατηριακοί έλεγχοι στους σταθμούς εισόδου των χωρών της Συνθήκης Schengen. Έτσι ο προερχόμενος από τρίτη χώρα τουρίστας, έχοντας visa Schengen, μπορεί να ταξιδέψει σε οποιαδήποτε από τις 13 χώρες. Από στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται κατωτέρω εμφανίζεται ότι οι αφίξεις Ρώσων τουριστών είναι περισσότερες από τις θεωρήσεις που χορηγήθηκαν από το Ελληνικό Προξενείο της Μόσχας, γεγονός που σημαίνει ότι ορισμένοι έλαβαν visa από Προξενική Αρχή άλλου κράτους μέλους της Schengen.

Αφίξεις Ρώσων τουριστών στην Ελλάδα 1994 - 2002

*Οι τιμές στα αριστερά του πίνακα απαριθμίζονται σε χιλιάδες

1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002
101,474	129,184	180,560	200,794	127,417	104,910	102,071	133,140	135,970

Πηγή: ΕΟΤ

6.2.-Επιπτώσεις της Visa Schengen στον τουρισμό

Το «ενιαίο τέλος διαχείρισης» φακέλων για την έκδοση βίζας ορίζεται σε 35 € Αυτό, για μία τετραμελής οικογένεια η οποία επιθυμεί να κάνει διακοπές σε Ευρωπαϊκό τουριστικό προορισμό, σημαίνει μια επιβάρυνση 140 € Επί πλέον οι υποψήφιοι τουρίστες πρέπει να υποστούν τη δοκιμασία της προσωπικής συνέντευξης από τις Προξενικές Αρχές, να επιβαρυνθούν με το κόστος μιας ατομικής ασφάλειας για την περίπτωση αιφνίδιας ασθένειας, τέλος να συμπληρώσουν και να προσκομίσουν πλήθος δικαιολογητικών. Ο χρόνος απόκτησης της βίζας κυμαίνεται από 48 ώρες μέχρι και μερικές εβδομάδες . Το αντίστοιχο κόστος της βίζας²⁶³² σε ανταγωνιστικούς τουριστικούς προορισμούς είναι, για ταξίδι στο Μαρόκο 20€³³, στην Αίγυπτο 21€, στην Τυνησία 6,5€ Οι διαδικασίες χορήγησης είναι πολύ απλές και σε πολλές χώρες η visa δίνεται στα σύνορα π.χ. στην Τουρκία.

Η ύπαρξη της Συνθήκης Schengen, συνεπώς, δημιουργεί πρόβλημα επιπρόσθετης οικονομικής επιβάρυνσης και πολύπλοκων διαδικασιών χορήγησης. Το μεγαλύτερο, όμως, πρόβλημα για τον τουρισμό δημιουργείται από την εφαρμογή της απόρρητης Κοινής Προξενικής Εγκυκλίου, η οποία αποτελεί παρελκόμενο της Συνθήκης. Συγκεκριμένα στην Ελλάδα έχουν αναφερθεί²⁷³⁴:

- Ø Ακυρώσεις προγραμματισμένων πτήσεων charter με τουρίστες από το Netropetroph και το Κίεβο, όταν το ίδιο χρονικό διάστημα 28-30 Απριλίου 2004 έγιναν 25 πτήσεις από το Κίεβο για την Αττάλεια της Τουρκίας
- Ø Στην Ελλάδα το 2003 ήρθαν μόνο 120.000 Ρώσοι, ενώ την Τουρκία

³² Τα στοιχεία δόθηκαν από τις πρεσβείες των χωρών στην Αθήνα. Το Προξενείο της Τουρκίας ανέφερε ότι το τέλος είναι διαφορετικό για κάθε χώρα και με διαφορετικές ρυθμίσεις συμφωνίας.

³³ Το τέλος είναι ενιαίο για όλες τις Schengen

³⁴ Δελτίο Τύπου ΗΑΤΤΑ 8-7-2004

επισκέφθηκαν 1.258.000, παρόλο που οι Ρώσοι τουρίστες προτιμούν την Ελλάδα λόγω των κοινών θρησκευτικών δεσμών.

Ø Σε Ρώσους τουρίστες και Κινέζους επιχειρηματίες, που είχαν κανονική βίζα και πληρούσαν τις προϋποθέσεις να επισκεφθούν την Ελλάδα, απαγορεύθηκε η είσοδος στη χώρα. Χωρίς καμιά εξήγηση, οι ελληνικές αρχές ανάγκασαν τους επιχειρηματίες να επιστρέψουν, με τα ίδια αεροπλάνα, στη Ρωσία και στην Κίνα αντίστοιχα. Τέτοιες καταστάσεις παρατηρούνται και σε άλλες χώρες της Ε.Ε

Αποτέλεσμα των προαναφερθέντων προβλημάτων είναι η μείωση του εισερχομένου τουρισμού από χώρες όπως η Ρωσία, η Κίνα, η Ουκρανία, οι Αραβικές Χώρες κ.ά. Ο εξερχόμενος τουρισμός από την Κίνα ξεπερνά σήμερα τα 10 εκατ., με συνεχή άνοδο της τάξης των 6 εκατ. ετησίως. Αναμένεται δε, ότι το 2020 θα φθάσει τα 130 εκατ. Ας σημειωθεί ότι οι Κινέζοι ταξιδεύουν το χειμώνα, γεγονός ιδιαίτερα θετικό για την άμβλυνση της τουριστικής εποχικότητας, που αποτελεί έναν από τους κυριότερους στόχους της Ελλάδας.

Είναι γεγονός ότι στην Ευρώπη, οι Μεσογειακές χώρες ταλανίζονται από το φαινόμενο της λαθρομετανάστευσης. Η Συνθήκη Schengen επιδιώκει να ελέγξει και να περιορίσει το πρόβλημα αυτό. Μέχρι σήμερα, όμως, δεν υπολογίστηκαν και δεν αξιολογήθηκαν οι επιπτώσεις της εφαρμογής της Συνθήκης στην τουριστική κίνηση των Ευρωπαϊκών τουριστικών προορισμών, οι οποίες βέβαια είναι ιδιαίτερα σημαντικές για την Ελλάδα. Παράλληλα το πρόβλημα της λαθρομετανάστευσης όχι μόνο δεν μειώθηκε, αλλά συνεχίζει να ταλαιπωρεί την Ευρωπαϊκή επικράτεια. Συνεπώς, κρίνεται αναγκαίο να αναθεωρηθούν η πολιτική και οι δράσεις ελέγχου της λαθρομετανάστευσης, οι οποίες θέτουν σε κίνδυνο και την ασφάλεια των Ευρωπαϊκών τουριστικών προορισμών. Οι

ειδικοί φρονούν ότι υπάρχουν ορθότερα και αποτελεσματικότερα μέτρα, τα οποία μειώνουν ή και εξαφανίζουν τις αρνητικές επιπτώσεις των περιορισμών της Συνθήκης Schengen επί της τουριστικής κίνησης προς την Ευρώπη.

6.3. - Κατάργηση των φορολογικών συνόρων : Κατάργηση των καταστημάτων αφορολογήτων ειδών (Κ.Α.Ε.)

6.3.1. - Θεσμικό πλαίσιο

Η υιοθέτηση των Οδηγιών 91/680/CEE και 92/12/CEE είχαν σαν αποτέλεσμα την κατάργηση των φορολογικών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Ε. Ε. Από την 1^η Ιανουαρίου 1993 οι ιδιώτες μπορούν να αγοράσουν οποιαδήποτε αγαθά που έχουν φορολογηθεί σε ένα κράτος μέλος, χωρίς να πρέπει, στη συνέχεια, να πληρώσουν οποιοδήποτε συμπληρωματικό φόρο στη χώρα διαμονής τους.

Το άρθρο 28κ της Οδηγίας 77/399/CEE, όπως τροποποιήθηκε από την Οδηγία 91/680/CEE και το άρθρο 28 της Οδηγίας 92/12/CEE, επέτρεψε την επέκταση των πωλήσεων αφορολογήτων ειδών μέχρι την 30^η Ιουνίου 1999 στα αεροδρόμια, εντός των αεροπλάνων και των φέρι-μποτ, καθώς και στα άτομα τα οποία χρησιμοποιούσαν το τούνελ της Μάγχης υπό ορισμένους περιορισμούς στην ποσότητα και αξία των αγορών αυτών. Παράλληλα τον Απρίλιο 1999 με σχετική εγκύκλιο η Επιτροπή της Ε. Ε. καθόρισε ότι οι αφορολόγητες πωλήσεις για προορισμούς προς τρίτες χώρες και για πολίτες τρίτων χωρών θα ισχύουν όπως και στο παρελθόν, ενώ για τους ενδοκοινοτικούς προορισμούς και τους Ευρωπαίους πολίτες, οι αγορές θα επιβαρύνονται με το Φ.Π.Α. που ισχύει σε κάθε κράτος μέλος της Ε. Ε..

6.3.2. - Επιπτώσεις στον τουρισμό.

Οι κατά κεφαλήν τουριστικές δαπάνες διακρίνονται σε πέντε κατηγορίες, οι οποίες εμφανίζονται στο κατωτέρω διάγραμμα.

Ο μέσος όρος των κατά κεφαλήν δαπανών για τα αφορολόγητα είδη αντιπροσωπεύει το 5% των συνολικών κατά κεφαλήν ταξιδιωτικών δαπανών και το 53% του συνολικού ποσού που δαπανάται από τους τουρίστες για την αγορά αγαθών. Οι πωλήσεις των αφορολογητών ειδών εμφανίζουν την ακόλουθη κατανομή:

Το 1997 η Ένωση Ιδιοκτητών Κρουαζιερόπλοιων ανέθεσε στην KPMG την εκπόνηση μελέτης για τις επιπτώσεις που θα προκαλούσε στον ελληνικό τουρισμό η κατάργηση των ενδοκοινοτικών πωλήσεων αφορολογητών ειδών. Η μελέτη πραγματοποιήθηκε με βάση τους όρους που προσδιορίζονται από το Ευρωπαϊκό Ταξιδιωτικό Ερευνητικό Ίδρυμα (European Travel Research Foundation-ETRF).

Σύμφωνα με αυτή τη μελέτη, οι αφίξεις τουριστών από τις χώρες της Ε.Ε. στην Ελλάδα αντιπροσωπεύουν κατά μέσο όρο, διαχρονικά, το 70%-75% του συνόλου των αφίξεων. Παράλληλα η ζήτηση για υπηρεσίες τουρισμού είναι ευαίσθητη στις αυξήσεις των τιμών. Η προαναφερόμενη μελέτη κατέληξε στα εξής συμπεράσματα όσον αφορά στην ελαστικότητα της ζήτησης σχετικά με την Ελλάδα: «Η συνολική (σύνθετη) ελαστικότητα της ζήτησης για τις ελληνικές υπηρεσίες τουρισμού έχει εκτιμηθεί, χρησιμοποιώντας τη μέθοδο Cobb-Douglas, σε 1,0334. Αυτή η ελαστικότητα της ζήτησης έχει υπολογισθεί βάσει στατιστικών δεδομένων του ΕΟΤ και της Τράπεζας της Ελλάδος για την περίοδο 1971-1995, δηλαδή τον αριθμό των αφίξεων τουριστών, την αποπληθωρισμένη ονομαστική συναλλαγματική ισοτιμία ECU/Δρχ., και το αποπληθωρισμένο μέσο κατά κεφαλήν εισόδημα των πολιτών των χωρών της Ε.Ε.» Στην ίδια μελέτη αναλύεται το φαινόμενο της ζήτησης

των τουριστικών υπηρεσιών που προσφέρουν οι Μεσογειακές χώρες. Λαμβάνοντας ως εξαρτημένη μεταβλητή τα έσοδα του τουρισμού και ως ανεξάρτητες μεταβλητές την τιμή του τουριστικού πακέτου και τη συμμετοχή των προϋπολογισμών τουριστικών δαπανών των χωρών προέλευσης για κάθε Μεσογειακή χώρα, εκτιμήθηκαν οι ελαστικότητες της ζήτησης για τις ελληνικές υπηρεσίες τουρισμού.

Έτσι διαπιστώθηκαν οι ακόλουθες ελαστικότητες της εν λόγω ζήτησης: 2,61 για τους Βρετανούς τουρίστες, 2,03 για τους Γερμανούς τουρίστες, 0,87 για τους Αμερικανούς τουρίστες και 2,44 για τους Σουηδούς τουρίστες. «Οι ελαστικότητες αυτές είναι μεγαλύτερες από τις μέσες ευρωπαϊκές ελαστικότητες, αποδεικνύοντας ότι η ζήτηση για τις ελληνικές τουριστικές υπηρεσίες είναι σχετικά πιο ευάλωτη ως προς τις μεταβολές των τιμών σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη. Καθώς οι Γερμανοί, οι Βρετανοί και οι Σουηδοί τουρίστες αντιπροσωπεύουν σχεδόν το 44% του συνόλου των αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα (δεδομένα 1996), η ίδια ποσοστιαία αύξηση του κόστους θα έχει ένα σχετικά χειρότερο αντίκτυπο στην Ελλάδα από άλλους ανταγωνιστικούς Ευρωπαϊκούς και Μεσογειακούς τουριστικούς προορισμούς».

Η επίπτωση της απώλειας εσόδων λόγω της κατάργησης των πωλήσεων αφορολογήτων ειδών, όπως αναφέρει η ίδια μελέτη, θα επηρέαζε σίγουρα την τιμολογιακή πολιτική των επιβατηγών/οχηματαγωγών πλοίων της γραμμής Ελλάδας - Ιταλίας, καθώς και των αεροπορικών εταιρειών. Τούτο διότι οι εταιρείες θα αύξαναν τις τιμές των προϊόντων τους και συνεπώς θα επιβάρυναν τον τελικό καταναλωτή, για να ισοσκελίσουν τα απολεσθέντα έσοδα. Πάντως, ουδέποτε διερευνήθηκαν οι ζημίες και οι αρνητικές επιπτώσεις που προκλήθηκαν από την κατάργηση του καθεστώτος των πωλήσεων αφορολογήτων ειδών.

Η εταιρεία ΚΑΕ Α.Ε., έγκαιρα, σχεδίασε και αποφάσισε μία νέα στρατηγική προσέγγιση για τις πωλήσεις που δεν περιορίζεται στις αφορολόγητες πωλήσεις αλλά επεκτείνεται και στις φορολογημένες πωλήσεις. Το σημαντικότερο μέτρο που έλαβε ήταν η εφαρμογή ενιαίας τιμής πώλησης για φορολογημένα και αφορολόγητα προϊόντα (με εξαίρεση τα καπνικά) ανεξαρτήτως χώρας προορισμού. Το μέτρο αυτό είναι γνωστό ως «Travel Value Shopping».

Απολογιστική προσέγγιση των επιπτώσεων που προκάλεσε η κατάργηση των πωλήσεων αφορολογήτων ειδών μπορεί να γίνει για τα καταστήματα αφορολογήτων ειδών (ΚΑΕ Α.Ε), τα οποία λειτουργούν στους σταθμούς εισόδου της Ελλάδας και πραγματοποιούν τον κύριο όγκο των αφορολογήτων πωλήσεων της χώρας. Τα στοιχεία για την απολογιστική προσέγγιση των επιπτώσεων προκύπτουν από τις ετήσιες εκθέσεις της εταιρείας ΚΑΕ Α.Ε. για την περίοδο 1993-200

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Ο ΤΟΥΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

7.1-Κρατική παρέμβαση για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου

Την Άνοιξη του 2001, το Υπουργείο Ανάπτυξης και ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού αποφάσισαν την εφαρμογή ενός προγράμματος για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η απόφαση αυτή λήφθηκε μετά από σχετικές επαφές με τους επαγγελματικούς φορείς του τουριστικού κλάδου από τις οποίες προέκυψε η διαπίστωση ότι η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και η τόνωση του χειμερινού τουρισμού είναι δυνατόν να επιτευχθεί, μόνο εφόσον καταρτισθεί και υλοποιηθεί ένα συγκεκριμένο πρόγραμμα τριετούς, τουλάχιστον, διάρκειας ώστε να εξασφαλισθούν:

- Ø Η αναγκαία οργάνωση του εκτός αιχμής τουριστικού προϊόντος των προορισμών που θα οφεληθούν από το πρόγραμμα
- Ø Η σταδιακή καθιέρωση των μεγάλων τουλάχιστον, ελληνικών προορισμών ως χειμερινών με πρώτο στάδιο την επέκταση της τουριστικής περιόδου προς τα δύο άκρα της, δηλαδή το τελευταίο τμήμα του φθινοπώρου και το πρώτο τμήμα της άνοιξης κάθε έτους.

Τα στατιστικά στοιχεία που παρατίθενται αποδεικνύουν το μέγεθος του προβλήματος της εποχικότητας που αντιμετωπίζει η Ελλάδα τη χρονική περίοδο Νομβρίου – Μαρτίου. Όπως παρατηρούμε το πρόβλημα αυτό δεν είναι τόσο έντονο σε καμιά άλλη ανταγωνίστρια χώρα.

Εποχικό πρότυπο αφίξεων αλλοδαπών τουριστών 1998 (κατανομή επί τις %)

	Χειμερινή περίοδος	Ενδιάμεση περίοδος	Θερινή περίοδος
	Νοέμβριος-Μάρτιος	Απρίλιος-Ιούνιος+Οκτώβριος	Ιούλιος-Σεπτέμβριος
Ελλάδα	8,9	38,3	52,7
Ισπανία	23,8	40,6	35,7
Ιταλία	29,7	34,9	35,4
Γαλλία	24,2	38,0	37,8
Πορτογαλία	28,2	34,4	37,5
Τουρκία	21,2	38,2	40,6
Κύπρος	37,5	27,3	35,2
Αυστρία	18,7	40,5	40,8
Μέσος Όρος	26,7	35,7	37,6

Πηγή:Ινστιτούτο τουριστικών ερευνών και προβλέψεων «Κλαδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας» Π. Παυλόπουλος, Αθήνα 2004

Πρωταρχικός στόχος του προγράμματος ήταν η ενθάρρυνση της αγοράς (από τη σκοπιά της διακίνησης της ζήτησης) να προσφέρει οργανωμένο χειμερινό τουριστικό προϊόν στους καταναλωτές σε ελκυστικές τιμές.

Για το σκοπό αυτό υιοθετήθηκε ένα πρόγραμμα χρηματοδότησης των διοργανωτών τουριστικών πακέτων (Tour Operators), που διακινούν αλλοδαπούς τουρίστες προς ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς, εκτός της καθιερωμένης τουριστικής περιόδου. Το πρόγραμμα άρχισε το 2001 και θα τελείωνε την άνοιξη του 2004, καλύπτοντας 90 ημέρες το χρόνο, δηλαδή το Μάρτιο και το Νοέμβριο, καθώς και τα τμήματα του Οκτωβρίου και του Απριλίου, τα οποία προσδιορίστηκαν ανάλογα με τις συνθήκες και τα δεδομένα της κάθε αγοράς προέλευσης τουριστών³⁵.

³⁵ Σε περιπτώσεις διακίνησης ικανού αριθμού ατόμων καθ' όλη τη διάρκεια της χειμερινής περιόδου και όχι μόνο κατά τα καθοριζόμενα κατά τα προαναφερθέντα χρονικά διαστήματα, το ενδεχόμενο χρηματοδότησης θα εξεταζόταν κατά περίπτωση.

Δικαιούχοι της χρηματοδότησης είναι οι Τ.Ο οι οποίοι μετά από σχετική πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος από τον ΕΟΤ, κλήθηκαν να δηλώσουν τις πτήσεις και τα δρομολόγια που θα προγραμματίζαν κατά τα καθορισθέντα ενισχυόμενα χρονικά διαστήματα. Το χρηματικό ποσό που αναλογούσε σε κάθε Τ.Ο υπολογίζεται με βάση τον αριθμό των τουριστών οι οποίοι θα διακινούνται με το δικό του πρόγραμμα επί 40 ευρώ κατ' εισερχόμενο στην Ελλάδα άτομο, με α) ωαυλωμένες πτήσεις, β) τακτικές πτήσεις εφόσον ο διοργανωτής έχει ναυλώσει με σύμβαση έναν ελάχιστο αριθμό θέσεων (τουλάχιστον 10 ανά πτήση) και γ) τουριστικά λεωφορεία δια μέσου χερσαίων ή θαλάσσιων συνόρων. Το πρόγραμμα κινήτρων (χρηματοδότησης των tour operator) θα συμπληρωνόταν με ειδικό πρόγραμμα συνδιαφήμισης με τους συμμετέχοντες tour operator.

Το προαναφερθέν πρόγραμμα δεν παραβίαζε το Κοινοτικό Δίκαιο, διότι:

1. Τηρούσε την αρχή της ίσης μεταχείρισης και της μη διάκρισης, αφού στο πρόγραμμα μπορούσε να συμμετάσχει κάθε ενδιαφερόμενος tour operator ο οποίος εκδήλωνε ενδιαφέρον και πληρούσε τις καθοριζόμενες προϋποθέσεις.
2. Πληρούσε τις αρχές κατανομής των πόρων των Διαρθρωτικών Ταμείων
3. Το πρόγραμμα δεν αποτελούσε καθεστώς κρατικής ενίσχυσης κατά την κοινοτική ορολογία, καθόσον δεν ενισχύονταν κατά κανένα τρόπο οι επιχειρήσεις. Ο Τ.Ο δεν θα ελάμβανε επιχορήγηση προς όφελος της επιχείρησής του, αλλά προκειμένου να δυνηθεί να προσφέρει ελκυστικά, από άποψη τιμής, πακέτα στην πελατεία του, αποδίδοντας έτσι όφελος στον καταναλωτή.

Η Ελλάδα αν και ιδιαίτερα ανεπτυγμένη τουριστικά δεν είχε και δεν έχει ακόμη και σήμερα κατορθώσει να επιτύχει άμβλυνση της έντονης εποχικότητας, που χαρακτηρίζει την τουριστική της ζήτηση. Κατά το πεντάμηνο Νοέμβριος – Μάρτιος 2000 πραγματοποιήθηκε μόλις το 9,9% των συνολικών διανυκτερεύσεων πελατών (αλλοδαπών και ημεδαπών) στα ξενοδοχεία, ενώ το αντιστοιχο ποσοστό διανυκτερεύσεων αλλοδαπών ήταν μόλις 4%. Μέτρα που είχαν ληφθεί στο παρελθόν, όπως στον τομέα της προσφοράς (οργάνωση ενός κατάλληλου για τους χειμερινούς μήνες προϊόντος, δημιουργία συντονιστικών φορέων ανά τουριστική περιοχή κλπ) δεν ευοδώθηκαν, καθόσον δεν υπήρξε το ανάλογο ενδιαφέρον από τη σκοπιά των διακινούντων τη ζήτηση tour operator. Σημειώνεται ότι η εξάρτηση της Ελλάδας από τους Τ.Ο είναι μεγαλύτερη από αυτή των άλλων ανταγωνιστριών ευρωπαϊκών χωρών, λόγω της μεγαλύτερης απόστασης από τις κύριες αγορές, των δυσκολιών της οδικής προσπέλασης μέσω της πρώην Γιουγκοσλαβίας ή του χρόνου και του κόστους που απαιτεί η συνδιασμένη χρήση αυτοκινήτου και πλοίου μέσω Ιταλίας. Κύριο μέσο διακίνησης για την Ελλάδα, πολύ δε περισσότερο κατά τους χειμερινούς μήνες, οπότε η διάρκεια των διακοπών είναι συχνά μειωμένη και ο παράγων χρόνος καθίσταται καθοριστικός, είναι το αεροπλάνο.

Από τη διεύρυνση που πραγματοποιήθηκε προέκυψε ότι οι περισσότεροι Τ.Ο δεν είναι διατεθειμένοι να διακινδυνεύσουν τη δρομολόγηση πτήσεων και τη διοργάνωση προγραμμάτων προς τους ελληνικούς τουριστικούς προορισμούς κατά τους χειμερινούς μήνες, εάν δεν υπήρχε συμμετοχή του Ελληνικού Δημοσίου στον επιχειρηματικό κίνδυνο. Ο λόγος ήταν ότι δεν υφίσταται ζήτηση και άρα θα έπρεπε να διαμορφωθεί από την αρχή με τα κατάλληλα τουριστικά πακέτα.

Κατά την διαπραγμάτευση των κατευθύνσεων πολιτικής που θα υλοποιούσε το Γ Κ.Π.Σ στον κάθε παραγωγικό τομέα, οι εκπρόσωποι

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είχαν ζητήσει επίμονα να περιληφθεί ως κατεύθυνση πολιτικής του Τ.Κ.Π.Σ. και η μείωση της εποχικότητας της τουριστικής δραστηριότητας³⁶

Κατά συνέπεια, εγκρίνοντας το ελιμενο του ΕΠΑΝ η Ε.Ε ενέκρινε τη συμμετοχή του ΕΟΤ στην χρηματοδότηση δράσεων προσέλκυσης ζήτησης εκτός χειμερινής περιόδου. Τετοιες δράσεις δεν είναι πρακτικά δυνατόν να είναι παρά δύο ειδών: α) η διοργάνωση χειμερινών προγραμμάτων (πακέτων) και β) η προβολή τέτοιων προγραμμάτων. Η διοργάνωση πακέτων αποτελεί για έναν τουριστικό προορισμό condition sine qua non για την προσέλκυση χειμερινής ζήτησης, Προφανώς θα πρέπει να εξασφαλίζεται πριν από την προβολή της χειμερινής περιόδου καθόσον εάν δεν υφίσταται πακέτα στην αγορά, η προβολή αποτελεί απλή σπατάλη πόρων. Δεδομένης δε της διεθνούς τουριστικής κρίσης και της συνακόλουθης κρίσης στις αερομεταφορές, θα ήταν ουτοπία η δυνατότητα αξασφάλισης, άξιας λόγου, ζήτησης κατά τους χειμερινούς μήνες χωρίς δρομολόγηση ναυλωνένων πτήσεων, πράγμα που προϋποθέτει διοργάνωση πακέτων από τους Τ.Ο. Συνεπώς το Μέτρο δεν αποτελούσε παρά υλοποίηση κατευθύνσεων και δεσμεύσεων, που είχαν περιληφθεί και στο ΕΠΑΝ, ανεξάρτητα από το ότι τελικά επελέγει για πρακτικούς λόγους η χρηματοδότησή του με εθνικούς πόρους.

Είναι κοινό μυστικό στο στο χώρο του διεθνούς τουρισμού ότι οι καθιερωμένοι σήμερα χειμερινοί προορισμοί χρηματοδότησαν επί μεγάλο διάστημα τα πακέτα των Τ.Ο, μέχρις ότου να εξασφαλίσουν σταθερή χειμερινή ζήτηση, σε αυτούς δε περιλαμβάνονται αρκετοί

---

³⁶ Η κατεύθυνση αυτή περιλήφθηκε στο Μέτρο 5.3 του ΕΠΑΝ και στην περιγραφή του Μέρου σημειώνεται : «Επίσης το Μέτρο αφορά στη χρηματοδότηση της Πολιτείας στην εφαρμογή δράσεων προσέλκυσης ζήτησης εκτός τουριστικής περιόδου, σε περιοχές της Χώρας οι οποίες έχουν εξασφαλίσει ένα ολοκληρωμένο χειμερινό τουριστικό προϊόν και την κατάλληλη για τους τουριστικούς μήνες τουριστική υποδομή, τις συμπληρωματικές υπηρεσίες εστίασης και αναψυχής, προγράμματα σχετικά με τα ειδικά ενδιαφέροντα των τουριστών, δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου κλπ. Οι δράσεις στις οποίες μετέχει ο ΕΟΤ επιλέγονται με πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος και επί τη βάση συγκεκριμένων προδιαγραφών και κριτηρίων....»

ευρωπαϊκοί προορισμοί. Σε όλες τις περιπτώσεις, ο αρμόδιος κρατικός φορέας συμμετείχε στον κίνδυνο της διοργάνωσης (και ενδεχόμενης αποτυχίας) των προγραμμάτων των tour operator με κάποιο χρηματικό ποσό. Δεν υφίσταται τρόπος να πεισθούν οι Τ.Ο να «ανοίξουν» ένα νέο προορισμό (όπως π.χ η Ρόδος ή η κρήτη το χειμώνα) παρά μόνον εάν (i) για διάφορους λόγους (π.χ μόδα κ.λ.π) έχει ήδη διαμορφωθεί αρχική συζήτηση και (ii) ο ενδιαφερόμενος φορέας έχει εγγυηθεί ένα μέρος του αρχικού κόστους. Στην περίπτωση των ελληνικών προορισμών η μόνη λύση είναι η δευτερη περρίπτωση που προαναφέραμε. Σε καμία περίπτωση η συμμετοχή αυτή δεν αποτελεί στην πράξη ενλίσχυση του Τ.Ο, γιατί δεν αποβλέπει στην βελτίωση της λειτουργίας και της απόδοσης της επιχείρησης του Τ.Ο. Ο Τ.Ο. δεν αιτείται επιχορήγησης ή άλλης ανίσχυσης, η επιχείρησή του λειτουργεί και αποδίδει και χωρίς την συμμετοχή της Ελλάδας και δεν ενδιαφέρεται κατ' ανάγκη να την επεκτείνει οργανώνοντας χειμερινά προγράμματα προς Ελλάδα.

Στο σημείο αυτό θα πρπει να προσθέσουμε κάτι το οποίο έχει πλήρως παραγνωριστεί στη συνολική αντιμετώπιση της Επιτροπής απέναντι στον τουρισμό και τους τομείς που συνδέονται με αυτόν (π.χ μεταφορές). Τα Κράτη Μέλη στον χώρα της Ν. Ευρώπης και της Μεσογείου, δεν ανταγωνίζονται μόνο μεταξύ τους αλλά κυρίως με τις άλλες μεσογειακές εκτός της Ε.Ε χώρες. Οι χώρες αυτές είναι σε θέση να ασκήσουν ανταγωνισμό εκ του ασφαλούς, αφού παρέχουν τουριστικές υπηρεσίες σε πολύ χαμηλότερες τιμές, λόγω των χαμηλών επιπέδων του κόστους των υπηρεσιών αυτών, και συγχρόνως έχουν την ανεξέλεγκτη δυνατότητα να χρησιμοποιούν επιχορηγήσεις για να επιρεάσουν την τουριστική ζήτηση, για να ενισχύσουν τις μεταφορές τους κ.ο.κ. Ο άνισος ανταγωνισμός στο χώρο της Μεσογείου αποτελεί τεράστιο ζήτημα για όλες τις τουριστικές κοινοτικές χώρες. Έτσι, τα «κοινοτικά τουριστικά ρεύματα»

κατευθύνονται εκτός Ε.Ε. χώρες, κάτι που ασφαλώς θα έπρεπε να είχε απασχολήσει τις Υπηρεσίες της Επιτροπής.

Όσο η Επιτροπή αμφισβητούσε τη νομιμότητα του Μέτρου για την επίτευξη της άμβλυνσης της εποχικότητας του ελληνικού τουριστικού προϊόντος³⁷, όλες σχεδόν οι εκτός Ε.Ε. χώρες, χρηματοδοτούσαν ανεξέλεγκτα τους Ετρωπαίους και λοιπούς tour operator και προσέφεραν στην αγορά απιδοτούμενα πακέτα σε τιμές, που είναι αδύνατο να διατηρήσει οποιαδήποτε Ευρωπαϊκή τουριστική χώρα.

Η οικονομική ζημιά της ελληνικής εθνικής οικονομίας από την απαγόρευση εφαρμογής του προγράμματος για την άμβλυνση της αποχικότητας είναι προφανής. Από τις δηλώσεις των Τ.Ο που είχαν σταλεί προέκυπτε ότι ο αριθμός των ατόμων που αναμένετο να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα την πρώτη περίοδο της εφαρμογής του, το φθινόπωρο του 2001- άνοιξη 2002, ανήρχετο στους 109,814 άτομα. Το συνολικό ποσό που απαιτείτο για την κάλυψη της πρώτης φάσης του προγράμματος ήταν 4.392.560,00 ευρώ. Το τουριστικό συνάλλαγμα που θα εισέπρατε η χώρα κατ' άτομα και κατά ταξίδι ήταν 750,00 ευρώ (σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία για το τουριστικό συνάλλαγμα που τηρεί η Τράπεζα της Ελλάδος). Συνεπώς στην Ελλάδα θα εισέρρεαν 82.360.500,00 ευρώ. Εάν από το ποσό αυτό αφαιρέσουμε το ποσό χρηματοδότησης του προγράμματος προκύπτει καθαρό όφελος 77.967.940,00 ευρώ για την ελληνική οικονομία. Σύμφωνα με δηλώσεις

---

³⁷ Αξίζει να σημειωθεί ότι το Υπουργείο Οικονομικών στη Γερμανία, με επιστολή του στην Επιτροπή της Ε.Ε στις 26-9-2001 διετύπωσε ερώτημα σχετικά με την εικαζόμενη εφαρμογή στην Ελλάδα συστήματος επιδότησης των ταξιδιωτικών πρακτόρων, Ειδικότερα οι γερμανικές αρχές επιθυμούσαν να ενημερωθούν για το εάν ένα τέτοιο σύστημα περιλαμβάνει κρατικές ενισχύσεις και ενδεχομένως αν είχε κοινοποιηθεί από την Ελλάδα. Η Επιτροπή απικαλούμενη το άρθρο 88 παραγράφος 2 και 3 κατέλιξε σε τελική απόφαση η οποία αναφέρει ότι τα ενδεχόμενα πλεονεκτήματα των οφελούμενων επιχειρήσεων μπορούν να αξιολογηθούν σε 2 επίπεδα: στο επίπεδο των ίδιων των ταξιδιωτικών πρακτόρων και σε εκείνο των φορέων του τουριστικού τομέα στην Ελλάδα και δεν αποκλείεται το εν λόγω καθεστώς να παρέχει άμεσα χρηματοδοτικά πλεονεκτήματα σε ορισμένες επιχειρήσεις σε σχέση με τους ανταγωνιστές τους που δεν εποφελούνται του μέτρου αυτού. Κάθε σημείο της συγκεκριμένης απόφασης της Επιτροπής θεωρείται αμφιλεγόμενο και δύναται να αντικρουστεί με λογικά επιχειρήματα.

των tour operator τα δύο επόμενα χρόνια εφαρμογής του προγράμματος ο αριθμός των ατόμων που θα ερχόταν στην Ελλάδα θα ήταν πολύ μεγαλύτερος, το καθαρό όφελος της ελληνικής οικονομίας θα ήταν ανάλογο, αλλά το σημαντικότερο είναι ότι μέσω αυτού του προγράμματος οι τουριστικοί προορισμοί του Ν.Α Αιγαίου θα καθιερωνόταν ως χειμερινοί τουριστικοί προορισμοί. Το όφελος της ελληνικής οικονομίας θα ήταν σαφώς υψηλότερο εάν συνυπολογίσουμε τα επιδόματα ανεργίας, τα οποία δεν θα καταβάλλονταν στους εποχιακά απασχολούμενους από τον ΟΑΕΔ³⁷ και την επιβάρυνση της ασφάλισης των ανέργων από το ΙΚΑ.

Η ζημιά που προκλήθηκε στην Ελλάδα δεν ήταν μόνο οικονομικής φύσης. Το πρόγραμμα θα εξαγγελθεί έγκαιρα και είχε ευρέως γνωστοποιηθεί σε όλες τις αγορές, κοινοτικές και μη. Η υπαναχώρηση και η μη εφαρμογή του προγράμματος έφερε τον ΕΟΤ και το υπουργείο Ανάπτυξης σε δεινή θέση, από πλευράς αξιοπιστίας και φερεγγυότητας, απέναντι στους διεθνείς τουριστικούς παράγοντες και μάλιστα σε μια εξαιρετικά δύσκολη συγκυρία. Επί πλέον η Ελλάδα στερήθηκε της ευκαιρίας να λύσει το διαρθρωτικό πρόβλημα της εποχικής ζήτησης του Τουρισμού και της χρήσης των υποδομών, ανωδομών και ανθρώπινου δυναμικού για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ήδη καθιερωμένου θερινού πενταμήνου.

Οι τουριστικές επιχειρήσεις στα πλαίσια του Κοινοτικού Δικαίου ανταγωνισμού δεν θα πρέπει να αντιμετωπίζονται ως απλές εμπορικές επιχειρήσεις, αλλά ως επιχειρήσεις, οι οποίες λειτουργούν υπό ειδικές συνθήκες στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον. Οι αρμοδίοι χειριστές στην Επιτροπή θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από ευελιξία και βαθειά γνώση των ιδιοτήτων του τουριστικού τομέα, εάν επιθυμούν η

---

³⁷ Προσπάθειες για συγκέντρωση σχετικών στοιχείων από τον ΟΑΕΔ (και το Παρατηρητήριο Απασχόλησης – Ερευνητική Πληροφορική) δεν καρποφόρησαν. Ο ΟΑΕΔ δίνει την εντυπωσιακή τριτοκοσμική Υπηρεσία που λειτουργεί στο Μεσσίωνα.

Ευρωπη να ανακτήσει ή να βελτιώσει το συνεχώς μειούμενο ποσοστό της από την παγκόσμια αγορά Πρωτοβουλίες όπως η προαναφερθείσα θα έπρεπε να ενθαρρύνονται και να λειτουργούν πιλοτικά, να αξιολογείται η αποτελεσματικότητά τους, και εφόσον ικανοποιήσουν το στόχο τους να κοινοποιούνται τα αποτελέσματά τους χωρες – περιοχές με παρεμφερή προβλήματα.

7.2.- Πολυεθνικοί tour operator

Τις τελευταίες τρεις δεκαετίες οι Τ.Ο μετασχημάτισαν την παγκόσμια και ιδιαίτερα την ευρωπαϊκή τουριστική αγορά. Κυρίως η αγορά προσφοράς αγαθών και υπηρεσιών των μεμονωμένων τουριστικών επιχειρήσεων έχει μεταβληθεί σε αγορά προσφοράς «ολοκληρωμένων τουριστικών πακέτων» μέσω των Τ.Ο . Σημαντικές λειτουργίες του μάρκετινγκ των ξενοδοχειακών και άλλων τουριστικών επιχειρήσεων (π.χ πολιτική προϊόντος και τιμών, διεθνής διαφήμιση και προώθηση του προϊόντος) υποκαταστάθηκαν από τις λειτουργίες του μάρκετινγκ των tour operator. Το μάρκετινγκ των εθνικών τουριστικών οργανισμών, των αεροποτικών εταιρειών και των ξενοδοχειακών επιχειρήσεων υλοποιείται πλέον από τους tour operator. Κατά συνέπεια, ένας εθνικός οργανισμός τουρισμού δεν πρέπει να προσπαθεί να πουλήσει το τουριστικό προϊόν της χώρας στο κοινό των χωρών αποστολής τουριστών, αλλά οφείλει να επικεντρώσει τις προσπάθειές του στους Τ.Ο.

Όταν ο διεθνής τουρισμός άρχισε να αναδεικνύεται σε σημαντικό αναπτυξιακό κλάδο καθώς και σε μια εξαιρετικά επικερδή αγορά, τόσο ορισμένων πλούσιων όσο και πολλών φτωχών χωρών³⁸, προσέλκυσε το ενδιαφέρον σημαντικών επενδυτών ξένων προς τον τουριστικό κλάδο. Οι

---

³⁸ Βλ. World Tourism Organization (2000), Tourism Market Trends 2000, Madrid, p. 45

σπουδαιότεροι από αυτούς προήλθαν από το χώρο του εμπορίου με ιδιαίτερη εμπειρία στις πωλήσεις μέσω καταλόγων. Η μεταφορά του μάρκετινγκ τετοιων επενδυτών στο χώρο του τουρισμού συνέλαβε στη συγκέντρωση των ξενοδοχείων και των άλλων τουριστικών επιχειρήσεων σε ορισμένους τόπους των χωρών υποδοχής, αλλά και στην περαιτέρω συγκέντρωση στους κόλπους των Τ.Ο.

Η παρουσία μεγάλου αριθμού tour operator αύξησε τον μεταξύ τους ανταγωνισμό στις αγορές προσφοράς, καθώδ και το κόστος σύνθεσης του τουριστικού πακέτου. Για να επιτύχουν διαφοροποίηση των προϊόντων τους, φήμη για την επιχείρησή τους και αύξηση των πωλήσεών τους, οι Τ.Ο. άρχισαν να χρησιμοποιούν δαπανηρά όργανα του μάρκετινγκ. Η διαφήμιση, οι δημόσιες σχέσεις και η προώθηση των πωλήσεων προστέθηκαν στη διαμόρφωση νέων προϊόντων και στον πόλεμο των τιμών.

Οι προαναφερθείσες συνθήκες δημιούργησαν ένα εξαιρετικά δυσμνές επιχειρησιακό κλίμα, ιδιαίτερα για τους μεγάλους tour operators. Αφενό δυσχέραιναν τη μεγιστοποίηση των κερδών τους και αφετέρου τους ανάγκαζαν να λειτουργούν μέσα από μια κατάσταση διαρκούς αβεβαιότητας. Για να αντιστρέψουν οι tour operator τις εις βάρος τους επικρατούσες αγοραίες συνθήκες προβήκανε αρχικώς σε άτυπες ή τυπικές συνεργασίες σχετικά με τις τιμές της αγοράς (καρτελ τιμών κλπ), τη διάθεση θέσεων τσάρτερ (π.χ. σε εθνικούς σπεσιαλίστες) και την τμηματοποίηση της αγοράς³⁹. Προκειμένου στη συνέχεια να ξεφύγουν από οποιοσδήποτε συνθήκες αβεβαιότητας ακολούθησαν την επιχειρησιακή συγκέντρωση (οριζόντια και κάθετη).

Οι συγκεντρώσεις των Τ.Ο. δημιούργησαν τυπικά μοτέλ και τραστ, ενώ οι μεταξύ τους συνεργασίες τους επέτρεπαν να δρουν σαν ένας Τ.Ο.

---

³⁹ Βλ. Παυλίδης Π., Εφαρμόσιμη Πολιτική εθνικού και διεθνούς ελέγχου της δράσης των πολυεθνικών τουρ οπερεϊτωρ.

Υπό αυτή τη μορφή αντιμετώπιζαν την αγοραία προσφορά και ζήτηση σαν μονοψωνιακές ή μονοπωλιακές εταιρείες. Μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα η ευρωπαϊκή αλλά και η παγκόσμια τουριστική αγορά άλλαξαν με εκπληκτική ταχύτητα. Ο Κανονισμός του Συμβουλίου 4064/ΕΟΚ στο παρελθόν αλλά και ο πρόσφατα θεσθετημένος 139/2004 για τον έλεγχο των συγκεντρώσεων μεταξύ επιχειρήσεων, με τον κύκλο εργασιών που τίθεται στο πεδίο εφαρμογής του Κανονισμού, ευνοούν τη γιγάντωση των tour operator μέσω συγκεντρώσεων.

Όπως είναι γνωστό, μονοπώλειο σε μια αγορά δεν υφίσταται μόνο όταν σε ευτή δρα αποκλειστικά ένας πολυεθνικός Τ.Ο. Μονοπώλιο υφίσταται και όταν οι δραστηριότητες ενός ή μερικών Τ.Ο και οι μεταξύ τους συνεργασίες εξαλείφουν τον ανταγωνισμό. Η κατάλυση του ανταγωνισμού επιτυγχάνεται πληρέστερα και ταχύτερα, όταν οι συνεργασίες απιβάλλονται από τους τραπεζικούς οργανισμούς (λόγω κατοχής μετοχών) στους Τ.Ο και στις άλλες τουριστικές μεταφορικές και λοιπές επιχειρήσεις που εμπλέκονται στο κλαδικό σύστημα τουρισμού.

Σημαντικό ρόλο στις συγκεντρώσεις των Τ.Ο διαδραματίζουν οι τράπεζες. Χρηματοδοτούν τις εξαγορές και συγχωνεύσεις, αλλά και τις επενδύσεις των πολιεθνικών Τ.Ο. Τους δίνουν χρήσιμες πληροφορίες σχετικά με τις μελλοντικές ισοτιμίες των διαφόρων νομισμάτων και την οικονομική κατάσταση των χωρών υποδοχής. Το σπουδαιότερο όμως χαρακτηριστικό των τραπεζών είναι ότι αποτελούν βασικούς στόχους των πολυεθνικών Τ.Ο. Σε τέτοιες περιπτώσεις τα στελέχη των τραπεζών είναι και μέλη των διοικητικών συμβουλίων των πολιεθνικών Τ.Ο. Από τη θέση τους φροντίζουν για την αποδοτικότητα κάθε οικονομικού ομίλου στον οποίο ανήκει πλήθος εξαρτημένων tour operator.

Με βάση τις παρούσες παγκόσμιες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες οι δυνατότητες ελέγχου των πολυεθνικών tour operator σε

εθνικό και διεθνές επίπεδο είναι εξαιρετικά περιορισμένες. Οι Τ.Ο. εκλαμβάνουν ως απειλή για τα συμφεροντά τους και γι' αυτό μποϋκοτάρουν ή και βγάζουν από τους καταλόγους τους τις χώρες που θα επιχειρήσουν οποιονδήποτε έλεγχο της δράσης τους. Για να φέρουν αποτελέσματα οι προσπάθειες ουσιαστικού ελέγχου και πολυεθνικών tour operator θα απαιτηθεί μεγάλο χρονικό διάστημα και συντονισμένες προσπάθειες τόσο των τουριστικών φορέων, των κυβερνήσεων των χώρων υποδοχής – αποστολής τουριστών, όσο και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής της Ε.Ε και των Διεθνών οργανισμών π.χ Ο.Η.Ε, Παγκόσμιου Οργανισμού Τουρισμού.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

ΟΦΕΛΗ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΕΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ

8.1 ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΑ ΤΑΜΕΙΑ

8.1.1- ΕΤΠΑ- ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

Το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης έχει υποστεί τέσσερις μεταρρυθμίσεις από τη δημιουργία του, το 1975, πράγμα που δείχνει τόσο το αυξανόμενο ενδιαφέρον της Κοινότητας για την περιφερειακή ανάπτυξη όσο και την αυξανόμενη εμπειρία της σε αυτό το πεδίο. Χρησιμοποιεί όλες τις μορφές χρηματοδοτικής παρέμβασης, δηλαδή τη συγχρηματοδότηση λειτουργικών προγραμμάτων, καθεστώτων ενλίσχυσης μεγάλων σχεδίων, την παροχή γενικών επιδοτήσεων και την οικονομική και τεχνική ενίσχυση προπαρασκευαστικών και εκτιμητικών μέτρων.

Στο πλαίσιο της αποστολής του, το ΕΤΠΑ συμμετέχει στην συγχρηματοδότηση:

- Ø Παραγωγικών επενδύσεων οι οποίες επιτρέπουν τη δημιουργία ή τη διατήρηση σταθερών θέσεων απασχόλησης
- Ø Επενδύσεις και υποδομές και
- Ø Της ανάπτυξης του ενδογενούς δυναμικού, μέσω μέτρων ενθάρρυνσης και στήριξης των πρωτοβουλιών τοπικής ανάπτυξης και απασχόλησης καθώς και των δραστηριοτήτων και μικρομεσαίων επιχειρήσεων

8.1.2.-ΕΚΤ- ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Σύμφωνα με το άρθρο 146 (ΣΕΚ) το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο έχει ως στόχους:

- Ø Την προώθηση μέσα στην Κοινότητα των δυνατοτήτων απασχόλησης και γεωγραφικής και επαγγελματικής κινητικότητας των εργαζομένων και
- Ø Τη διευκόλυνση της προσαρμογής στις μεταλλαγές της βιομηχανίας και τις αλλαγές των συστημάτων παραγωγής, ιδίως μέσω της επαγγελματικής κατάρτισης και του επαγγελματικού προσανατολισμού.

Το ΕΚΤ διοικείται από της Επιτροπή, η οποία επικουρείται στο έργο αυτό από μια ειδική επιτροπή αποτελούμενη από αντιπροσώπους των κυβερνήσεων, των συδικαλιστικών οργανώσεων των εργαζομένων και των οργανώσεων των εργοδοτών.

Τα καθήκοντα του ΕΚΤ είναι η στήριξη μέτρων που αποσκοπούν στην πρόληψη και καταπολέμηση της ανεργίας, στην ανάπτυξη του ανθρώπινου δυναμικού και στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης στην αγορά εργασίας ανδρών και γυναικών, τη συνεχή ανάπτυξη και την οικονομική και κοινωνική συνοχή.

8.1.3-ΕΓΤΠΕ- ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΓΕΩΡΓΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΩΝ ΚΑΙ ΕΓΓΥΗΣΕΩΝ – FEOGA

Το άρθρο 40 της Συνθήκης της Ρώμης, το οποίο αφορά τη βαθμιαία ανάπτυξη της κοινής γεωργικής πολιτικής, δηλώνει ότι για να επιτραπεί στην κοινή οργάνωση των γεωργικών αγορών να επιτύχει τους στόχους της πρέπει να ιδρυθούν ένα ή περισσότερα γεωργικά ταμεία

προσανατολισμού και εγγύησης. Το ΕΓΤΠΕ ιδρύθηκε το 1962, αλλά οι ρυθμίσεις για τη χρηματοδότηση της κοινής γεωργικής πολιτικής ολοκληρώθηκαν το 1970.

Το Τμήμα Εγγυήσεων του Ταμείου χρηματοδοτεί, ιδίως, τις δαπάνες για τις οργανώσεις των γεωργικών αγορών, τα μέτρα αγροτικής ανάπτυξης που συνοδεύουν τη στήριξη των αγορών και τα αγροτικά μέτρα σε ορισμένες περιοχές.

Το Τμήμα Προσανατολισμού συγχρηματοδοτεί την κοινοτική πρωτοβουλία για την αγροτική ανάπτυξη, γνωστή ως LEADER και μέτρα που υποπίπτουν σε προγράμματα του στόχου 1, εκτός από αγροτο-περιβαλλοντικά μέτρα, την πόωση συνταξιοδότηση, δασοκομικά μέτρα και ειδικά μέτρα για περιοχές σε λιγότερο ευνοημένες περιοχές, που καλύπτονται από το Τμήμα Εγγυήσεων.

Η διαχείριση του FEOGA είναι αρμοδιότητα της Επιτροπής, η οποία επικουρείται από την επιτροπή FEOGA. Αποτελούμενη από εκπροσώπους των κρατών μελών και ως μόνη υπεύθυνη για τη διαχείριση βασίζεται σε δημόσιους οργανισμούς των Κ-Μ για την καταβολή των δαπανών παρέμβασης στις γεωργικές αγορές της Κοινότητας.

8.1.4- ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΝΟΧΗΣ

Με πρωτόκολλο προσαρτημένο στη Συνθήκη του Μάαστριχτ προβέφθηκε το Ταμείο Συνοχής, το οποίο συμμετέχει χρηματοδοτικά σε σχέδια περιβάλλοντος και διευρωπαϊκών δικτύων στον τομέα της υποδομής των μεταφορών στα κράτη μέλη τα οποία τα κατά μεγάλην ΑΕΠ είναι χαμηλότερο από το 90% του κοινοτικού μέσου όρου (Ελλάδα, Ισπανία, Πορτογαλία, Ιρλανδία) και τα οποία διαθέτουν προγράμματα με στόχο την εκπλήρωση των όρων της οικονομικής σύγκλισης, όπως

προσδιορίζονται στο άρθρο 104 της Συνθήκης ΕΚ. Οι βασικές αρχές του Ταμείου Συνοχής, που καθορίστηκαν το 1994 εξακολουθούν να διέπουν τις δραστηριότητες του Ταμείου Συνοχής, μέχρι το 2006. Συγχρόνως με την εκπλήρωση του όρου της οικονομικής σύγκλισης ποθ τίθεται στο άρθρο 104 της Συνθήκης και την ανάγκη διαχείρισης, ή χορήγηση της χρηματοδοτικής ενίσχυσης του Ταμείου αξαρτάται από την τήρηση των υποχρεώσεων του κράτους μέλους ως προς το δημόσιο έλλειμμα, το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου και το Σύμφωνο σταθερότητας και ανάπτυξης.

Για την περίοδο 2000-2006, η ενδεικτική κατανομή των συνολικών πόρων του Ταμείου Συνοχής μεταξύ των δικαιούχων κρατών μελών είναι η εξής:

- Ø Ισπανία 61% έως 63,5% του συνόλου
- Ø Ελλάδα 16% έως 18% του συνόλου
- Ø Πορτογαλία 16% έως 18% του συνόλου
- Ø Ιρλανδία 2% έως 6% του συνόλου

Μέσα συντονισμού των εθνικών πολιτικών

Τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) τα οποία αποτελούν ένα πλαίσιο αναφοράς για την ενίσχυση από τα κοινοτικά Διαρθρωτικά Ταμεία, είναι επίσης ένα καλό μέσο συντονισμού και περιφερειακών πολιτικών. Τα ΚΠΣ επιτρέπουν στην Επιτροπή να διαπιστώνει τους πόρους που διατίθενται για περιφερειακή ανάπτυξη στα πλαίσια τόσο των γενικών καθεστώτων ενισχύσεων με περιφερειακή σκοπιμότητα όσο και των δημόσιων έργων σε υποδομές. Ο συντονισμός των περιφερειακών πολιτικών είναι μια από τις αποστολές της Επιτροπής των Περιφερειών, η οποία εκφράζει τις θέσεις των περιφερειακών αρχών και συμφερόντων, ιδίως στα θέματα οικονομικής και κοινωνικής συνοχής.

Συντονισμός των Κοινοτικών Πολιτικών

Ο γενικός κανονισμός για τα Διαρθρωτικά Ταμεία ορίζει ότι η επιτροπή και τα Κ-Μ πρέπει να εξασφαλίζουν την εναρμόνιση των δράσεων των ταμείων με άλλες πολιτικές και δράσεις. Πράγματι, διάφορες Κοινοτικές Πολιτικές εθνοούν από τη φύση τους τις διαδικασίες ολοκλήρωσης και συνοχής. Έτσι, το πρόγραμμα για Ενιαία Αγορά εξαφάνισε πολλά εμπόδια του εμπορίου και δημιούργησε ευκαιρίες εξαγωγών για τις λιγότερο ανεπτυγμένες περιοχές. Η Κοινοτική Κοινωνική Πολιτική έχει σημαντική επίδραση επί του εργατικού δικαίου, της υγείας και της ασφάλειας στον τόπο εργασίας και την ισότητα ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών στις πτωχές περιοχές της Ε.Ε. Τα Κοινοτικά Προγράμματα Έρευνας αναπτύσσουν την ικανότητα έρευνας στις μειονεκτικές περιοχές, ενδυναμώνοντας την επιστημονική και τεχνολογική υποδομή τους και επιταχύνοντας έτσι την οικονομική ανάπτυξή τους. Η κοινή Γεωργική Πολιτική έχει επίσης ένα θετικό αποτέλεσμα επί της συνοχής, καθώς τα κράτη της συνοχής έλκουν περισσότερα κοινοτικά κεφάλαια δι αυτής.

Καθώς κάθε οικονομική δραστηριότητα έχει μια εδαφική τοποθέτηση, τα περισσότερα από τα μέτρα της Ε.Ε. που αφορούν π.χ τη γεωργία, τη βιομηχανία, την έρευνα ή τις μεταφορές έχουν επιδράσεις στο περιφερειακό πεδίο. Γι' αυτό η κοινοτική περιφερειακή πολιτική επιδιώκει να εξασφαλίσει μια συνοχή μεταξύ των περιφερειακών στόχων και εκείνων άλλων Κοινοτικών Πολιτικών με τη μέθοδο της περιφερειακής επίπτωσης των Κοινοτικών Πολιτικών. Ένα Κοινοτικό Πλαίσιο Συνεργασίας ενθαρρύνει την ανάληψη δράσεων ευαισθητοποίησης για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη και για το αστικό περιβάλλον δια της ανάπτυξης και της μετάδοσης ορθών πρακτικών, καθώς και της συνεργασίας μεταξύ των ενδιαφερομένων φορέων σε

ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ο συντονισμός των Κοινοτικών Πολιτικών γίνεται μέσω των **Κοινοτικών Πρωτοβουλιών**, διότι στοχεύουν στην επίλυση σοβαρών προβλημάτων που συνδέονται άμεσα με την εφαρμογή άλλων Κοινοτικών Πολιτικών ή στην επίλυση κοινών προβλημάτων ορισμένων κατηγοριών περιφερειών π.χ INTERREG, LEADER, EQUAL κλπ.

Κοινοτικές Πρωτοβουλίες

Εκτός από τα Κοινοτικά Πλαίσια Στήριξης (ΚΠΣ) τα Διαρθρωτικά Ταμεία παρεμβαίνουν μαζί ή χωριστά για τη στήριξη προγραμμάτων του κοινοτικού ενδιαφέροντος, που ονομάζονται Κοινοτικές Πρωτοβουλίες. Ενώ τα ΚΠΣ βασίζονται σε εθνικά σχέδια περιφερειακής ανάπτυξης, οι ΚΟΙΝΟΤΙΚΕΣ Πρωτοβουλίες είναι διεθνικά προγράμματα που έχουν κοινούς στόχους για όλες τις επιλέξιμες περιοχές και επιδιώκουν να επιλύσουν προβλήματα που έχουν ιδιαίτερες κοινοτικές επιπτώσεις. Οι εθνικές, περιφερειακές και τοπικές αρχές συμμετέχουν έντονα στην εκπόνηση και την εφαρμογή των Κοινοτικών Πρωτοβουλιών, μέσω ιδίως των επιχειρησιακών προγραμμάτων που υποβάλλουν στην Επιτροπή.

Οι κοινοτικές Πρωτοβουλίες είναι ενέργειες κοινοτικού ενδιαφέροντος που αναλαμβάνονται με πρωτοβουλία της Επιτροπής και συμπληρώνουν τις ενέργειες που αναλαμβάνονται στο πλαίσιο των κατά προτεραιότητα στόχων. Αφορούν στη διασυνορική, διακρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία, την οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των πόλεων και των προαστίων που διέρχονται κρίση, την αγροτική ανάπτυξη και την παραγωγή νέων μεθόδων καταπολέμησης διακρίσεων και ανισοτήτων.

INTERREG III χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, αφορά τη διασυνορική, δοκρατική και διαπεριφερειακή συνεργασία που

αποσκοπεί να δώσει ώθηση στην αρμονική, ισόρροπη και συνεχή ανάπτυξη όλου του Κοινοτικού χώρου. Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στην ενσωμάτωση απομακρυσμένων περιοών.

Διακρίνεται σε τρεις δέσμες:

Ø Δέσμη Α – Διασυνοριακή συνεργασία, μεταξύ αρχών γειτονικών χωρών με στόχο την ανάπτυξη κοινών στρατηγικών και πολιτικών για μια ολοκληρωμένη περιφερειακή αειφόρο χωροταξική ανάπτυξη

- ΕΛΛΑΔΑ-ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ
- ΕΛΛΑΔΑ-ΑΛΒΑΝΙΑ
- ΕΛΛΑΔΑ-ΚΥΠΡΟΣ
- ΕΛΛΑΔΑ-ΙΤΑΛΙΑ
- ΕΛΛΑΔΑ-ΤΟΥΡΚΙΑ

Ø Δέσμη Β – Διακρατική συνεργασία, μεταξύ των κεντρικών, περιφερειακών και τοπικών αυτοδιοικήσεων, ώστε να επιτευχθεί αειφόρος, αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ικανοποιητικότερη χωροταξική ολοκλήρωση με υποψήφιες και άλλες γειτονικές χώρες

- CADSES
- MEDOCC
- ARCHIMED

Ø Δέσμη Γ – Διαπεριφερειακή συνεργασία, με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών και μέσων για την περιφερειακή ανάπτυξη και συνοχή

- INTERREG III C Ανατολικής Ζώνης
- INTERREG III C Νότιας Ζώνης

URBAN: χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ, επιδιώκει την οικονομική και κοινωνική αναβάθμιση των πόλεων και των προαστίων που διέρχονται κρίση για την προώθηση βιώσιμης αστικής ανάπτυξης.

LEADER: χρηματοδοτείται από το ΕΓΤΠΕ- Τμήμα Προσανατολισμού, στοχεύει στην αγροτική ανάπτυξη, Ενθαρρύνει την ενεργό συμμετοχή των τοπικών αγροτικών κοινοτήτων στην ανάπτυξη της τοπικής τους οικονομίας. Αυτή η συμμετοχική προσέγγιση ως προς την αγροτική ανάπτυξη έχει αποφέρει θετικά αποτελέσματα σχετικά με την αναβίωση πολλών αγροτικών περιοχών, καθώς και τη δημιουργία και διατήρηση αγροτικών δραστηριοτήτων στην ύπαιθρο. Η Κοινοτική Πρωτοβουλία **LEADER+** ενθαρρύνει την εφαρμογή πρωτότυπων στρατηγικών υψηλής ποιότητας για ολοκληρωμένη και βιώσιμη ανάπτυξη των αγροτικών περιοχών. Επιτρέπει να δοκιμασθούν φιλόδοξες και πρωτότυπες ιδέες για ολοκληρωμένη αγροτική ανάπτυξη, οι οποίες μπορεί να χρησιμεύσουν ως πρότυπα για άλλες αγροτικές περιοχές.

Το **LEADER+** αφορά όλες τις αγροτικές περιοχές της Κοινότητας, αλλά οι επιλέξιμες περιοχές πρέπει να έχουν αποδείξει την ικανότητα να υλοποιήσουν το σχέδιο ανάπτυξης. Η στρατηγική ανάπτυξης πρέπει να αποδείξει τη θεμελίωσή της πάνω στην κατάσταση της περιοχής, το βιώσιμο χαρακτήρα της (από περιβαλλοντική άποψη), τον πιλοτικό χαρακτήρα της και τη συνεκτικότητά της με άλλα κοινοτικά προγράμματα.

Ανάλογα με τις περιστάσεις, η στρατηγική ανάπτυξης πρέπει να συνδέεται με ένα αναπτυξιακό θέμα το οποίο έχει τοπικό ενδιαφέρον και γενικότερα ευρωπαϊκό ενδιαφέρον, τη χρήση των τεχνολογιών της πληροφορικής σε αγροτικές περιοχές, τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής σε αγροτικές περιοχές, την πρόσθετη αξιοποίηση τοπικών προϊόντων και την καλύτερη χρησιμοποίηση φυσικών και πολιτισμικών πόρων. Οι στρατηγικές που εστιάζονται στις ίσες ευκαιρίες μεταξύ

ανδρών και γυναικών ή στην αξιοποίηση των νέων σε αγροτικές περιοχές έχουν επίσης προτεραιότητα.

Οι φορείς των δράσεων του **LEADER+** είναι «τοπικές ομάδες δράσης». Πρέπει να αποτελούν μια ισόρροπη και αντιπροσπευτική ομάδα εταίρων από διάφορα κοινωνικοοικονομικά περιβάλλοντα της περιοχής(συμπεριλαμβανομένων εκείνων του δημόσιου τομέα). Πρέπει να αποδείξουν την ικανότητά τους να διαμορφώσουν και εφαρμόσουν μαζί μια στρατηγική ανάπτυξης για την περιοχή. Συνεργασίες μέσα στην ίδια χώρα (διαπεριφερειακή συνεργασία) ή μεταξύ περισσότερων χωρών (διεθνική συνεργασία) είναι επιλέξιμες όταν αφορούν ένα σαφώς προσδιορισμένο θέμα και συνίσταται στην εφαρμογή μιας κοινής δράσης. Οι επιλεγέντες φορείς της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας υποχρεούνται να συμμετασχουν ενεργά στη διάδοση και μετάδοση των εμπειριών τους. Ένα Ευρωπαϊκό Παρατηρητήριο Αγροτικών Περιοχών κατευθυνόμενο από την Επιτροπή είναι υπεύθυνο για τη διασύνδεση του δικτύου των αγροτικών περιοχών, τη διάδοση των πληροφοριών και την επισύμανση των καλών πρακτικών.

EQUAL: χρηματοδοτείται από ΕΚΤ, αφορά τη διακρατική συνεργασία για την προαγωγή νέων μεθόδων καταπολέμησης των διακρίσεων και ανισοτήτων πάσης φύσεως σε σχέση με την αγορά εργασίας.

Στοχεύει στην πειραματική εφαρμογή και διάδοση νέων τρόπων καταπολέμησης των διακρίσεων και της ανισότητας στον τομέα της απασχόλησης.

Γενικοί Στόχοι της Πρωτοβουλίας:

Ø Η βελτίωση της **απασχολησιμότητας** μέσα από:

1. τη διευκόλυνση της πρόσβασης και επιστροφής στην αγορά

εργασίας των ομάδων που ιφίστανται διακρίσεις.

2. την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας σε σχέση με την αγορά εργασίας

Ø Η ανάπτυξη του **επιχειρηματικού πνεύματος** μέσα από:

3. τη βελτίωση της πρόσβασης στη διαδικασία δημιουργίας μιας επιχείρησης
4. την ενίσχυση της κοινωνικής οικονομίας

Ø Η ενθάρρυνση της **προσαρμοστικότητας των επιχειρήσεων και των απασχολούμενων** μέσα από:

5. την προώθηση της δια βίου μάθησης και των εργασιακών πρακτικών ενσωμάτωσης
6. την υποστήριξη της προσαρμοστικότητας των εταιρειών και των εργαζομένων

Ø Η ενίσχυση των **πολιτικών ίσων ευκαιριών για άνδρες και γυναίκες** μέσα από:

7. το συνδιασμό επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής
8. την ενθάρρυνση της κατάργησης του επαγγελματικού διαχωρισμού
9. την υποστήριξη της κοινωνικής και επαγγελματικής ένταξης των αιτούντων άσυλο

Βασικές αρχές υλοποίησης της Κοινοτικής Πρωτοβουλίας αποτελούν:

Ø Οι **αναπτυξιακές συμπράξεις**, ως ισχυρές και δεσμευτικές συμφωνίες φορλεων

- Ø **Η διακρατικότητα** μέσω της ανταλλαγής εμπειριών και τεχνογνωσίας και της ανάπτυξης κοινών δράσεων στα θεματικά αντικείμενα της Πρωτοβουλίας
- Ø **Η καινοτομία** ως προς τις διαδικασίες και τις μεθόδους, τους στόχους και το περιεχόμενο των ενεργειών
- Ø **Η ενδυνάμωση** ως ενεργός συμμετοχή των ομάδων στόχου στην επιλογή και υλοποίηση των προτεινόμενων παρεμβάσεων
- Ø **Η οριζόντια προσέγγιση** στην προώθηση της ισότητας ανδρών και γυναικών
- Ø **Η ενσωμάτωση των καινοτόμων προσεγγίσεων** στον κεντρικό κορμό των εθνικών πολιτικών για την απασχόληση.

Άμεσα επωφελούμενες ομάδες μπορούν να αποτελούν οι νέοι, οι γυναίκες, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, οι απασχολούμενοι με ελλιπή εκπαίδευση, οι παλιννοστούντες, οι μετανάστες, οι πρόσφυγες, οι φυλακισμένοι, οι αποφυλακισμένοι, οι ανήλικοι παραβάτες, οι τσιγγάνοι, οι Πομάκοι, τα ανεξαρτημένα άτομα και οι αιτούντες άσυλο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 9

Τ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΤΗΡΙΞΗΣ

9.1-ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΔΙΚΤΥΩΣΗΣ ΤΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΩΝ ΜΜΕ (CLUSTERING)

Η δημόσια χρηματοδότηση του προγράμματος (50% επί του συνολικού προϋπολογισμού) γίνεται κατά 70% από πόρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης μέσω του Ευρωπαϊκού Ταμείου Περιφερειακής Ανάπτυξης (ΕΤΠΑ), στα πλαίσια της αποστολής του η οποία είναι η συμβολή στην άμβλυνση των ανισοτήτων όσον αφορά την ανάπτυξη και το βιοτικό επίπεδο μεταξύ των διαφόρων περιφερειών, καθώς και τη μείωση της καθυστέρησης των ευνοημένων περιφερειών και η συμβολή στη διόρθωση των κυριότερων περιφερειακών ανισοτήτων στην Κοινότητα, χάρη στην συμμετοχή, στην ανάπτυξη και στη διαρθρωτική προσαρμογή των αναπτυξιακά καθυστερημένων περιφερειών, καθώς και στην κοινωνικο-οικονομική ανασυγκρότηση των περιφερειών και κατά 30% από πόρους του Ελληνικού Δημοσίου.

1.Στόχος του Προγράμματος – Διάρκεια εφαρμογής

Στόχος του Προγράμματος είναι η ενδυνάμωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ όλων των κλάδων του Τουριστικού Τομέα, μέσω της ενίσχυσης επιχειρηματικών σχεδίων ΜΜΕ που θα αφορούν στη συμμετοχή τους σε ομάδες και δίκτυα επιχειρήσεων (clusters – networks) ώστε να ενισχυθεί η παρουσία τους στην αγορά μέσα από τα βελτιωμένα αυτά σχήματα οργάνωσης.

Η διάρκεια εφαρμογής του Προγράμματος ορίζεται μέχρι τις 31 Δεκεμβρίου 2007, τλευταία ημερομηνία του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου του έργου.

2. Ποια δίκτυα και ποιές ενέργειες χρηματοδοτούνται (επιλέξιμες ενέργειες)

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν από τους υποψήφιους επενδυτές στο πλαίσιο του Προγράμματος θα πρέπει να οδηγούν στην ενίσχυση της ανταγωνιστικής λειτουργίας των μελών τους.

Ως επιλέξιμα θεωρούνται τα δίκτυα που περιλαμβάνουν οριζόντιες ή και κάθετες διασυνδέσεις μεταξύ ΜΜΕ επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα, αλλά και άλλων κλάδων μέσω των οποίων επιτυγχάνεται τεκμηριωμένα προστιθέμενη αξία στην επιχειρηματική δραστηριότητα των συμμετεχουσών στο δίκτυο επιχειρήσεων π.χ μέσω στρατηγικών συμμαχιών με προμηθευτές, πελάτες κ.λ.π. Δεν εντάσσονται στο Πρόγραμμα Δίκτυα, που στοχεύουν στην ίδρυση ή επέκταση τουριστικών καταλυμάτων οποιασδήποτε λειτουργικής μορφής.

Οι ενέργειες που θα θεωρηθούν επιλέξιμες για κάθε πρόταση ταξινομούνται στις ακόλουθες θεματικές ενότητες:⁶⁰

Θεματικές Ενότητες Επιλέξιμων Ενεργειών

- 1. Μελέτη και εφαρμογή σύγχρονων μεθόδων σχετικά με την οργάνωση και παρακολούθηση των διοικητικών, οικονομικών, παραγωγικών και εμπορικών δραστηριοτήτων του Δικτύου**
- 2. Μελέτη, εφαρμογή και πιστοποίηση διαχειριστικών συστημάτων του Δικτύου όπως ορίζουν διεθνή πρότυπα της σειράς ISO 9000 (Σύστημα Διαχείρισης Ποιότητας), ISO 14000 (Σύστημα Περιβαλλοντικής Διαχείρισης), Υγιεινής και Ασφάλειας, HACCP κλπ υπό τον όρο ότι καταλήγει σε πιστοποίηση από διαπιστευμένο φορέα στο ΕΣΥΔ, στο ΑΣΑΟΣ ή από Φορέα Διαπίστευσης, μέλος της Συμφωνίας**

Αμοιβαίας Αναγνώρισης της Ευρωπαϊκής Συνεργασίας για τη Διαπίστευση (EA/MLA)

3. Προμήθεια σύγχρονου εξοπλισμού καθώς και απόκτηση και αφαρμογή εξειδικευμένης τεχνογνωσίας από το Δίκτυο, που βελτιστοποιεί και προάγει τον τρόπο λειτουργίας του, συμβάλλει στην ανάπτυξη νέων ή καινοτόμων προϊόντων ή υπηρεσιών στη διαφοροποίηση ή αναβάθμιση της ποιότητας υπαρχόντων, στην εισαγωγή καινοτόμων παραγωγικών διαδικασιών στην καλύτερη προώθηση των πωλήσεων και στην εκπαίδευση του προσωπικού.
4. Χρήση νέων προηγμένων τηλεπικοινωνιακών υπηρεσιών και νέων τεχνολογιών, για την αντιμετώπιση των σκοπών του προτεινόμενου Δικτύου, καθώς και συνεργασία με γορείς που θα παρέχουν απιστημονική και τεχνική υποστήριξη(Ερευνητικά Κέντρα, Πανεπιστήμια κλπ) και εκπαίδευση σε αυτά.
5. Συμμετοχή σε Εκθέσεις. Εάν πρόκειται για συμμετοχή σε εμπορικές εκθέσεις η ακαθάριστη ενίσχυση δεν πρέπει να υπερβαίνει το 50% της πρόσθετης δαπάνης που είναι αναγκαία για τη μίσθωση, το στήσιμο και τη λειτουργία του περιπτέρου. Η εξαίρεση αυτή ισχύει μόνο για την πρώτη συμμετοχή της επιχείρησης στη συγκεκριμένη εμπορική έκθεση.⁶¹
6. Αγορά, διαμόρφωση και εξοπλισμός χώρων με στόχο τη συγκέντρωση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων του Δικτύου(π.χ παραγωγικών, διοικητικών, πωλήσεων κ.λ.π) σε κοινό χώρο.
7. Σύσταση νέου νομικού προσώπου/ δικτύου και προετοιμασία της πρότασης.

3. Ποιοι μπορούν αν συμμετέχουν(επιλέξιμοι δικαιούχοι – τελικοί αποδέκτες).

Στο πρόγραμμα μπορεί να συμμετέχει οποιαδήποτε επιχείρηση που δραστηριοποιείται στον τουριστικό τομέα, με έδρα και δραστηριότητα της Ελλάδα καθώς επίσης και επιχειρήσεις που ανλίκουν στον τομέα της μεταποίησης, του εμπορίου και της παροχής υπηρεσιών.

Τουριστικές επιχειρήσεις που μπορούν να μετέχουν στο μετοχικό κεφάλαιο του Δικτύου είναι μόνον οι επιχειρήσεις που ανήκουν στους εξής επιλέξιμους κλάδους:

- a) Κύρια Ξενοδοχειακά Καταλύματα (Ξενοδοχεία), ανεξαρτήτως λειτουργικής μορφής.
- b) Camping, τουριστικές απιλωμένες κατοικίες, τουριστικές επιπλωμένες επαύλεις, ξενώνες νεότητας (hostels), ορεινά καταφύγια
- c) Ενοικιαζόμενα επιπλωμένα δωμάτια και διαμερίσματα
- d) Τουριστικά Γραφεία
- e) Τουριστικές Επιχειρήσεις Οδικών Μεταφορών (TEOM)
- f) Επιχειρήσεις εκμίσθωσης αυτοκινήτων Ι.Χ
- g) Ναυλομεσιτικά Γραφεία
- h) Επιχειρήσεις – πλοιοκτήτες τουλάχιστον πέντε (5) επαγγελματικών σκαφών αναψυχής του Ν.2743/99 καθώς και επιχειρήσεις κρουαζιερόπλοιων δυναμικότητας μέχρι 50 επιβατών)εξαιρομένου του πληρώματος)
- i) Επιχειρήσεις εκμετάλλευσης εγκαταστάσεων ειδικής τουριστικής υποδομής(δηλαδή επιχειρήσεις εκμετάλλευσης γκολφ, μαρινών, συνεδριακών κέντρων, χιονοδρομικών κέντρων, κέντρων θαλασσοθεραπείας, ιαματικών πηγών, πάρκα αναψυχής κ.λ.π.)
- j) Καταστήματα τουριστικών ειδών, εφόσον διαθλετουν ειδικού σήμα λειτουργίας του Ν.2160/93

Μη τουριστικές επιχειρήσεις που επιτρέπεται η συμμετοχή τους στο μετοχικό κεφάλαιο του δικτύου είναι μόνον οι επιχειρήσεις που ανήκουν στους ακόλουθους κλάδους:

- k) Βιομηχανία Τροφίμων και Ποτών.

- l) Παραγωγή κλωστοϋφαντουργικών υλικών(πλην τεχνιτών και συνθετικών ινών ινών)
- m) Κατασκευή ειδών ένδυσης κατεργασία και κατασκευή γουναρικών
- n) Κατεργασία και δέψη δέρματος, κατασκευή ειδών ταξιδιού (αποσκευών), τσαντών, ειδών σελοποιίας, ειδών σαγματοποιίας και υποδημάτων
- o) Βιομηχανία ξύλου και κατασκευή προϊόντων από ξύλο και φελλό, εκτός από τα έπιπλα, κατασκευή ειδών καλαθοποιίας και σπαρτοπλεκτικής.
- p) Παραγωγή χαρτοπολτού, χαρτιού και προϊόντων από χαρτί
- q) Εκδόσεις,εκτυπώσεις και αναπαραγωγή προεγγεγραμμένων μέσων εγγραφής ήχου και εικόνας και μέσων πληροφορικής
- r) Παραγωγή οπτάνθρακα(κωκ), προϊόντων διύλισης πετρελαίου και πυρινικών καυσίμων
- s) Παραγωγή χημικών προϊόντων και ουσιών
- t) Κατασκευή προϊόντων από ελαστικό (καουτσούκ) και παστικές ύλες
- u) Κατασκευή άλλων προϊόντων από μη μεταλλικά ορυκτά
- v) Παραγωγή βασικών μετάλλων
- w) Χερσαίες μεταφορές, Μεταφορές μέσω αγωγών
- x) Υδάτινες μεταφορές
- y) Εναέρια μεταφορές
- z) Διακίνηση και αποθήκευση φορτίων
- aa) Δραστηριότητες άλλων γραφείων μεταφορών
- bb) Τηλεπικοινωνίες

4. Βασικές προϋποθέσεις συμμετοχής –περιορισμοί

α. Κάθε επιχείρηση, μέλος του δικτύου, αλλά και το νομικό πρόσωπο/ Δίκτυο που θα συστήσουν τα μέλη του, πρέπει να είναι ΜΜΕ, να πληρεί δηλαδή κάποια κριτήρια.

Τα κριτήρια αυτά είναι τα εξής:

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΥ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΩΣ ΜΜΕ

1. Αριθμός εργαζομένων στην επιχείρηση $\leq$ 0 – 250 άτομα
2. Ετήσιος κύκλος εργασιών(ανώτατο όριο) $\leq$ Ετήσιος κύκλος που δεν υπερβαίνει το 50 εκ. Ευρώ ή ο συνολικός ετήσιος ισολογισμός που δεν υπερβαίνει τα 43 εκ. Ευρώ
3. Ο υπολογισμός της απασχόλησης και του κύκλου εργασιών ή του ετήσιου συνολικού ισολογισμού γίνεται ανάλογα με το αν η επιχείρηση θεωρείται ως «ανεξάρτητη», «συνεργαζόμενη» ή «συνδεδεμένη».

β. Κάθε επιχείρηση, μέλος του δικτύου πρέπει να διαθέτει άδεια λειτουργίας, Οι επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα θα διαθέτουν ειδικό σήμα λειτουργίας, το οποίο εκδίδεται από τις κατά περίπτωση αρμόδιες αρχές. Οι λοιπές επιχειρήσεις(μεταποιητικές, εμπορικές κ.λ.π) που συμμετέχουν στο δίκτυο οφείλουν να προσκομήσουν άδεια λειτουργίας ή να τεκμηριώσουν ότι τέτοια άδεια δεν απαιτείται από το νόμο.

γ. Οι επιχειρήσεις που δεν ανήκουν στον τουριστικό τομέα είναι πειλέξιμες μόνο εφόσον συμμετέχουν στο δίκτυο μαζί με τουριστικές επιχειρήσεις και η συμμετοχή τους αθροιστικά δεν υπερβαίνει το 40% του προϋπολογισμού του έργου και της συνθήκης του μετοχικού κεφαλαίου.

δ. Κάθε δίκτυο συγκροτείται σε λιγότερες από 4 ΜΜΕ των επιλέξιμων τομέων και κλάδων. Ελάχιστο ποσοστό συμμετοχής επιχείρησης στο μετοχικό κεφάλαιο του Δικτύου ορίζεται το 3% και μέγιστο ποσοστό 30%

ε. Ο κοινός εξοπλισμός των επιχειρήσεων του Δικτύου πρέπει να είναι καινούτριος και να εγκατασταθεί σε χώρο του Δικτύου στην Ελληνική Επικράτεια.

στ. Κάθε επιχείρηση – νομικό πρόσωπο – μπορεί να συμμετεχει μόνο σε μια πρόταση στο Πρόγραμμα.

5. Προϋπολογισμός των προτάσεων – ύψος της επιχείρησης

Ο προϋπολογισμός κάθε πρότασης μπορεί να ανέλθει από 300,000 ευρώ κατ' ελάχιστο και μέχρι και 3,000,000 ευρώ το μέγιστο. Η ίδια συμμετοχή που ανέρχεται σε 30% του συνολικού προϋπολογισμού της πρότασης, πιστοποιείται με την αύξηση του μετοχικού κεφαλαίου στην εταιρεία του δικτύου και ελέγχεται η προέλευσή της από τις λειτουργολυσες επιχειρήσεις που απαρτίζουν το δίκτυο (φορολογητέα αποθεματικά, αύξηση μετοχικού κεφαλαίου κλπ).

Η δημόσια χρηματοδότηση (επιχορήγηση) παρέχεται από τις δαπάνες που είναι επιλέξιμες και ανέρχεται σε 50% της επένδυσης.

Το δίκτυο δύναται να προσφύγει σε τραπεζικό λογαριασμό (έως 20% της επένδυσης) για την κάλυψη του τμήματος του επιλέξιμου χρηματοδοτικού σχήματος που δεν καλύπτεται από το άθροισμα της δημόσιας χρηματοδότησης και της ελάχιστης ίδιας συμμετοχής.

Επισημένεται ότι στην περίπτωση λήψης δανείου το Ταμείο Εγγυοδοσίας Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων (ΤΕΜΠΜΕ)⁶¹ αναλαμβάνει σημαντικό τμήμα των εγγυήσεων που απαιτούνται για τη σύναψη του δανείου.

Η επιχορήγηση καταβάλλεται απ' ευθείας στο ενισχυόμενο δίκτυο(νέα επιχείρηση) και δεν επιτρέπεται η εκχώρησή της σε τρίτους. Κατ' εξαίρεση είναι δυνατή η εκχώρηση της επιχορήγησης σε τράπεζες για την παροχή βραχυπρόθεσμου δανεισμού ισόποσου της εκχωρούμενης επιχορήγησης, που χρησιμοποιείται για την υλοποίηση του έργου του Δικτύου.

6 Χρηματοδοτική ενίσχυση

Η χρηματοδοτική ενίσχυση (δημόσια επιχείρηση) μιας εγκεκριμένης επένδυσης, ανέρχεται σε ποσοστό 50% επί του εγκεκριμένου προϋπολογισμού αυτής. Το υπόλοιπο 50% καλύπτεται με ιδιωτική συμμετοχή των επενδυτών.

Η καταβολή της δημόσιας επιχορήγησης, που έχει εγκριθεί, θα πραγματοποιηθεί από τον Ενδιάμεσο Φορέα Διαχείρισης

Θα καταβάλλεται στο νέο νομικό πρόσωπο του Δικτύου και θα γίνεται ως εξής:

Ø ΠΡΟΚΑΤΑΒΟΛΗ: Με την υπογραφή της σύμβασης δίδεται προκαταβολή ίση με το 30% της συνολικά αντιστοιχούσας επιχορήγησης έναντι ισότοπης εγγυητικής επιστολής προκαταβολής η οποία επιστρέφεται με την πιστοποίηση έργου που αναλογεί στο 50% του οικονομικού αντικειμένου. Η εγγυητική επιστολή μπορεί να αποτελεί άθροισμα των εγγυητικών επιστολών των μελών του Δικτύου. Για εγγυητικές επιστολές που δεν επιστρέφονται, ο τελικός αποδέκτης έχει δικαίωμα να αποφύγει την κατάπτωση, καταβάλλοντας νομιμοτόκως εξ' ιδίων τα εχρεωστήτως ληφθέντα ποσά.

Ø Ά ΔΟΣΗ: Μετά την ολοκλήρωση και πιστιποίηση τουλάχιστον του 50% του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου καταβάλλεται το 20% της επιχορήγησης. Σε περίπτωση που δεν

έχει δοθεί προκαταβολή, καταβάλλεται το 50% της επιχορήγησης. Με την υποβολή της αίτησης ελέγχου ο Ε.Φ.Δ πρέπει σε διάστημα 3 μηνών να έχει ολοκληρώσει τις διαδικασίες ελέγχου, καταβολής της επιχορήγησης και επιστροφής της εγγυητικής επιστολής.

- Ø **Β ΛΟΣΗ:** Μετά την ολοκλήρωση και την πιστοποίηση του συνόλου του έργου και την κανονική και νόμιμη λειτουργία της κοινής δομής καταβάλλεται το 40% της συνολικά αντιστοιχούσας επιχορήγησης. Με την υποβολή της αίτησης ελέγχου ο Ε.Φ.Δ πρέπει σε διάστημα 3 μηνών να έχει ολοκληρώσει τις διαδικασίες ελέγχου και καταβολής της επιχορήγησης.
- Ø **ΑΠΟΠΛΗΡΩΜΗ:** Το υπόλοιπο 10% καταβάλλεται με την πιστοποίηση της επίτευξης των στόχων του δικτύου.

Τα μέλη του δικτύου και το δίκτυο (η επιχορηγούμενη επένδυση) θα πρέπει να διατηρηθούν στην περιφέρεια εγκατάστασής τους 5 έτη τουλάχιστον από την αποπληρωμή.

7 Διαδικασίες υποβολής -αξιολόγησης – έγκρισης επενδύσεων και υπογραφής των συμβάσεων.

Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετέχουν στο πρόγραμμα « Προώθηση της δικτύωσης των τουριστικών ΜΜΕ (CLUSTERING)» θα πρέπει να υποβάλλουν στον οικείο τελικό Δικαιούχο της δράσης δηλαδή στον Ενδιάμεσο Πορέα Διαχείρισης (ΕΦΔ)

- Ø Την «Αίτηση συμμετοχής στο πρόγραμμα» πλήρως συμπληρωμένη.
- Ø Το «Έντυπο υποβολής πρότασης (οικονομοτεχνική μελέτη) πλήρως συμπληρωμένο.
- Ø Δικαιολογητικά όπως αυτά περιγράφονται αναλυτικά στον

« Οδηγό του προγράμματος» και αφορούν σε:

1. Στοιχεία για κάθε επιχείρηση – μέλος του Δικτύου
2. Κοινή Υπεύθυνη Δήλωση του άρθρου 8 του Ν. 1559/86
3. Τεχνικά στοιχεία

Οι προτάσεις που θα υποβληθούν, θα αξιολογηθούν και θα βαθμολογηθούν από ειδικές επιτροπές αξιολόγησης του Π.Δ 98/96 και θα ενταχθούν με απόφαση του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης στο πρόγραμμα ύστερα από την γνωμοδότηση της Κεντρικής Επιτροπής Αξιολόγησης του Π.Δ 98/96.

Μεταξύ του Ε.Φ.Δ στον οποίο έχει ανατεθεί η υλοποίηση δράσεων του ΕΠΑΝ και του δικτύου (νομικού προσώπου) θα υπογραφεί σύμβαση εντός 2 μηνών από την έκδοση της εγκριτικής απόφασης.

Οι επιχειρήσεις μέλη του Δικτύου θα πρέπει να συστήσουν το νομικό πρόσωπο του Δικτύου εντός 2 μηνών από την έγκριτική απόφαση του Υπουργείου Τουρισμού.

8 Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

Οι προτάσεις που θα εγκριθούν θα πρέπει να υλοποιηθούν μέσα σε 18 μήνες από την υπογραφή της σύμβασης. Υπάρχει δυνατότητα παράτασης έως και 2 μήνες κατά τη λήξη του έργου με απόφαση του Υπουργού Τουριστικής Ανάπτυξης, ύστερα από γνωμοδότηση της Κ.Ε.Α.

Τελευταία ημερομηνία για τη λήξη του οικονομικού και φυσικού αντικείμενου του έργου είναι η 31^η Δεκεμβρίου 2007.

9 Ενημέρωση των ενδιαφερομένων – πληροφορίες

Οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις μπορούν να λάβουν γενική πληροφόρηση⁴⁰ σχετικά με τη Δικτύωση των Επιχειρήσεων (Clusters and Networks) στις παρακάτω ιστοσελίδες :

http://europa.eu.int/comm/enterprise/entrepreneurship/support_measures/cluster

<http://www.districts-industriels.com>

<http://www.compete.org>

<http://www.dti.gov.uk/clusters/map>

10 άθεση προτάσεων συμμετοχής.

Προτάσεις συμμετοχής είναι δυνατόν να υποβάλλονται από την ημερα δημοσίευσης της παρούσας και μέχρι την 31/12/2005

11 Διαχειριστική Αρχή ΕΠΑΝ

Η Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα, είναι ο ενιαίος διοικητικός τομέας στο Υπουργείο Ανάπτυξης που κύριο σκοπό έχει τη διαχείριση και εφαρμογή του Ε.Π «Ανταγωνιστικότητα» που υλοποιείται στα πλαίσια του ΈΓ Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης. Στην Ειδική Γραμματεία για την Ανταγωνιστικότητα υπάγεται ειδική υπηρεσία ε τίτλο «Υπηρεσία Διαχείρισης Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητας» με συγκεκριμένες αρμοδιότητες που εξασφαλίζουν την αποτελεσματικότητα της διαχείρισης και της εφαρμογής του προγράμματος.

---

⁴⁰ Οι ενδιαφερόμενοι να συμμετέχουν στο Πρόγραμμα, πρέπει να συμπληρώσουν το «Έντυπο Υποβολής Πρότασης» και την «Αίτηση συμμετοχής στο πρόγραμμα». Οι ενδιαφερόμενοι θα πρέπει επίσης να συμβουλευτούν τον «Αναλυτικό Οδηγό Προγράμματος», που διανέμεται μαζί με τα λοιπά έντυπα. Τα έντυπα αυτά μπορούν να αναζητήσουν οι ενδιαφερόμενοι στα γραφεία του ΕΟΤ ή στους κατά τόπους Ε.Φ.Δ, Τα έντυπα θα βρίσκονται επίσης καταχωρημένα και στον κόμβο του ΕΟΤ στο Διαδίκτυο, στη διεύθυνση <http://www.gnto.gr>

9.2- ΣΥΝΕΧΙΖΟΜΕΝΗ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΣΕ ΜΙΚΡΟΤΕΡΕΣ ΜΜΕ ΚΑΙ ΠΜΕ

Το σύνολο των ενεργειών κατάρτισης στοχεύουν στην αναβάθμιση των επαγγελματικών γνώσεων του ανθρώπινου δυναμικού και τη μεγαλύτερη εξειδίκευση των εργαζομένων και επιχειρηματιών και κατά συνέπεια στη συνολική βελτίωση του επιπέδου των προσφερόμενων υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις και εξασφαλίζουν την ολοκληρωμένη μορφή αναβάθμισης των επιχειρήσεων του τουριστικού τομέα, που ενισχύονται μέσω άλλων Μετρών του ΕΠΑΝ⁴¹. Το προϋπολογιζόμενο τίμημα του συνόλου των σχετικών συμβάσεων παροχής υπηρεσιών ανέρχεται στο ποσό των 3,000,000 ευρώ. Το έργο χρηματοδοτείται κατά 75% από το Κοινοτικό Ευρωπαϊκό Ταμείο, στο πλαίσιο της αποστολής του, η οποία είναι η συμβολή στην ανάπτυξη της απασχόλησης, χάρη στην προώθηση της απασχολησιμότητας, επιχειρησιακού πνεύματος, της ικανότητας προσαρμογής και της ισότητας ευκαιριών, καθώς και η επάνδωση στους ανθρώπινους πόρους.

9.3- ΚΑΙΝΟΤΟΜΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΚΑΙ ΕΞΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΑΠΟΦΟΙΤΟΥΣ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Αντικείμενο των ενεργειών κατάρτισης αποτελεί η υλοποίηση καινοτόμων προγραμμάτων συμπληρωματικής κατάρτισης και εξειδίκευσης για εργαζόμενους (ή/και εποχιακά άνεργους) αποφοίτους

---

⁴¹ Το έργο που προκύπτει και εντάσσεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του ΚΠΣ 2000-2006 και συγκεκριμένα στον Άξονα 8 «Ανθρώπινοι Πόροι» και στο Μέτρο 8.1 «Εκπαίδευση και κατάρτιση στον τομέα του Τουρισμού» Δράση 8.1.6 «Κατάρτιση εργαζομένων σε επιχειρήσεις του τουριστικού τομέα».

τουριστικής εκπαίδευσης, στα οποία θα ενσωματωθούν και οι τεχνολογίες της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) με στόχο την αύξηση της απασχολησιμότητας και κινητικότητας των νέων εργαζομένων αφενός και την πιστοποίηση επαγγελματικών προσόντων του τουριστικού κλάδου, αφετέρου. Τα εκπαιδευτικά αντικείμενα που θα αναπτυχθούν έχουν στόχο την ανάπτυξη των δεξιοτήτων των εργαζομένων σε θεματικές ενότητες σχετικές με τη σύγχρονη οργάνωση και την ανταγωνιστικότητα των τουριστικών επιχειρήσεων στην Ελληνική αγορά, την ανάπτυξη του επιχειρηματικού πνεύματος, την επένδυση στους ανθρώπινους πόρους, την υγιεινή και ασφάλεια στους χώρους εργασίας, την εισαγωγή Τεχνολογιών Πληροφορικής και Επικοινωνιών στην οργάνωση της εργασίας, καθώς και την εισαγωγή της διάστασης του φύλου σε νέες μορφές εργασίας.

Το προϋπολογιζόμενο τίμημα του συνόλου των σχετικών συμβάσεων παροχής υπηρεσιών ανέρχεται στο ποσό των 4,000,000 ευρώ.

9.4- ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΕ ΜΕΙΖΟΝΟΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ ΣΤΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΚΤΥΩΝ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Το σύνολο των ενεργειών κατάρτισης στοχεύουν στην αναβάθμιση των δεξιοτήτων και γνώσεων των εργαζομένων (άμεσα ή έμμεσα) στον τουρισμό ώστε να καταστεί εφικτή η ανάδειξη και ένταξη στο τουριστικό προϊόν της χώρας αξιόλογων στοιχείων της πολιτιστικής κληρονομιάς, μέσω της δημιουργίας σχετικών δικτύων εθνικής εμβέλειας ή της χάραξης πολιτιστικών διαδρομών εθνικής σημασίας. Βασική φιλοσοφία είναι η κάλυψη των αδυναμιών του τουριστικού τομέα, και η παροχή κινήτρων για τη δημιουργία «δικτύων», τα οποία με τη σειρά τους θα

οδηγήσουν μεταξύ άλλων στην ενίσχυση της Στρατηγικής και της στοχοθεσίας του ΕΠΑΝ για την τουρισμό. Το έργο εντάσσεται στο επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα». Το προϋπολογιζόμενο τίμημα του συνόλου των σχετικών συμβάσεων παροχής υπηρεσιών ανέρχεται στο ποσό των 3,000,000ευρώ.. Το έργο χρηματοδοτείται κατά 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, στο πλαίσιο της αποστολής του, η οποία είναι η συμβολή στην ανάπτυξη της απασχόλησης χάρη στην προώθηση της απασχολησιμότητας, του επιχειρησιακού πνεύματος της ικανότητας προσαρμογής και της ισότητας των ευκαιριών, καθώς και η επένδυση στους ανθρώπινους πόρους.

9.5- ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΓΙΑ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΟΥΣ ΑΝΕΡΓΟΥΣ ΚΑΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΥΡΙΣΜΟ ΜΕ ΣΤΟΧΟ ΤΗΝ ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΤΩΝ ΓΝΩΣΕΩΝ ΤΟΥΣ.

Τα προγράμματα συμπληρωματικής εκπαίδευσης που απευθύνονται σε εργαζόμενους, άνεργους και αποχιακά άνεργους, καθώς και σε εργαζόμενους του δημόσιου τομέα τουρισμού, στοχεύουν στην ενίσχυση των γνώσεων και δεξιοτήτων τους προκειμένου να καταστούν ικανοί να υποστηρίξουν τις εξελίξεις της τουριστικής οικονομίας και να ανταποκριθούν στη ζήτηση της αγοράς. Ενδεικτικά, η βελτίωση της γλωσσομάθειάς τους και η εξοικείωσή τους με τις εφαρμογές της νέας τεχνολογίας στον τουρισμό, η ενημέρωσή τους για τα νέα δεδομένα στο πλαίσιο της οικονομικής και νομισματικής ένωσης στην τουριστική δραστηριότητα του τόπου κ.α θεωρούνται κρίσιμα θέματα στην παροχή συμπληρωματικής κατάρτισης. Το έργο εντάσσεται στο επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα» του ΚΠΣ 2000 – 2006. Το προϋπολογιζόμενο τίμημα του συνόλου των σχετικών συμβάσεων

παροχής υπηρεσιών ανέρχεται στο ποσό των 4,000,000 ευρώ. Το έργο χρηματοδοτείται κατά 75% από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο, στο πλαίσιο αποστολής του, η οποία είναι η συμβολή στην ανάπτυξη της απασχόλησης, χάρη στην προώθηση της απασχολησιμότητας, του επιχειρησιακού πνεύματος, της ικανότητας προσαρμογής και της ισότητας των ευκαιριών καθώς και την επένδυσή τους στους ανθρώπινους πόρους.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο τουρισμός κατατάσσεται σήμερα μεταξύ σημαντικών τομέων της Ευρωπαϊκής οικονομίας, επειδή διακρίνεται για τα ακόλουθα:

- Ø Τους ταχείς ρυθμούς αύξησης του κύκλου εργασιών του
- Ø Την ουσιαστική συμβολή στην οικονομική μεγένθυση και την άμβλυνση της περιφερειακής ανισοκατανομής του κοινοτικού εισοδήματος
- Ø Την ευεργετική επίδραση στην απασχόληση και τη συγκρότηση του πληθυσμού στην περιφέρεια και
- Ø Το σημαντικό ρόλο στην εισροή τπου συναλλάγματος

Χωρίς να παραγνωρίζεται η συμβολή των άλλων τομέων της Ευρωπαϊκής οικονομίας πρέπει να υπογραμμισθεί ότι οι κοινοτικοί χρηματοδοτικοί πόροι και οι Ευρωπαϊκές πολιτικές, με άμεση ή έμμεση επίπτωση στον τουρισμό θα πρέπει να έχουν ως στόχο, να βρίσκονται σε πλήρη αρμονία ώστε όλοι οι τομεις της Ευρωπαϊκής οικονομίας να αναπτύσσονται παραλληλα και συμπληρωματικά ο ένας προς τον άλλο.

Η προστασία του περιβάλλοντος και του καταναλωτή καλύπτονται από τις αντίστοιχες Ευρωπαϊκές πολιτικές. Η προστασία της τουριστικής βιομηχανίας δεν καλύπτεται από αντίστοιχη Ευρωπαϊκή πολιτική. Η λειτουργία της τουριστικής βιομηχανίας, παρατηρούμε ότι διέπεται από Ευρωπαϊκές πολιτικές και κοινοτικές νομοθετικές διατάξεις, που σχεδιάστηκαν και θεσπίστηκαν για να καλύψουν τις ανάγκες των αντίστοιχων τομέων και όχι της τουριστικής βιομηχανίας. Οι πολιτικές αυτές και οι κοινοτικές θεσμικές ρυθμίσεις δεν λαμβάνουν υπόψη τους της ευαισθησία και τις ιδιαιτερότητας που χαρακτηρίζουν τον τουριστικό τομέα καθώς επίσης δεν παρακολουθούν και δεν γνωρίζουν τις διεθνεις τάσεις της τουριστικής αγοράς.

Παράλληλα το γεγονός ότι ο τουρισμός δεν αποτελεί αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και δεν υπάρχει νομική βάση στις Συνθήκες, έχει ως αποτέλεσμα να υιοθετούνται και να υλοποιούνται κατά καιρούς αποσπασματικές δράσεις υπέρ του τουρισμού. Οι δράσεις αυτές όμως δεν συμβάλλουν στην άμβλυνση των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν οι Ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις κατά τη λειτουργία και την απόδοσή τους στο διεθνές ανταγωνιστικό περιβάλλον.

Σύμφωνα με τα παραπάνω προκύπτει επιτακτική ανάγκη αντιμετώπισης του τομέα του Ευρωπαϊκού τουρισμού κάτω από διαφορετικό πρίσμα και συγκεκριμένα η πρόταση ειδικών μέτρων Ευρωπαϊκής τουριστικής πολιτικής είναι παρακινδυνευμένη εάν γλινει χωρίς να συνυπολογισθεί και το ευρύτερο Ευρωπαϊκό περιβάλλον. Οι προτάσεις δηλαδή, θα πρέπει να είναι γενικού χαρακτήρα προκειμένου να υλοποιηθούν από γνωστές και τεχνοκράτες του τουρισμού.

Κρίνεται λοιπόν σκόπιμο να τεθούν ορισμένοι στόχοι οι οποίοι θα παιξοθν σημαντικό ρόλο αρχικά στην ανασχέτιση της μείωσης και έπειτα στην αύξησή της προς της Ευρώπη τουριστικής κίνησης, καθώς και την βελτίωση της Ευρωπαϊκής κοινωνικής ευημερίας.

I. Οργάνωση όλων των άμεσα ενδιαφερομένων Ευρωπαϊκών τουριστικών φορέων του ιδιοτικού τομέα σε ομάδα ειδικών συμφερόντων, η οποία θα δραστηριοποιείται στα Ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Με αυτόν τον τρόπο οθ λαμβάνοντες και διαμορφωνοντες αποφασεις της Ε.Ε. θα μπορούν να έχουν τις πληροφορίες και τις συμβουλές που είναι αναγκαίες κατά τη διαμόρφωση προτάσεων και αποφάσεων τουριστικού ενδιαφλεροντος.

II. Οργάνωση και συντονισμός των εθνικών Υπουργείων και Οργανισμών τουρισμού τον Κ – Μ της Ε.Ε..

III. Στην Ε.Ε. απαιτείται η αρμόδια για τον τουρισμό Υπηρεσία: α) για να παρακολουθεί συστηματικά τις διεθνείς εξελίξεις και τάσεις της παγκόσμιας τουριστικής αγοράς και να παρεμβαίνει σε κάθε περίπτωση μετά απαραλιτητα μέσα, β) να δημιουργήσει την απαραλιτητη υποδομή για την αντιμετώπιση κρλισεων που πλήττουν συχνά τις Ευρωπαϊκές τουριστικές επιχειρήσεις και γ) να συνεργάζεται με τις 2 προαναφερόμενες ομάδες ειδικών δυμφερόντων και από κοινού να παρακολουθούν τη γλενηση ή την εξέλιξη των Ευρωπαϊκών πολιτικών που προέρχονται από τις αντλιστοιχες Διευθύνσεις της Επιτροπής και έχουν άμεση ή έμμεση απίπτωση στον τουριστικό τομέα.

III. Αντιμετώπιση του τουριαμού, όχι μόνο από την οικονομική πλευρά αλλά και από κοινωνική. Ο τουρισμός έχει ανθρωποκεντρική υπόσταση.

Η μέριμνα λοιπόν για τη διαμόρφωση των καλύτερων συνθηκών για τις διακοπές των Ευρωπαϊων πολιτών θα αναδείξει για ακόμα την κουλτουρα και το ενδιαφλερον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ευημερλια των πολιτών της.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ü Έγγραφο: ΕΟΤ, ευρωπαϊκής Επιτροπής, Κέντρου Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου(Μονάδα Κρατικών Ενισχύσεων), Υπουργείο Εξωτερικών.
- ü Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Πράσινη Βιβλος της Επιτροπής, Ο ρόλος της Ένωσης στον τομέα του τουρισμού, COM(95) 97 τελικό, Βρυξέλλες, 1995
- ü ΙΤΕΠ, Μελέτη, Κλαδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της ελληνικής οικονομίας, Αθήνα 2004
- ü Καλαβρός Γ., «Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο του Ανταγωνισμού» Αθήνα 2003
- ü Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Κέντρο Έρευνας, Πατσουράτης Β., Η φορολογική επιβάρυνση του τουριστικού προϊόντος , Αθήνα 2000
- ü Παυλίδης Π., Ξενοδοχειακό Μαρκετινγκ, Αθήνα 1993
- ü Παυλίδης Π., Εφαρμόσιμη πολιτική εθνικού και διεθνούς ελέγχου της δράσης των πολυεθνικών tour operator, δημοσίευση, Αθήνα 2002
- ü Τράπεζα της Ελλάδος, Το ευρώ και η επιχείρηση, ομιλία Διοικητή Λ. Παπαδήμα, Αθήνα 24-05-2000
- ü Τράπεζα της Ελλάδος, Ποιες είναι οι επιπτώσεις της εισαγωγής του ευρώ στην οικονομία, Αθήνα 2003
- ü Τράπεζα της Ελλάδος, Η ελληνική οικονομία: εξελίξεις, προοπτικές και προκλήσεις για την οικονομική πολιτική, ομιλία Διοικητή Λ. Παπαδήμα, Αθήνα 24-9-2004
- ü Χατζηνικολάου Ε., Ειδικό τεύχος ανάλυσης προσχεδίου Οδηγίας της ΕΟΚ για το timesharing, Αθήνα, Μάϊος 2004

- ü ΈΓ Κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (2000 – 2006), Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα», Υπουργείο Τουριστικής Ανάπτυξης Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
- ü Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων, Ο τουριστικός τομέας και τα κοινοτικά πλαίσια στήριξης, προτάσεις για το έο κοινοτικό πλαίσιο στήριξης (ΈΓ ΚΠΣ) Αθήνα, Δεκέμβριος 1998
- ü Οικονομίδου Μ., Οι Ευρωπαϊκές Τουριστικές Επιχειρήσεις στο παγκόσμιο ανταγωνιστικό περιβάλλον: πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα στη λειτουργία και απόδοσή τους, τα οποία σχετίζονται με τις πολιτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η περίπτωση της Ελλάδας. Αθήνα 2005
- ü Ν. Gregory Mankiw, «Αρχές της Οικονομικής» Α' τόμος, 2001
- ü World Tourism Organization, «International and European Tourism, 2003 and beyond»
- ü Organisation Mondiale du Tourisme, «Seminaire sur l' euro et le tourism», Μάιος 1998
- ü World Tourism Organisation, «Europe – Tourism Market Trends», 2001